



Socialdepartementet

Sveriges rapportering kring efterlevandet av FN:s konvention om ekonomiska, sociala och kulturella rättigheter

Artikel 1	3
Artikel 2	5
En ny nationell handlingsplan för de mänskliga rättigheterna	5
Delegationen för mänskliga rättigheter i Sverige (Ju2006:02).....	6
Regeringens webbplats om mänskliga rättigheter	7
Diskrimineringskommittén	7
Lag (2003:307) om förbud mot diskriminering.....	9
Lag (1999:130) om åtgärder mot etnisk diskriminering i arbetslivet.....	9
Sveriges nya politik för Global utveckling.....	11
Artikel 3	11
Artikel 6	14
Utvecklingen på arbetsmarknaden.....	15
Arbetsmarknadspolitiska program.....	17
Den könssegregerade arbetsmarknaden.....	17
Funktionshindrade	18
Ungdomar	20
Äldre	21
Integration på arbetsmarknaden.....	22
Artikel 7	25
Lönestatistik.....	25
Löneskillnaderna lika stora sedan början av 1990-talet	26
Arbetsvärdering	26
Skärpning av jämställdhetslagen	26
Löneskillnader i offentlig och privat sektor	27
Jämställdhetslagen	27
Medlingsinstitutets roll	28
Löneskillnader som beror på strukturer i samhället	28
Regeringens lönehandlingsplan	28
Artikel 8	32
Statistik	36
Artikel 9	38
Hälso- och sjukvård	39
Kontanta sjukförmåner	39
Föräldraförmåner	40
Förmåner vid ålderdom och invaliditet samt till efterlevande.....	40

Andra förmåner för personer med funktionshinder	41
Förmåner vid arbetsskada	41
Arbetslöshetsförmåner	42
Familjeförmåner	43
Ekonomiskt bistånd	44
Artikel 10	46
Barn med funktionshinder	46
Socialtjänsten	46
Rättsväsendet	47
Spridningen av kunskap om mänskliga rättigheter bland statlig anställda och personalen inom rättsväsendet	50
Svensk ungdomspolitik	52
Artikel 11	52
Levnadsstandard och levnadsvillkor för befolkningen i helhet	53
Levnadsstandard och levnadsvillkor för äldre	55
Personer med funktionshinder	56
Åtgärder under socialtjänstlagen	57
Statistik över fattigdom i Sverige	58
Livsmedelsverket	62
Jordbruksverket	63
Rätten till mat	64
Åtgärder inom bostadspolitiken	64
Insatser för att minska boendekostnaderna och öka utbudet av bostäder	65
Insatser inom bostadsförsörjning	65
Allmänt om trångboddhet	66
Inomhusmiljö	67
Säkerhetshöjande åtgärder i hissar	67
Åtgärder inom ekonomisk familjepolitik	68
Åtgärder inom socialtjänstpolitiken	68
Artikel 12	68
Äldreomsorg	72
Artikel 13	75
Barn- och ungdomsutbildningen	75
Främja kunskap om nationella minoriteter	75
Förskoleverksamhet och skolbarnsomsorg	77
Förskoleklass	78
Grundskolan	78
Gymnasieskolan	80
Vuxenutbildningen	81
Allmänt	82
Högre utbildning	83
Skydd mot diskriminering	83
Breddad rekrytering	83
Likabehandlingslagen	84
Lärarytelseutvärderingen	85
Kompetensutveckling av lärare	85
De mänskliga rättigheterna i utbildningen	86
Utbildningskostnader	86
Artikel 15	86

1. Denna rapport innehåller en detaljerad beskrivning av det åtgärder som Sverige vidtagit i samband med genomförandet av den internationella konventionen om ekonomiska, sociala och kulturella rättigheter. Rapporten lägger även vikt vid frågor som berör kommitténs för ekonomiska, sociala och kulturella rättigheter slutsatser (E/C.12/1/Add.70).
2. I sina slutsatser beklagar kommittén att konventionen inte fullt ut inarbetats i statens rättsordning och därför inte direkt kan åberopas inför domstol.
3. Sverige ansluter sig till principen att internationella traktat inte automatiskt blir en del av svensk lagstiftning. För att bli tillämpliga måste internationella traktat antingen transformeras till svensk lagstiftning eller inkorporeras genom en särskild författning. Det vanligaste tillvägagångssättet för att implementera en internationell överenskommelse är att stifta en motsvarande svensk bestämmelse i en oberoende svensk författning, i de fall en sådan bestämmelse inte redan existerar.
4. Förberedelserna inför ratifikationen av den internationella konventionen om ekonomiska, sociala och kulturella rättigheter inbegrep en omfattande översyn som syftade att tillförsäkra att svensk lagstiftning stod i överensstämmelse med konventionens bestämmelser. Översynen och den efterföljande riksdagspropositionen ledde till att konventionen ratificerades.
5. Det svenska systemet är sådant att det materiella innehållet i konventionen inte är direkt tillämpligt i svenska domstolar eller hos svenska myndigheter. Enligt svensk rättspraxis såsom den fastställts av en rad avgöranden i Högsta domstolen måste svensk inhemsk lagstiftning och ändringar av lagstiftning tolkas i överensstämmelse med Sveriges internationella åtaganden.
6. Under förberedelserna av rapporten har svenska frivilligorganisationer bjudits in att inkomma med sina synpunkter. Det anordnades även ett möte med en bred krets av frivilligorganisationer.

Artikel 1

7. Det är Sveriges regerings uppfattning att urfolk har rätt till självbestämmande då de utgör folk enligt den betydelse som avses i den gemensamma artikel 1 i 1966 års internationella konvention om medborgerliga och politiska rättigheter och 1966 års internationella konvention om ekonomiska, sociala och kulturella rättigheter.
8. Med stöd av rätten till självbestämmande får urfolken fritt bestämma sin politiska ställning och fritt fullfölja sin ekonomiska, sociala och kulturella utveckling. Rätten till självbestämmande får emellertid inte tolkas såsom att tillåta eller uppmuntra någon handling som skulle helt eller delvis dela upp eller inkräkta på den territoriella integriteten eller politiska enheten för suveräna och oberoende stater som uppträder under åttlydnad av

principerna om folkens lika rättigheter och självbestämmande och sålunda har en regering som företräder hela det folk som hör till territoriet utan åtskillnad av något slag.

9. Samerna är erkända som urfolk och utgör också en erkänd nationell minoritet i Sverige.

10. I likhet med andra i samhället är det viktigt att den samiska befolkningen i landet känner delaktighet och har möjlighet att påverka såväl sin egen kultur som samhällsutvecklingen. Det är några av orsakerna till att Sametinget inrättades 1993 i Sverige. Sametingets är både en myndighet och ett folkvalt organ. Det folkvalda organet består av 31 ledamöter som är valda av samerna i Sverige. Val till Sametinget hålls vart fjärde år och röstberättigade är de samer som är anmälda till Sametingets röstlängd. Det beräknas leva cirka 20 000 samer i Sverige och ungefär 7 180 är anmälda till röstlängden. Valdeltagandet ökade till 66 procent vid valet 2005, vilken är en minskning med 6 procent sedan första valet 1993. Samtidigt har cirka 1 800 fler samer anmält sig till röstlängden sedan första valet vilket betyder att valdeltaganden ökat i absoluta tal. I det folkvalda organet Sametinget utgörs plenum av 32 procent kvinnor och 68 procent män sedan valet 2005. Det är en ökning av kvinnorepresentationen med 7 procent sedan valet 2001. Av de röstberättigade samerna liksom de röstande utgör kvinnorna 49 procent och männen 51 procent.

11. Sametinget är en viktig symbol för samerna och det företräder i egenskap av folkvalt organ det samiska folket i olika sammanhang. Regelbunden dialog och överläggningar mellan regeringen och Sametinget fyller en viktig funktion för att stärka samernas ställning som urfolk och minoritet i landet. Vid dessa återkommande dialoger diskuteras aktuella ämnen, företrädesvis ämnen som Sametinget själva önskar diskutera och belysa.

12. I Sverige pågår sedan en tid tillbaka en utveckling för att öka den samiska befolkningens inflytande över såväl mer interna samiska angelägenheter som frågor som rör det samiska folket i ett större samhällsperspektiv. Som en del i det arbetet har regeringen överlämnat propositionen 2005/06:86 *Ett ökat samiskt inflytande* till riksdagen. I propositionen gör regeringen bedömningen att Sametinget bör överta uppgifter från Länsstyrelsen och Jordbruksverket som i huvudsak rör interna samiska förhållanden. Riksdagen har den 11 maj 2006 fattat beslut i enlighet med förslagen i propositionen. Beslutet innebär att stora delar av ansvaret för rennäringen flyttas över från Länsstyrelsen och Jordbruksverket till Sametinget samt att Sametinget blir förvaltningsmyndighet för rennäringen fr.o.m. 1 januari 2007.

13. En annan del i den utvecklingen är att Sverige har för avsikt att ansluta sig till ILO:s konvention nr 169 så snart det låter sig göras. För att en framtida ratificering skall vara möjlig har regeringen identifierat ett par områden där klargöranden behövs vad gäller samernas och övrig befolknings rättigheter till land och vatten. (Se punkt 28 i kommitténs *Concluding Observations*)

14. I januari 2002 tillsatte därför regeringen en gränsdragningskommission med uppgift att utreda omfattningen av den mark där renskötselrätt föreligger. Utredaren skulle också fastställa i vilken omfattning som samerna traditionellt innehar respektive nyttjar mark tillsammans med andra så som avses i artikel 14 i ILO:s konvention 169. Våren 2006 redovisades förslagen och betänkandet remissbehandlas för närvarande.

15. För att få ytterligare ett klagörande inför en framtida ratificering av ILO:s konvention tillsatte regeringen i april 2003 en särskilt utredare med uppdrag att så långt som möjligt kartlägga grunderna för och omfattningen av sameby medlemmars och markägares rätt till jakt och fiske inom lappmarkerna och på renbetesfjällen. Betänkandet överlämnades till regeringen i januari 2006 och remissbehandlas för närvarande. Efter remisstidens slut kommer utredningarna och utfallet av remissomgången att beredas inom regeringskansliet.

16. På nordisk nivå pågår ett arbete för att harmonisera samernas situation i Sverige, Norge och Finland. Ett resultat av det arbetet är att sameministrarna och sametingspresidenterna i de tre länderna har satt samman en arbetsgrupp med uppgiften att arbeta fram ett utkast till en nordisk samekonvention. Arbetsgruppen utgjordes av representanter för både Sametingen och regeringarna. I november 2005 presenterade arbetsgruppen utkastet och under våren 2006 sändes betänkandet ut på remiss i länderna. Därefter kvarstår både en nationell och en gemensam nordisk beredningsprocess.

Artikel 2

En ny nationell handlingsplan för de mänskliga rättigheterna

17. I avsikt att stärka respekten för de mänskliga rättigheterna har regeringen i mars 2006 beslutat om skrivelsen *En nationell handlingsplan för de mänskliga rättigheterna 2006–2009* (skr. 2005/06:95). Handlingsplanen, som har behandlats av riksdagen i maj 2006, är regeringens andra nationella handlingsplan för mänskliga rättigheter. Den första handlingsplanen, som antogs 2002 och avsåg perioden 2002–2004, har följts upp och utvärderats. De åtgärder som aviserades i den första handlingsplanen har, med något enstaka undantag, genomförts.

18. Den nya skrivelsen innehåller en handlingsplan för de mänskliga rättigheterna avseende perioden 2006–2009 (del I) och en kartläggning av situationen för de mänskliga rättigheterna i Sverige 2005 (del II). Kartläggningen avser att belysa vilka brister som kan finnas när det gäller skyddet och främjandet av de mänskliga rättigheterna i Sverige. Den utgör på så sätt en bas för handlingsplanen. Mot bakgrund av kartläggningen aviseras åtgärder i handlingsplanen i syfte att stärka en rad rättigheter. Fokus i handlingsplanen ligger på skydd mot diskriminering och en rad åtgärder

aviseras för att motverka diskriminering på grund av kön, etnisk tillhörighet, religion eller annan trosuppfattning, funktionshinder, sexuell läggning och, i viss mån, ålder. I linje med rekommendationer från bl.a. FN:s kommitté för ekonomiska, sociala och kulturella rättigheter (Se p. 25, *Concluding Observations*) och utvärderaren av den första handlingsplanen lyfts de ekonomiska, sociala och kulturella rättigheterna tydligare fram än i den första handlingsplanen med särskilda avsnitt om och åtgärder avseende rätten till arbete, bostad, hälsa, utbildning och de nationella minoriteternas rättigheter, inklusive urfolket samerna. Ett icke-diskrimineringsperspektiv läggs på de ekonomiska och sociala rättigheterna.

19. Andra frågor som tas upp är bl.a. funktionshindrades rättigheter, barnets rättigheter, mäns våld mot kvinnor inklusive frågor om hedersrelaterat våld och människohandel, rättsstatliga frågor samt asyl- och migrationsfrågor. Vidare aviseras en rad åtgärder som syftar till att öka kunskapen och informationen om mänskliga rättigheter, såväl inom utbildningsväsendet som inom den offentliga sektorn och bland allmänheten. Slutligen behandlas frågor om organisationen av arbetet för de mänskliga rättigheterna, om metoder och om uppföljning och utvärdering av handlingsplanen. Bland de metodfrågor som tas upp kan nämnas att regeringen i handlingsplanen aviserar sin avsikt att under 2006 påbörja ett arbete med att identifiera nationella mål för de mänskliga rättigheterna samt att utarbeta indikatorer för att följa upp och utvärdera arbetet med att förverkliga dessa mål.

20. Urvalet av vilka frågor om mänskliga rättigheter som skulle behandlas i kartläggningen och handlingsplanen gjordes på grundval av en mängd material. Här ingick för det första synpunkter och kritik från FN:s och Europarådets övervakningskommittéer. För det andra utgjorde de synpunkter som lämnats genom utvärderingen av den första handlingsplanen ett värdefullt material. För det tredje samlades synpunkter och förslag om vad som borde ingå i kartläggningen och handlingsplanen in från ett stort antal aktörer i samhället, bl.a. riksdagspartierna, myndigheter, kommuner och landsting, universitet och högskolor samt enskilda organisationer. Skrivelsen med den nationella handlingsplanen för mänskliga rättigheter kommer att översättas till engelska.

**Delegationen för mänskliga rättigheter i Sverige
(Ju2006:02)**

21. Samtidigt som handlingsplanen lades fram inrättade regeringen en delegation för att med utgångspunkt i handlingsplanen stödja det långsiktiga arbetet med att säkerställa full respekt för de mänskliga rättigheterna i Sverige (dir. 2006:27). Inom ramen för sitt uppdrag skall delegationen

- stödja statliga myndigheter, kommuner och landsting i arbetet med att säkerställa full respekt för de mänskliga rättigheterna i verksamheten,
- utarbeta och genomföra strategier för ökad information och kunskap om mänskliga rättigheter hos olika målgrupper i samhället,
- stimulera det offentliga samtalet om mänskliga rättigheter, samt

- lämna förslag på hur stödet till arbetet för full respekt för de mänskliga rättigheterna i Sverige kan erbjudas efter det att delegationen avslutat sitt uppdrag.

22. Delegationen består av en ordförande och tio ledamöter med olika typer av kompetens inom området mänskliga rättigheter. Delegationen skall enligt sitt uppdrag ha en referensgrupp bestående av representanter för föreningslivet. Vidare har delegationen ett sekretariat med tre heltidsanställda sekreterare. Delegationens uppdrag skall slutredovisas till regeringen senast den 31 mars 2010.

Regeringens webbplats om mänskliga rättigheter

23. Regeringens webbplats om mänskliga rättigheter (www.manskligarattigheter.se/www.humanrights.gov.se) inrättades 2002 som ett led i genomförandet av den första handlingsplanen. På webbplatsen finns bl.a. de centrala konventionerna om mänskliga rättigheter i svensk översättning, liksom andra viktiga dokument på området, t.ex. Sveriges rapporter till FN:s och Europarådets övervakningskommittéer, även dessa på svenska. Under 2006 inleds ett arbete med att ytterligare anpassa webbplatsen för personer med funktionshinder och översätta delar av webbplatsen till minoritetsspråk som talas i Sverige.

Diskrimineringskommittén

24. I januari 2002 beslutade regeringen att tillkalla en parlamentarisk kommitté, Diskrimineringskommittén, med uppdrag att bl.a. överväga en sammanhållen diskrimineringslagstiftning dvs. en lagstiftning som omfattar alla eller flertalet diskrimineringsgrunder och samhällsområden. Diskrimineringskommittén slutredovisade sitt uppdrag i februari 2006 genom betänkandet *En sammanhållen diskrimineringslagstiftning del I och II (SOU 2006:22)*. Betänkandet innehåller förslag om att bl.a. de nuvarande lagarna mot diskriminering – jämställdhetslagen, 1999 års arbetsrättsliga diskrimineringslagar, lagen om likabehandling av studenter i högskolan, lagen om förbud mot diskriminering och lagen om förbud mot diskriminering och annan kränkande behandling av barn och elever – skall upphävas och ersättas med en ny lag mot diskriminering. Kommittén föreslår också att de nuvarande fyra ombudsmännen mot diskriminering – Ombudsmannen mot etnisk diskriminering, DO, Handikappombudsmannen, HO, Ombudsmannen mot diskriminering på grund av sexuell läggning, HomO och Jämställdhetsombudsmannen, JämO – slås samman till en myndighet, Ombudsmannen mot diskriminering. (Se p.26, *Concluding Observations*)

25. Den nya ombudsmannen skall utöva tillsyn över diskriminering enligt den nya lagen. Den nya lagen mot diskriminering föreslås – som i dag – gälla även i arbetslivet, delar av utbildningsområdet, arbetsmarknadspolitisk verksamhet, start eller bedrivande av näringsverksamhet, yrkesutövning, medlemskap m.m. i bl.a. arbetstagar-

och arbetsgivarorganisationer, tillhandahållande av varor, tjänster och bostäder, socialtjänsten, socialförsäkringssystemet, arbetslöshetsförsäkringen, hälso- och sjukvården och statligt studiestöd. Dessutom föreslås lagen gälla även inom nya samhällsområden:

- utbildningsområdet i sin helhet,
- allmänna sammankomster och offentliga tillställningar,
- värn- och civilplikten, samt
- offentlig anställning eller offentligt uppdrag.

26. Därutöver föreslås dels att privatpersoner förbjuds diskriminera när de tillhandahåller varor, tjänster eller bostäder till allmänheten och dels att bolag, föreningar och andra juridiska personer på områden vid behov skall erhålla skydd av lagstiftningen. Så som diskrimineringslagstiftningen ser ut idag är endast fysiska personer skyddade mot diskriminering. Regeringen avser att bereda förslagen med inriktningen på att en ny lagstiftning skall kunna träda i kraft senast 2008.

27. Regeringen anser att offentliga medel inte skall gå till verksamheter där de mänskliga rättigheterna kränks. För att motverka att detta sker bör antidiskrimineringsklausuler användas vid offentlig upphandling och ett antal åtgärder har också vidtagits i detta syfte. Nämnden för offentlig upphandling (NOU) har på uppdrag av regeringen bland annat tagit fram exempel på antidiskrimineringsklausuler. Därefter har regeringen givit NOU i uppdrag att genomföra en informationskampanj i syfte att stödja de upphandlande enheterna i det fortsatta arbetet. Med anledning av detta har NOU tagit fram en informationsbroschyr beträffande användningen av antidiskrimineringsklausuler samt genomfört en konferens där frågorna behandlats. Regeringen har nu även beslutat om en förordning, förordning (2006:260) om antidiskrimineringsvillkor i upphandlingskontrakt, som träder i kraft 1 juni 2006. Förordningen som ställer krav på att vissa av de större statliga myndigheterna skall införa antidiskrimineringsvillkor i sina upphandlingar. NOU har fått i uppdrag att ta fram anvisningar rörande tillämpning och uppföljning av förordningen.

28. I enlighet med förordningen (2002:989) om statligt stöd för verksamhet som förebygger och motverkar diskriminering får stöd lämnas till organisationer och stiftelser för verksamhet som syftar till att förebygga och motverka diskriminering på grund av kön, etnisk tillhörighet, religion eller annan trosuppfattning, funktionshinder och sexuell läggning. Integrationsverket fattar beslut om stöd enligt förordningen. Ett samarbete pågår mellan antidiskrimineringsbyråerna och JämO, DO, HO och HomO. Samarbetet kommer att utvecklas i fråga om råd, stöd och utbildning från ombudsmännen till antidiskrimineringsbyråerna.

Lag (2003:307) om förbud mot diskriminering

29. Som ett led i genomförandet av två EG-direktiv¹ trädde lagen (2003:307) om förbud mot diskriminering i kraft den 1 juli 2003. Lagen har till ändamål att motverka diskriminering som har samband med bl.a. etnisk tillhörighet, religion eller annan trosuppfattning. I lagen avses med diskriminering direkt och indirekt diskriminering, trakasserier och instruktioner att diskriminera. Lagens tillämpningsområde är brett. Diskrimineringsförbud för diskrimineringsgrunderna etnisk tillhörighet, religion eller annan trosuppfattning gäller i fråga om

- arbetsmarknadspolitisk verksamhet,
 - start eller bedrivande av näringsverksamhet,
 - yrkesutövning,
 - medlemskap, medverkan och medlemsförmåner i arbetstagarorganisationer, arbetsgivarorganisationer eller yrkesorganisationer,
 - varor, tjänster och bostäder,
 - socialtjänsten, färdtjänst, riksfärdtjänst och bostadsanpassningsbidrag,
 - socialförsäkringen och anslutande bidragssystem,
 - arbetslöshetsförsäkringen,
 - statligt studiestöd, samt
 - hälso- och sjukvård och annan medicinsk verksamhet.
- De rättsliga påföljder som kan bli aktuella vid överträdelse av förbuden mot diskriminering är ogiltighet och skadestånd.

30. Den som påstås ha diskriminerat någon enligt lagen får inte utsätta en enskild person för repressalier på grund av att han eller hon anmält eller påtalat diskrimineringen eller medverkat i en utredning om denna. Den rättsliga påföljden som kan bli aktuell vid överträdelse av förbudet mot repressalier är skadestånd.

Lag (1999:130) om åtgärder mot etnisk diskriminering i arbetslivet

31. Den 1 juli 2003 ändrades lagen som ett led i genomförandet av de två tidigare nämnda EG-direktiven. En ny diskrimineringsgrund – ”religion eller annan trosuppfattning” – har införts i lagen. Av den anledningen har lagens rubrik ändrats till *lagen om åtgärder mot etnisk diskriminering i arbetslivet på grund av etnisk tillhörighet, religion eller annan trosuppfattning*. Ändringen speglar det förhållandet att trosbekännelse brutits ut från diskrimineringsgrunden ”etnisk tillhörighet” och nu innefattas i den nya diskrimineringsgrunden ”religion eller annan trosuppfattning”. Med etnisk tillhörighet avses enligt lagen att någon tillhör en grupp av personer som har samma nationella eller etniska ursprung, ras eller hudfärg. Diskrimineringsbegreppen har anpassats till EG-rätten och numera framgår det uttryckligen av lagen att trakasserier och instruktioner att diskriminera en person är former av diskriminering. Dessutom har lagens

¹ Rådets direktiv 2000/43/EG av den 29 juni 2000 om genomförandet av principen om likabehandling av personer oavsett ras eller etniskt ursprung och rådets direktiv 2000/78/EG av den 27 november 2000 om inrättandet av en allmän ram för likabehandling i arbetslivet.

tillämpningsområde utökats. Lagen gäller även när en arbetsgivare beslutar eller vidtar åtgärder som rör yrkespraktik, utbildning eller annan yrkesvägledning. Även den som söker eller fullgör yrkespraktik och den som utan att vara anställd utför arbete på en arbetsplats som inlånad eller inhyrd omfattas av lagens skydd.

32. Integrationsverket har i regleringsbrev för 2005 fått i uppdrag att pröva möjligheterna att med hjälp av s.k. diskriminerings tester (situation testing) undersöka förekomst och omfattning av etnisk och religiös diskriminering på arbetsmarknaden och, om det finns förutsättningar, utveckla och initiera sådana undersökningar. Enligt uppdraget till Integrationsverket skall undersökningarna utformas så att en nationell bild kan ges och att jämförelser mellan regioner, branscher och mellan män och kvinnor kan göras. Integrationsverket har i enlighet med uppdraget överlämnat en plan för arbetet med utgångspunkt från att uppdraget skall slutredovisas i oktober 2006. Som en följd av myndighetens förslag har verket bemyndigats att ingå avtal med Internationella arbetsorganisationen (ILO) om att utföra sådana undersökningar på arbetsmarknaden i Sverige. ILO har utvecklat en metod för diskriminerings tester på arbetsmarknaden som använts i flera europeiska länder. Det finns indikationer på att diskriminering förekommer inom ett flertal samhällsområden. Ombudsmannen mot etnisk diskriminering (DO) får bland annat ett stort antal anmälningar som rör bostadsmarknaden. Regeringen avser därför att, mot bakgrund av Integrationsverkets slutsatser från undersökningen på arbetsmarknaden, överväga behovet av att använda diskriminerings tester inom fler samhällsområden.

33. Regeringen gav en särskild utredare i oktober 2003 i uppdrag att redovisa kunskap om strukturell diskriminering på grund av etnisk eller religiös tillhörighet, att föreslå åtgärder för att förbättra kunskapen inom området samt att föreslå åtgärder mot sådan diskriminering. Utredningen lämnade sitt betänkande *Det blågula glashuset – strukturell diskriminering i Sverige* (SOU 2005:56) i juni 2005. Betänkandet har remissbehandlats och regeringen kommer att överväga lämpliga åtgärder med anledning av de förslag som har lämnats. Det ingick dock inte i uppdraget för nyss nämnda utredning att genom egna undersökningar eller forskning ta fram den kunskap som saknas. Bland annat mot denna bakgrund beslutade regeringen den 22 april 2004 om direktiv till en utredning om makt, integration och strukturell diskriminering (dir. 2004:54). Enligt direktiven har utredaren i uppdrag att identifiera strukturell diskriminering på grund av etnisk eller religiös tillhörighet samt, i den mån sådan diskriminering kan påvisas, identifiera och analysera mekanismerna bakom den och dess konsekvenser för makt och inflytande och dess konsekvenser i förhållande till de integrationspolitiska målen. Utredaren skall vidare föreslå åtgärder för att motverka strukturell diskriminering på grund av etnisk eller religiös tillhörighet och för att öka möjligheterna till inflytande och makt för dem som främst riskerar att utsättas för sådan diskriminering. Uppdraget skall slutredovisas senast den 1 augusti 2006. Regeringen kommer även att överväga lämpliga åtgärder med anledning av denna utrednings kommande förslag.

Sveriges nya politik för Global utveckling

34. Svenska riksdagen antog enhälligt i december 2003 ”Gemensamt ansvar: Sveriges politik för global utveckling” (regeringens proposition 2002/2003:122; bet 2003/2004:UU3, rskr 2003/2004:112). Denna politik har utarbetats med insikten att många politikområden, även sådana som inte traditionellt haft fokus på utvecklingsfrågor, påverkar utvecklingen i världen och förutsättningarna för fattiga människor i utvecklingsländer och i transitionsländer. Den omfattar alla politiska beslut som direkt eller indirekt påverkar dessa människor. Det övergripande målet, vilket gäller för samtliga politikområden, är att bidra till en rättvis och hållbar global utveckling. Genom ökad samstämmighet i agerandet mellan politikområdet och aktörer såsom Europeiska unionen, Förenta Nationerna, de internationella finansiella institutionerna, andra multilaterala organisationer och länder blir fattigdomsbekämpningen effektivare. Politiken ska genomsyras av två perspektiv: ett rättighetsperspektiv och fattiga människors perspektiv på utveckling. Politiken har åtta huvuddrag: respekt för mänskliga rättigheter, demokrati och god samhällstyrning, jämställdhet, hållbart utnyttjande av naturresurserna och omsorg för miljön, ekonomisk tillväxt, social utveckling och trygghet, konflikthantering och säkerhet samt globala gemensamma nyttigheter.

35. Regeringen rapporterar årligen till riksdagen om hur politiken genomförs. För närvarande fokuseras på fem frågor: miljö, jordbruk, handel, migration och säkerhet och deras respektive koppling till utveckling (rskr 2004/2005:4, rskr 2004/2005/161, rskr 2005/2006:204).

Artikel 3

36. Situationen för kvinnor respektive män redovisas under de olika artiklarna i denna rapport.

37. Nedan följer en kort redogörelse av regeringens arbete för att främja jämställdhet mellan kvinnor och män under den aktuella perioden. För en utförligare redovisning hänvisas till den svenska regeringens sammanslagna sjätte och sjunde periodiska rapport till Konventionen om avskaffande av all slags diskriminering av kvinnor som skall överlämnas till FN senast 3 september 2006.

38. I april 2004 antog regeringen en särskild plan för att genomföra jämställdhetsintegrering i Regeringskansliet fram till och med den 31 december 2009.

39. I en skrivelse till riksdagen år 2002, *Jämt och ständigt* (2002/03:140) redovisade regeringen de insatser som gjorts inom jämställdhetspolitiken sedan 1999 och presenterade en handlingsplan för jämställdhetspolitiken för mandatperioden 2002-2006. I skrivelsen konstateras att väsentliga framsteg har gjorts under senare år för att stärka kvinnors position i samhället. Bl.a. har kvinnor ökat sin representation i den politiska sfären. Utöver arbetet med jämställdhetsintegrering lyfts fem fokusområden fram i

handlingsplanen: representation; jämn fördelning av makt och inflytande, lika lön för lika och likvärdigt arbete. Mäns våld mot kvinnor, prostitution och handel med kvinnor för sexuella ändamål, män och jämställdhet samt sexualiseringen av det offentliga rummet.

40. I mars 2006 överlämnade regeringen en proposition *Makt att forma samhället och sitt eget liv – nya mål i jämställdhetspolitiken* (prop. 2005/06:155) till riksdagen med förslag till nya mål för jämställdhetspolitiken samt förslag om inrättandet av en ny myndighet. Propositionen antogs av riksdagen i slutet av maj. Det övergripande målet är att kvinnor och män skall ha samma makt att forma samhället och sina egna liv. Propositionen uppmärksammar problemet med våld mot kvinnor, särskilt mäns våld mot kvinnor. Som delmål gäller:

- En jämn fördelning av makt och inflytande. Kvinnor och män skall ha samma rätt och möjlighet att vara aktiva samhällsmedborgare och att forma villkoren för beslutsfattandet.
- Ekonomisk jämställdhet. Kvinnor och män skall ha samma möjligheter och villkor i fråga om utbildning och betalt arbete som ger ekonomisk självständighet livet ut.
- En jämn fördelning av det obetalda hem- och omsorgsarbetet. Kvinnor och män skall ta samma ansvar för hemarbetet och ha möjlighet att ge och få omsorg på lika villkor.
- Mäns våld mot kvinnor skall upphöra. Kvinnor och män, flickor och pojkar, skall ha samma rätt och möjlighet till kroppslig integritet.

41. Ett fortsatt allvarligt problem är det våld som kvinnor utsätts för och som är den yttersta konsekvensen av den strukturella maktobalansen mellan kvinnor och män. Regeringens avsikt är att fortsätta arbetet med den inriktning som angavs i Kvinnofredspropositionen 1997/98 (se förra rapporten).

42. Väsentliga ansträngningar har genomförts de senaste åren, bl.a. stora utbildningssatsningar och utvecklande av riktlinjer inom myndigheterna, ökat stöd till kvinnojourer och ökat stöd till offer samt förstärkt lagstiftning.

43. Regeringen planerar att under år 2006 inleda en översyn av lagstiftningen om grov kvinnofredskränkning. De närmare formerna för en sådan översyn övervägs för närvarande inom Regeringskansliet.

44. Den 1 april 2005 trädde en ny sexualbrottslagstiftning i kraft. Syftet med den är dels att ytterligare förstärka och tydliggöra varje människas absoluta rätt till personlig och sexuell integritet och sexuellt självbestämmande, dels att på olika sätt lyfta fram och förstärka skyddet för barn och ungdomar mot att utsättas för sexuella kränkningar. Bland annat så har våldtäktsbrottet utvidgats, förbudet mot köp av sexuella handlingar av ungdomar har skärpts, en särskild straffbestämmelse till skydd för barn mot att utnyttjas för sexuell posering har införts och den s.k. sexköpslagen har utvidgats så att det omfattar även den som nyttjar en sexuell tjänst men låter någon annan betala.

45. Kravet på dubbel straffbarhet för att i Sverige kunna döma för allvarliga i utlandet begångna sexualbrott mot barn under 18 år har tagits

bort genom den nya sexualbrottslagstiftningen. Ändringen innebär att kravet på dubbel straffbarhet har slopats vid följande brott om brottet begåtts mot en person som inte har fyllt 18 år – våldtäkt, grov våldtäkt, sexuellt tvång, grovt sexuellt tvång, sexuellt utnyttjande av person i beroendeställning, grovt sexuellt utnyttjande av person i beroendeställning, våldtäkt mot barn, grov våldtäkt mot barn, sexuellt utnyttjande av barn, sexuellt övergrepp mot barn, grovt sexuellt övergrepp mot barn, grovt utnyttjande av barn för sexuell posering, koppleri och grovt koppleri samt försök till dessa brott. Ändringen innebär också att vid ovan angivna brott får påföljd som är att anse som strängare än det straff som gärningsortens lag stadgar dömas ut. (Se p.23 och p. 39, *Concluding Observations*) Vidare har en utredare fått i uppdrag att överväga skälen för och emot att slopa eller begränsa kravet på dubbel straffbarhet för människohandelsbrott.

46. Regeringen gav den 15 juni 2004 Jämställdhetsombudsmannen i uppdrag att analysera vilka faktorer som kan bidra till att sexuella övergrep inte anmäls, undersöka hur den som har utsatts för sexuellt övergrepp upplever brottsutredningen och den fortsatta rättsprocessen samt lämna förslag på strategier och åtgärder för att öka benägenheten att anmäla sexuella övergrep och minska påfrestningarna för målsäganden i hele rättsprocessen. Utredaren inkom i november 2005 med en rad förslag på åtgärder på i form av lagförslag men även andra åtgärder som rör t.ex. berörda myndigheter och utbildningsfrågor.

47. Förslagen som rör framtagandet av handledningsmaterial för unga om sexuella attityder, särskild information om sexualbrott i samband med upprättandet av en brottsofferportal samt särskild uppmärksamhet för sexualbrottsoffer i Brottsoffermyndighetens uppdrag att ta fram ett nationellt samordningsprogram för brottsofferfrågornas hantering i samhället har redan genomförts. Lagförslagen har remitterats. Övriga förslag bereds för närvarande.

48. Den 1 juli 2002 infördes ett nytt brott i brottsbalken benämnt människohandel för sexuella ändamål. Den 1 juli 2004 utvidgades det straffrättsliga skyddet mot människohandel till att omfatta människohandel som inte är gränsöverskridande samt människohandel som syftar till andra former av utnyttjande än sexuellt utnyttjande, t.ex. tvångsarbete och handel med organ. (Se p.36, *Concluding Observations*)

49. Sverige har tillträtt tilläggsprotokollet om förebyggande, bekämpande och bestraffande av handel med människor, särskilt kvinnor och barn, till FN:s konvention mot gränsöverskridande organiserad brottslighet.

50. Regeringen har gett en utredare i uppdrag att göra en översyn av människohandelsbrottet.

51. Sverige har godkänt ett inom EU upprättat rambeslut om bekämpande av människohandel.

52. Sverige har undertecknat Europarådets konvention mot människohandel.

53. Inom Regeringskansliet pågår ett arbete med att ta fram ett handlingsprogram mot alla former av människohandel. Handlingsprogrammet kommer att bestå av två delar. Den ena skall fokusera på arbetet med att bekämpa prostitution och handel med människor för sexuella ändamål, särskilt kvinnor och barn, som skall vara klar våren 2006. Den andra skall fokusera på arbetet med att bekämpa människohandel för arbetskraftsexploatering och handel med organ och skall vara klar hösten 2006.

54. Sedan flera år vidtar regeringen särskilda åtgärder för att underlätta situationen för ungdomar av bägge könen som riskerar att utsättas för skedersrelaterat våld och förtryck från sina nära anhöriga. Totalt satsar regeringen 180 miljoner kronor under perioden 2003–2007.

Artikel 6

Riktlinje 1

55. Sweden is a party to ILO Conventions No. 122 of 1964 (on Employment Policy) and No. 111 of 1958 (on Discrimination (Employment and Occupation)).

56. Sweden is also a party to the International Convention on the Elimination of All Forms of Racial Discrimination and to the International Convention on the Elimination of All Forms of Discrimination against Women.

Riktlinje 2 a – c, e och f

57. Hänvisning görs till den fjärde rapporten beträffande efterlevnaden av denna konvention.

58. Reference is also made to previous reports submitted by Sweden concerning the implementation of ILO Convention No. 122 of 1964 (on Employment Policy).

59. Reference is further made to the sixth and seventh periodic report submitted by Sweden under the International Convention on the Elimination of All Forms of Discrimination against Women.

En sammanfattning av dessa rapporter samt kompletteringar följer nedan.

60. Att öka sysselsättningen och minska arbetslösheten är två viktiga mål för den svenska regeringen. Flera politikområden måste samverka och aktörerna på arbetsmarknaden medverka för att måluppfyllelse skall bli möjlig.

61. För att uppnå regeringens mål om full sysselsättning och delmålet 4 procents arbetslöshet och 80 procents sysselsättning i åldrarna 20-64 år är det viktigt att matchningen mellan arbetstagare och arbetsgivare är effektiv.

Regeringen genomför inom arbetsmarknadspolitiken insatser för att lediga jobb snabbt skall tillsättas och insatser för att rusta de arbetsökande att möta arbetsmarknadens behov. Insatser görs också för att underlätta arbetskraftens rörlighet på arbetsmarknaden så att det inte uppstår brist på arbetskraft lokalt eller regionalt. Funktionshindrade med nedsatt arbetsförmåga, unga arbetslösa, samt kvinnor och män med utländsk bakgrund är prioriterade grupper inom arbetsmarknadspolitiken.

Utvecklingen på arbetsmarknaden

62. Efter 1990-talets krisår låg arbetslösheten år 1995 på 7,7 procent för åldersgruppen 16-64 år, 6,9 procent för kvinnor och 8,4 procent för män. Sysselsättningsgraden var 72,2 procent, 73,5 procent för kvinnor och 70,9 procent för män.

63. År 2000 hade arbetslösheten sjunkit till 4,7 procent, 4,3 procent för kvinnor och 5,0 procent för män. Sysselsättningen hade stigit till 74,2 procent, 72,2 procent för kvinnor och 76,1 procent för män, och svensk arbetsmarknad utvecklades väl. Under 2001 försvagades konjunkturen med varsel om uppsägningar som följd. Trots sämre konjunktur de följande åren försämrades inte arbetsmarknadsläget märkbart förrän 2003 då sysselsättningen minskade och arbetslösheten ökade. Trots en stark ekonomisk tillväxt och trots ökade resurser för arbetsmarknadspolitiska program steg den öppna arbetslösheten och sysselsättningen sjönk ytterligare under 2004. Den ekonomiska tillväxten var fortsatt stark under 2005 men trots det minskade inte arbetslösheten. 6,0 procent var öppet arbetslösa², 5,7 procent av kvinnorna och 6,2 procent av männen och 73,9 procent var sysselsatta, 71,8 procent av kvinnorna och 75,9 procent av männen. Heltidsarbetslösheten är högre för män än för kvinnor men tittar man på deltidsarbetslöshet så är förhållandet det omvända. Kvinnor är i betydligt högre utsträckning deltidsarbetslösa.

Tabell 6:1 Deltidsarbetslösa i åldern 16-64 år som procent av inskrivna arbetssökande på hel- eller deltid 2001 – 2005.

År	Kvinnor	Män
2001	48	15
2002	46	13
2003	39	11
2004	35	11
2005	33	11

Källa: Arbetsmarknadsstyrelsen

64. För att komma tillrätta med problemet med ofrivillig deltidsarbetslöshet tillsatte regeringen en utredning för att undersöka möjligheterna att stärka rätten till heltid. Utredningens förslag överlämnades till regeringen i slutet av november 2005 (SOU 2004:50). Regeringen har

² Pga en omläggning i den offentliga statistiken, AKU, är 2005-års siffra inte jämförbar med övriga år. När det gäller arbetslösheten räknar SCB med att den relativa arbetslösheten totalt ökat med 0,4 procentenheter. Däremot har ingen länkning än genomförts för kvinnor respektive män.

för avsikt att besluta om en lagrådsremiss med förslag som innebär stärkt rätt till heltidsarbete under juni månad.

65. Antalet sjukskrivna ökade också kraftigt kring millennieskiftet. Därför satte regeringen upp ett mål att halvera antalet sjukpenningdagar till 2008, i förhållande till 2002, samtidigt som antalet nya fall av beviljad aktivitets- och sjukersättning skall minska. Regeringen bedömer att det finns goda förutsättningar att nå målet till 2008. Det finns stora skillnader mellan mäns och kvinnors sjukfrånvaro. Kvinnor står för 62 procent av antalet sjukpenningdagar och män står för 38 procent. Den minskning av antalet sjukpenningdagar som skett under de senaste åren har varit lika stor för män som för kvinnor. Jämfört med 2002 har antalet sjukpenningdagar minskat med 31 procent. Det är också vanligare att kvinnor är deltidssjukskrivna än män. Andelen kvinnor med deltidssjukskrivning var i mars 2006 37 procent och andelen män 32 procent.

66. När det gäller sjukersättning (socialförsäkringsförmån som 2003 tillsammans med aktivitetsersättning ersatte förmånerna förtidspension och sjukbidrag) uppgår andelen kvinnor till ungefär 60 procent av antalet försäkringsfall och andelen män till 40 procent. Av de personer som uppbär sjukersättning på heltid är 67 procent kvinnor. Även här uppbär kvinnorna i större utsträckning än män ersättning på deltid. Orsakerna till varför kvinnor uppbär sjukersättning i större utsträckning än män är oklart. En orsak kan vara att deltidsarbete är vanligare bland kvinnor än män och att graden av sjukersättning är kopplad till omfattningen av det tidigare arbetet och inte till den faktiska arbetsförmågan. I genomsnitt har var tredje kvinna med sjuk- eller aktivitetsersättning en partiell sådan, jämfört med var femte hos män.

67. Försäkringskassan har på regeringens uppdrag analyserat socialförsäkringen ur ett jämställdhetsperspektiv. I den slutrapport som Försäkringskassan publicerade presenteras ett antal svårigheter och problem som har att göra med handläggningen av socialförsäkringsärenden och då främst de förmåner som är förknippade med sjukförsäkringen. För att säkerställa att handläggningen av sjukförsäkringen sker på ett sätt som är lika för män och kvinnor har regeringen givit Försäkringskassan i uppdrag att ta fram en plan för att integrera könsperspektivet i tillämpningen av socialförsäkringen.

68. Med syftet att underlätta övergången från bidragsberoende till försörjning genom eget arbete har regeringen tillsatt utredningen från socialbidrag till arbete (2005:01). Utredningen skall redovisa sitt uppdrag den 1 november 2006.

69. Regeringen föreslog i budgetpropositionen för 2006 ett åtgärds paket för ökad sysselsättning och minskad arbetslöshet. Paketet beräknas att ge omkring 55 000 personer möjlighet till arbete, praktik eller utbildning. Huvuddelen av satsningen sker inom arbetsmarknadspolitiken och innebär att drygt 40 000 arbetslösa ska få jobb eller kompetenshöjande insatser. Regeringen föreslog också en rad åtgärder för att underlätta för funktionshindrade med nedsatt arbetsförmåga att få jobb. Bland annat en ny modell i tre steg för att öka möjligheterna till jobb. Dessutom föreslogs en

förändrad roll för Samhall, ett statligt aktiebolag som erbjuder arbete för personer med funktionshinder, och höjningar av taket för lönebidraget.

Arbetsmarknadspolitiska program

70. De arbetsmarknadspolitiska programmen ska på olika sätt öka kunskaperna hos den arbetssökande så att de får en starkare ställning på arbetsmarknaden och bättre förutsättningar att få ett arbete. Programmen ska också bidra till att de arbetssökande har de kunskaper som efterfrågas och därmed motverka arbetskraftsbrist, så kallade flaskhalsar, som ökar inflationen och hämmar tillväxten i ekonomin. En del program ska också stimulera arbetsgivare att anställa vissa grupper av arbetslösa.

71. En ny form av anställningsstöd, Plusjobb, infördes den 1 januari 2006. Plusjobben ska avse anställning inom stat, kommuner, kommunförbund, och av dessa organisationer anlitate entreprenörer. Målgruppen är arbetslösa som är inskrivna vid arbetsförmedlingen i minst två år.

72. Utbildningsvikariat har återinförts under 2006 och 2007. Utbildningsvikariatet ska göra det möjligt för den offentliga sektorn att investera i bättre utbildning av personalen samtidigt som 10 000 arbetslösa kvinnor och män ska få arbetslivserfarenhet. Åtgärden är denna gång inriktad mot vårdsektorn i syfte att höja utbildningsnivån för lågutbildad personal.

73. En försöksverksamhet med friår i tolv kommuner avslutades 2004. Från och med den 1 januari 2005 infördes friår i hela landet. Friåret innebär att en anställd kan ansöka om att vara ledig från sitt arbete i tre till tolv månader om en arbetslös anställs som vikarie. Under ledigheten får de friårslediga 85 procent av den ersättning de skulle ha fått om de varit arbetslösa med aktivitetsstöd.

74. Personer som deltar i arbetsmarknadspolitiska program som inte innebär att de är anställda med lön får ersättning i form av aktivitetsstöd. Aktivitetsstödet för den som är berättigad till arbetslöshetsersättning uppgår till samma belopp som deltagaren hade haft om han eller hon varit arbetslös men inte deltagit i program. Övriga deltagare får 223 kronor per dag i aktivitetsstöd.

Den könssegregerade arbetsmarknaden

75. Trots Sveriges höga ambitioner på jämställdhetsområdet är inte den svenska arbetsmarknaden jämställd. (Se p.19 och p.30, *Concluding Observations*) Visserligen ligger kvinnor och mäns deltagande på arbetsmarknaden nästan i nivå med varandra men den svenska arbetsmarknaden är fortsatt starkt könssegregerad trots en svag utjämning under 1990-talet. Det är främst kvinnor som står för förändringen.

76. Kvinnor har i större utsträckning än män breddat sina yrkesval och i ökad utsträckning sökt sig till mansdominerade yrken som kräver högre

utbildning. Samma förändring kan däremot inte observeras i mansdominerade yrken med låga utbildningskrav. Män har inte sökt sig till kvinnodominerade yrken, vare sig till de som kräver hög utbildning eller till yrken med låga utbildningskrav. Hälften av alla kvinnor i åldern 20-64 år arbetar i offentlig sektor och hälften i privat sektor. Av männen i samma åldersgrupp arbetar cirka 20 procent i offentlig sektor och cirka 80 procent i privat sektor.

77. Kvinnor och män återfinns inte heller på samma hierarkiska nivåer på arbetsmarknaden, vilket innebär att kvinnor inte innehar chefspositioner i samma utsträckning som män. Männen finns i högre utsträckning i de yrken som ger högre lön, medan kvinnorna återfinns i de yrken som ger sämre betalt och således också lägre ersättning från försäkringssystemen. Kvinnor arbetar också deltid i betydligt större omfattning än män. Dessutom är det avsevärt fler kvinnor än män som har tidsbegränsade anställningar. Av samtliga personer med tidsbegränsade anställningar utgjorde kvinnor 60 procent och män 40 procent 2003.

78. Kvinnors och mäns skilda arbets- och livsvillkor återspeglas även till viss del inom de arbetsmarknadspolitiska programmen. Exempelvis är kvinnor och män till viss del olika representerade, i förhållande till deras andel av de arbetslösa, inom programmen. Det är fler kvinnor än män i förberedande utbildning och aktiviteter inom vägledning och platsförmedling. Männen är i sin tur överrepresenterade inom subventionerade anställningar såsom anställningsstöd, lönebidrag och stöd till start av egen näringsverksamhet.

Funktionshindrade

79. Arbetskraftsdeltagandet hos personer med funktionshinder ökade kraftigt mellan år 1996 och år 2000 (från 61,3 procent 1996 till 70,7 procent 2000). Därefter har dock arbetskraftsdeltagandet bland personer med funktionshinder minskat pga. en försämrad arbetsmarknad. Under 2004 var arbetskraftsdeltagandet hos denna grupp 65,7 procent. Funktionshindrade män deltar i något större utsträckning i arbetskraften. Skillnaden mellan arbetskraftsdeltagandet i respektive grupp har under perioden 1998-2004 skilt sig med 5,2 procentenheter i genomsnitt till männens fördel. Under 2004 deltog 63,1 procent av de funktionshindrade kvinnorna i arbetskraften, medan motsvarande siffra hos män var 68,1.

80. På motsvarande sätt har sysselsättningen bland personer med funktionshinder ökat mellan 1996 och 2000 (från 54,8 procent 1996 till 67 procent 2000). Sedan dess har sysselsättningen minskat till 61,6 procent 2004. Intressant att anmärka är dock att funktionshindrade som inte har nedsatt arbetsförmåga har haft en god utveckling under hela perioden och har även utvecklats bättre än för icke-funktionshindrade. För funktionshindrade utan nedsatt arbetsförmåga var andelen sysselsatta 65,3 procent 1996, 76,4 procent 2000 och 76,8 procent 2004. För icke-funktionshindrade har andelen sysselsatta varit 74,7 procent 1996, 76,8 procent 2000 och 75,5 procent 2004.

81. Bland personer med funktionshinder är män sysselsatta i större utsträckning än kvinnor. Under perioden 2000-2004 har sysselsättningen hos män med funktionshinder varit i genomsnitt 4,8 procentenheter högre än hos kvinnor med funktionshinder. Bland dem utan nedsatt arbetsförmåga har differensen under 2002-2004 varit 1,6 procentenheter till männens fördel.

82. De viktigaste särskilda arbetsmarknadspolitiska insatserna för personer med funktionshinder är lönebidrag och skyddat arbete hos offentlig arbetsgivare, OSA. Antalet anställda med lönebidrag och offentligt skyddat arbete har successivt trappats upp de senaste 10 åren. Under 1995 fanns det i genomsnitt per månad 55 400 anställningar med lönebidrag eller OSA (varav 38 procent var kvinnor och 62 procent män). Motsvarande siffra 2000 var 53 900 (varav 37 procent var kvinnor och 63 procent män). Siffran var dock ovanligt låg detta år och steg till 56 800 redan 2001 (könsfördelningen var oförändrad sedan 2000). Under 2005 hade siffran stigit till 62 900 subventionerade arbetstillfällen med lönebidrag och OSA (könsfördelning oförändrad sedan 2000).

83. Sökande med funktionshinder skall dessutom prioriteras bland de ordinarie konjunkturberoende arbetsmarknadspolitiska programmen. Funktionshindrades andel av de konjunkturberoende programmen steg från 12,3 procent 1995 till 18,6 procent år 2000 och 19,1 procent 2005. De funktionshindrade kvinnornas andel av programmen var mellan 2000-2005 ca 1 procentenhet högre än männens. Andelen funktionshindrade bland de arbetslösa registrerade på arbetsförmedlingen ökade något mellan 1995-2000 (från 9 procent till 10,7 procent). Andelen har dock minskat därefter till 8,9 procent under 2005. De funktionshindrade kvinnornas andel av de arbetslösa var mellan 2000-2005 ca 2 procentenheter lägre än männens. Genom att jämföra andelen funktionshindrade arbetslösa med motsvarande andel i konjunkturberoende program kan man konstatera att prioriteringen av de funktionshindrade bland dessa program har ökat. Kvinnorna är något mer prioriterade än män.

84. Som ett sätt att ytterligare stärka funktionshindrades ställning på arbetsmarknaden har regeringen och riksdagen beslutat om en ny modell för att arbeta mer systematiskt med de särskilda arbetsmarknadspolitiska insatserna för personer med funktionshinder. Den nya modellen infördes den 1 januari 2006.

85. En ny insats som benämns fördjupad kartläggning och vägledning kan erbjudas arbetssökande som är osäkra på vad de kan och förmår. Under en begränsad period ska de få hjälp med att komma vidare i sitt val av arbetsförmedlingen och under tiden får de aktivitetsstöd för sin försörjning.

86. Nästa steg kan bli en Utvecklingsanställning som är tidsbegränsad till högst 1 år. Arbetstagaren får avtalsenlig lön och andra anställningsförmåner. I anställningen ska det finnas möjlighet till vissa rehabiliteringsinsatser och även kompetensutveckling. Arbetsgivaren kompenseras för arbetstagarens nedsatta arbetsförmåga med lönebidrag samt ett anordnarbidrag med högst 100 kronor/dag.

87. Det tredje steget som kan komma ifråga är en Trygghetsanställning som är tänkt som alternativ till anställning i Samhall för dem som inte har kunnat få ett reguljärt arbete. Trygghetsanställning är en tillsvidareanställning med avtalsenlig lön och andra förmåner. Arbetsgivaren kompenseras för arbetstagarens nedsatta arbetsförmåga med lönebidrag samt ett anordnarbidrag med högst 100 kronor/dag.

88. Lönebidrag lämnas som en procentandel av lönen upp till en högsta bidragsgrundande lön. Regeringen har fr.o.m. januari 2006 höjt den högsta bidragsgrundande lönen för lönebidrag från 13 700 till 15 200 kronor.

89. I dag lämnar staten stöd för arbetsmarknadspolitiska insatser inklusive Samhall speciellt riktade till personer med funktionshinder motsvarande cirka 12 miljarder kronor. Regeringens ambition har varit att skapa en mer sammanhållen arbetsmarknadspolitik för personer med funktionshinder som medför nedsatt arbetsförmåga. Som ett led i detta arbete har Arbetsmarknadsstyrelsen, AMS fr.o.m. 2006 det samlade ansvaret för utbetalning av de olika stödformerna för insatser för personer med funktionshinder, vilket inkluderar stödet till Samhall. Samarbetet mellan AMS och Samhall bör därmed bli mer effektivt samtidigt som måluppfyllelsen i Samhall förbättras.

Ungdomar

90. År 1995 uppgick den relativa arbetslösheten bland ungdomar, 16-24 år, till 15,3 procent. Arbetslösheten bland unga kvinnor uppgick till 14,0 procent medan den var 16,6 procent för de unga männen. År 2000 hade arbetslösheten sjunkit till 7,9 procent, varav 7,4 procent för unga kvinnor och 8,6 procent för unga män. Sedan dess har arbetslösheten återigen stigit till höga nivåer och år 2005 uppgick arbetslösheten till 13,9 procent varav 12,7 procent för unga kvinnor och 15,9 procent för unga män.

91. Antal ungdomar som deltar i arbetsmarknadspolitiska insatser har minskat kraftigt den senaste 10 åren. År 1995 deltog cirka 58 000 ungdomar i genomsnitt per månad i olika insatser inom arbetsmarknadspolitiken. Av dessa utgjorde 27 000 unga kvinnor och 31 000 unga män. År 2000 hade antalet i genomsnitt per månad minskat till 20 000 deltagare. Ca 9 000 av dessa var unga kvinnor. År 2005 hade antalet deltagare ökat något till 21 000 personer i genomsnitt per månad och av dessa var ca 9 000 kvinnor.

92. Antalet långtidsarbetslösa ungdomar, dvs de som har en öppen arbetslöshetsperiod längre än 100 dagar uppgick i genomsnitt till 3 500 ungdomar under 2005. Andelen unga kvinnor av de långtidsarbetslösa uppgick till 39 procent. Långtidsarbetslösheten sjönk kraftigt under slutet av 90-talet. Under en 10-årsperiod har långtidsarbetslösheten bland ungdomar minskat med 87 procent. Den senaste 5-årsperioden har dock långtidsarbetslösheten ökat med 12 procent.

93. Genom en ändring i skollagen har en ungdoms hemkommun sedan juli 2005 fått ett förtydligat informationsansvar. Detta innebär att

kommunen blivit ålagd att följa upp hur de ungdomar i kommunen som fullgjort sin skolplikt men som inte fyllt 20 år är sysselsatta. Denna information skall underlätta för kommunen att erbjuda ungdomar som varken studerar eller arbetar en lämplig individuell åtgärd.

94. Ungdomar som har varit inskrivna vid arbetsförmedlingen i mer än 6 månader och som har deltagit i vägledning och jobbsökaraktiviteter ska kunna få en anställning med allmänt anställningsstöd. Detta är ett stöd som gör att företag och organisationer kan anställa unga personer till halva lönekostnaden under 6 månader. Målsättningen är att ge arbetsförmedlingen ett effektivare verktyg för att stödja ungdomar till att få ett arbete på den reguljära arbetsmarknaden.

95. Arbetsförmedlingen ska i samråd med den som söker arbete upprätta en individuell handlingsplan där den arbetssökandes skyldigheter och planerade aktiviteter anges. För en person under 25 år bör handlingsplanen, enligt AMS anvisningar, upprättas inom 14 dagar och ska följas upp av täta fokuserade uppföljningar. En fortsatt samverkan ska ske mellan arbetsförmedlingen, kommunen och ungdomen.

96. Alla arbetslösa ungdomar ska garanteras jobbsökaraktiviteter inom 90 dagar. Detta ska även gälla vid arbetsförmedlingar där avtal om ungdomsgaranti inte slutits. Det kommunala ungdomsprogrammet och ungdomsgarantin ska också inledas med vägledning och jobbsökaraktiviteter. Ungdomsinsatserna ska också ges ett tydligare utbildningsinnehåll och leda till ett intyg.

97. Från och med den 1 juli 2006 kommer 1 000 nya s.k. plusjobb att införas speciellt för långtidsarbetslösa ungdomar. Samtidigt fortsätter stödet till navigatorverksamheter där kommunerna samarbetar med arbetsförmedlingen, olika organisationer och det lokala näringslivet för att erbjuda stöd och personlig rådgivning till ungdomar.

98. För att ge unga en möjlighet att få in en fot på arbetsmarknaden satsar regeringen totalt 100 miljoner kronor 2006 för att stödja kommuner som erbjuder gymnasieungdomar sommarjobb. För att undersöka vilka ytterligare åtgärder som kan göra det möjligt för ungdomar att snabbare etablera sig på arbetsmarknaden har regeringen tillsatt en nationell koordinator. Koordinatören ska redovisa sina slutsatser senast den 30 november 2006.

Äldre

99. 1996 var sysselsättningsgraden för kvinnor drygt 54 procent och för män 60 procent i åldersgruppen 55-64 år. Därefter har sysselsättningsgraden ökat kraftigt för både kvinnor och män. År 2005 var 67 procent av kvinnorna och 74 procent av männen sysselsatta i denna åldersgrupp.

100. Den stora förändringen har skett de senaste fem åren i åldersgruppen 60-64 år. Sysselsättningsgraden har ökat med drygt 11 procentenheter från 46,8 procent till 58,5 procent för både kvinnor och män. Den aktiva arbetsmarknadspolitiken och den arbetsrättsliga lagstiftningen har stor betydelse för att Sverige har den positionen. En annan förklaring är att utbildningsnivån i denna åldersgrupp har ökat vilket har betydelse för chansen att stanna kvar på arbetsmarknaden.

101. År 2005 deltog 69,0 procent av de svenska kvinnorna och 75,9 procent av de svenska männen mellan 55 och 64 år i arbetskraften. Det kan jämföras med ett genomsnittligt arbetskraftsdeltagande för åldersgruppen 16-64 år om 76,1 procent för kvinnor och 81 procent för män.

102. Arbetslöshetsnivåerna för äldre arbetskraft är fortfarande under genomsnittet för arbetskraften i Sverige. Arbetslösheten 2005 var i genomsnitt för kvinnor 4 procent och för män 4,8 procent i åldersgruppen 55-64 år. 1996 var arbetslöshetsnivåerna betydligt högre beroende av konjunkturedgången under 1990-talet. 1996 var 9 procent av männen och 7 procent av kvinnorna arbetslösa. Blir man arbetslös som äldre, kan det vara svårt att komma tillbaka. Cirka 40 procent av de äldre arbetslösa, både kvinnor och män, är långtidsarbetslösa. Den siffran har sjunkit från att tidigare år legat på 50 procent.

Integration på arbetsmarknaden

103. Sedan 1997 har sysselsättningen ökat bland såväl inrikes födda som utrikes födda. Förbättringen har relativt sett varit större bland utrikes födda. Skillnaderna i sysselsättning är ändå oacceptabelt stor och mer behöver göras för att minska skillnaderna. Sysselsättningen bland utrikes födda är betydligt lägre än för inrikes födda. År 2005 var 61,6 procent av alla utrikes födda i ålder 16-64 år sysselsatta, 58,7 procent av kvinnorna och 64,8 procent av männen.

104. Den relativa arbetslösheten var 2005 drygt dubbelt så hög för utrikes födda jämfört med inrikes födda. Arbetslösheten för utrikes födda har dock minskat kraftigt jämfört med 1995. Utrikes födda är även överrepresenterade bland långtidsarbetslösa.

Tabell 6:2. Arbetslöshet, utrikes födda 16-64 år

	1995*	2000*	2005**
Totalt	17,6	10,2	11,3
Kvinnor	16,8	9,1	10,5
Män	18,3	11,1	11,9

Källa: AKU

*Avser andra halvåret

** Pga en omläggning i den offentliga statistiken, AKU, är 2005-års siffra inte jämförbar med övriga år, avser helår.

Tabell 6:3. Sysselsättning, utrikes födda 16-64 år

	1995*	2000*	2005**
Totalt	53,9	60,6	61,6
Kvinnor	51,1	56,5	58,7
Män	56,9	64,9	64,8

Källa: AKU

*Avser andra halvåret.

** Avser helår.

105. Skillnader i arbetskraftsdeltagande mellan utrikes födda och inrikes födda är inte bara beroende av orsaker som kan relateras till invandrarna själva. Skillnader finns när man kontrollerar för variabler så som utbildning, erfarenhet, kön, civilstånd och bostadsort.

106. Diskrimineringskommittén som har haft i uppdrag att överväga en sammanhållen diskrimineringslagstiftning, slutredovisade nyligen sitt uppdrag. Regeringen avser att bereda förslagen med inriktning på att en ny lagstiftning skall kunna träda i kraft senast 2008.

107. En utredning har genomförts avseende möjligheten att införa aidentifierade ansökningshandlingar. Uppdraget redovisades nyligen och regeringen kommer under 2006 att ta ställning till om och hur det är lämpligt att pröva metoden vid någon eller några myndigheter.

108. Integrationen på arbetsmarknaden berör många olika politikområden. För att lösa problemen med låg sysselsättning och hög arbetslöshet bland personer med utländsk bakgrund är arbetsmarknadspolitik ett viktigt instrument. Mot bakgrund av att det ytterst handlar om att en anställning ska komma till stånd har parterna på arbetsmarknaden en central roll i sammanhanget. Två initiativ har under senare tid tagits för att få till stånd ett samarbete mellan regeringen och parterna.

109. En arbetsgrupp med representanter från Svenskt Näringsliv och Regeringskansliet tillsattes i januari 2003 för att föreslå åtgärder som förbättrar situationen för personer med utländsk bakgrund på arbetsmarknaden. Arbetsgruppen lämnade sin rapport med förslag till regeringen i slutet av april 2004. Förslagen inkluderar de nya arbetsmarknadspolitiska åtgärderna Arbetsplatsförlagd yrkesbedömning (Yrkesbedömning) och ”Prova-på-plats”.

110. Under sommaren 2004 slutförde regeringen diskussioner med de centrala parterna på arbetsmarknaden om insatser för förbättrad integration. Diskussionerna resulterade i en gemensam avsiktsförklaring mellan regeringen, Sveriges kommuner och landsting (då Svenska Kommunförbundet respektive Landstingsförbundet), LO, TCO och SACO om ett antal integrationsåtgärder i syfte att höja sysselsättningen, främja likabehandling och motverka diskriminering på grund av etniskt ursprung. Som ett resultat av denna gemensamma förklaring infördes 2005 de nya arbetsmarknadspolitiska insatserna Prova-på-plats och Yrkesbedömning.

111. Som nämnts ovan så genomförs en majoritet av åtgärderna inom regeringens sysselsättningspaket som presenterades i budgetpropositionen för 2006 inom ramen för arbetsmarknadspolitiken. Målgruppen för dessa åtgärder är långtidsarbetslösa, inom vilka kvinnor och män med utländsk bakgrund är överrepresenterade och paketet kommer att ge många personer med utländsk bakgrund nya möjligheter.

112. Det är vidare ett välkänt faktum att många invandrare saknar kontakter och nätverk som är viktiga för att få ett arbete. Syftet med åtgärden Arbetsplatsintroduktion är att kompensera för denna brist med extra stöd från arbetsförmedlingen före anställning och under den första tiden på ett nytt arbete. Stöd ges också till arbetsgivarna, i det fall det behövs, av specialutbildade arbetsförmedlare. Försök med arbetsplatsintroduktion har pågått sedan 2003 och åtgärden kommer att införas permanent efter 2006.

Riktlinje 2 d

113. Reference is made to the reports submitted by Sweden in September 2000 and earlier on the terms of ILO Convention No. 29 of 1930 (on Forced Labour).

Riktlinje 3 a och c

114. Reference is made to the sixth and seventh periodic report submitted by Sweden under the International Convention on the Elimination of All Forms of Discrimination against Women and to the report submitted by Sweden in November 2004 under the terms of ILO Convention No. 111 of 1958 (on Discrimination (Employment and Occupation)).

Riktlinje 3 b

115. Reference is made to guideline 2 a-c, e and f under article 6 in this report. Reference is also made to the report submitted by Sweden in November 2004 under the terms of ILO Convention No. 111 of 1958 (on Discrimination (Employment and Occupation)).

Riktlinje 4

116. Den efterfrågade statistiken finns inte att tillgå.

117. Sverige har information om andel med bisyssla av alla sysselsatta. Den statistiken visar dock inte om den primära sysselsättningen är på heltid och inte heller vilken orsaken till bisysslan är.

Tabell 6:4. Andel med bisyssla av alla sysselsatta

År	Totalt	Män	Kvinnor
1999	9	9,4	8,6
2000	9	9,5	8,5
2001	9,5	10,2	8,7
2002	9,4	9,9	8,9
2003	9,2	9,7	8,7
2004	9,2	9,5	8,8

118. Enligt Arbetsmiljölagen (1977:1160) skall arbetsgivaren ansvara för att arbetsplatsen anpassas till människors olika förutsättningar i fysiskt och psykiskt hänseende. Arbetsmiljöverket har ett samlat ansvar för handikappfrågor inom arbetsmiljöområdet och vara samlande, stödande och pådrivande i förhållande till övriga parter på området. Verket har bl.a. tagit fram checklistor för tillsynen av handikappfrågor enligt arbetsmiljölagen, t ex i fråga om tillgänglighet och anpassningskrav.

Riktlinje 5

119. De arbetsmarknadspolitiska åtgärderna regleras genom ett flertal lagar och förordningar. Sedan den förra rapporten har ett flertal förändringar genomförts. Förordningar har också ersatts och nya tillkommit. Åtgärderna regleras i huvudsak av följande lagar och förordningar:

Lag (2000:625) om arbetsmarknadspolitiska program
 Förordning (2000:634) om arbetsmarknadspolitiska program
 Förordning (2000:630) om särskilda insatser för personer med funktionshinder som medför nedsatt arbetsförmåga
 Förordning (1997:1275) om anställningsstöd
 Förordning (1999:594) om flyttningsbidrag
 Förordning (2001:1300) om friåret
 Förordning (2003:623) om arbetsplatsintroduktion

120. Sedan den förra rapporten har jämställdhetslagen (1991:443) ändrats vid två tillfällen dels den 1 januari, 2001 och dels den 1 juli, 2005. EG-rättens s.k. bevisbördsdirektiv (rådets direktiv 97/80/EG) har genom ändringarna till fullo implementerats i jämställdhetslagen. For a full account reference is made to the sixth and seventh periodic report submitted by Sweden under the International Convention on the Elimination of All Forms of Discrimination against Women.

Artikel 7

Riktlinje 1

121. Hänvisning görs till Sveriges fjärde rapport. Frågan om hänvisning är aktuell till ILO-rapporter avgörs under varje enskild riktlinje.

Riktlinje 2

122. a) Hänvisning görs till Sveriges fjärde rapport stycke 84.

123. b) Sverige har ingen lagstiftning om minimilön. Lönenivåerna fastställs genom kollektivavtal. I vissa fall innefattas regler om minimilöner i kollektivavtalen.

c)

Lönestatistik

124. Den officiella lönestatistiken är utvecklad så att den omfattar hela arbetsmarknaden. En metod har utarbetats så att det nu är möjligt att

fortlöpande följa löneskillnaderna mellan kvinnor och män. Dessa uppgifter redovisas årligen av Statistiska centralbyrån (SCB).

Löneskillnaderna lika stora sedan början av 1990-talet

125. Löneskillnaderna har i stort sett varit desamma sedan början av 1990-talet. Enligt lönestatistiken motsvarar kvinnors lön i genomsnitt 84 procent av mäns lön. Om hänsyn tas till kvinnors och mäns olika fördelning efter ålder, utbildningsnivå, arbetstid, sektor och yrkesgrupp minskar löneskillnaden så att kvinnor har 92 procent av mäns lön. Den faktor som förklarar mest av löneskillnaden är yrkesgrupp. (Alla beräkningar baseras på heltidslöner)

Tabell 7:1 Kvinnors lön i procent av mäns lön 1992–2004

År	Primär- Offentlig kommuner		Landstings- Privat kommuner			Statlig Alla sektor		sektor		sektor		
	Ej	stv	Stv	Ej	stv	Stv	Ej	stv	Stv	Ej	sektor	
	stv	Stv	Stv	Stv	Stv	Stv	Stv	Stv	Stv	Stv	Stv	
1992	86	-	75	-	84	-	83	-	83	-	84	-
1993	85	-	75	-	83	-	82	-	83	-	84	-
1994	86	-	74	-	83	-	82	-	85	-	84	-
1995	87	-	72	-	83	-	82	-	85	-	85	-
1996	87	98	71	94	83	93	81	95	85	91	83	92
1997	88	98	71	94	83	92	81	95	84	91	83	93
1998	89	98	71	93	84	92	82	95	83	90	82	91
1999	90	98	71	93	84	92	82	95	84	90	83	92
2000	90	98	71	93	84	92	82	95	84	90	82	92
2001	90	99	71	93	84	92	82	96	84	90	82	92
2002	90	98	71	92	84	92	82	95	85	90	83	92
2003	91	98	71	93	85	92	82	96	85	90	84	92
2004	85	..	83	..	85	..	84	92

Stv= standardvägning dvs. man tar hänsyn till ålder, utbildning, sektor, arbetstid (omräknat till heltid för dem som arbetar deltid) och yrkesgrupp.

(Källa: SCB.)

Arbetsvärdering

126. En enkel och snabb metod ”Analys Lönelots” har framarbetats av Jämställdhetsombudsmannen (JämO). Metoden kan användas vid kartläggning av löner för att upptäcka osakliga löneskillnader mellan kvinnor och män i enlighet med kraven i jämställdhetslagen.

Skärpning av jämställdhetslagen

127. Den 1 januari 2001 förstärktes och förtydligades jämställdhetslagens bestämmelser avseende delen som handlar om jämställda löner. (Se p. 19 och p.30, *Concluding Observations*) Lagändringen 2001 har medfört att dessa bestämmelser först nu kan sägas fungera som lagstiftaren avsåg redan när reglerna infördes 1994. Enligt JämO är det framförallt under de senaste två åren som skärpningen av bestämmelserna börjat få ett tydligt genomslag. Bestämmelserna har varit framgångsrika i

den bemärkelsen att många grupper av kvinnodominerade arbeten, såväl som enskilda personer, har fått sina löner korrigerade.

128. Alltsedan lagändringen trädde i kraft har JämO genomfört ett stort antal granskningar av hur arbetsgivare lever upp till jämställdhetslagens skärpta bestämmelser om lönekartläggning. I samband med dessa granskningar har JämO också genomfört flera stora utbildningssatsningar.

Löneskillnader i offentlig och privat sektor

129. Effekter av ändring i Statistiken visar att löneskillnader i offentlig sektor är olika stora beroende på vilken delsektor som studeras. Inom kommunerna är löneskillnaderna små. Däremot är det mycket stora löneskillnader inom landstingen. Det beror på att man jämför mycket olika yrkesgrupper med varandra – till exempel läkare, där många av männen är högavlönade läkare. Deras löner jämförs med lågavlönade undersköterskor som nästan alltid är kvinnor. Inom staten är löneskillnaderna ungefär desamma som för privat anställda. I hela offentliga sektorn är löneskillnaderna mellan kvinnor och män något större än i den privata sektorn. Efter standardvägning gäller det omvända: löneskillnaderna är större i den privata sektorn än i den offentliga sektorn.

130. På hela arbetsmarknaden sammantaget kvarstår, enligt statistiken, en genomsnittlig löneskillnad på åtta procent sedan hänsyn har tagits till olika förutbestämda faktorer som har påverkan på lönen. Det kan dock inte med säkerhet hävdas att de kvarstående åtta procenten utgör lönediskriminering. Detta kan endast avgöras med hjälp av den kartläggning och analys som föreskrivs i jämställdhetslagen.

Jämställdhetslagen

131. På uppdrag av Medlingsinstitutet (MI) har SCB, avseende år 2003, undersökt om lagändringarna har haft någon effekt som kan avläsas i statistiken. Studien gick ut på att undersöka om löneskillnaderna mellan kvinnor och män, som utfört lika arbete, har minskat till följd av ändringarna i jämställdhetslagen. De undersökta grupperna fanns inom kommuner, landsting och några statliga myndigheter. Följande slutsatser kunde dras:

- Generellt går det inte att se några tydliga tecken på lönediskriminering inom yrken i den offentliga sektorn.
- Kvinnor och män har i stort sett samma lön för samma yrke.
- De löneskillnader, som har lyfts fram i den allmänna debatten och där ofta beskrivits som lönediskriminering, gäller i hög grad *mellan olika yrken*. Exempelvis har lågavlönade kvinnodominerade yrken jämförts med högre avlönade mansdominerade yrken. För att dessa skillnader ska vara diskriminering i jämställdhetslagens mening krävs att arbetena är att betrakta som likvärdiga och att de utförs hos samma arbetsgivare.
- Statistiken är inget hjälpmedel vid bedömningen om två arbeten är likvärdiga.

Medlingsinstitutets roll

132. Lönebildningen är en fråga för arbetsmarknadens parter. Medlingsinstitutet (MI), fick därför i sitt regleringsbrev, för åren 2003 och 2004, i uppgift att i sina kontakter med de parter som förhandlar om nya avtal, påpeka vikten av att centrala avtal konstrueras på ett sådant sätt att de underlättar de lokala parternas arbete med att åstadkomma jämställda löner. MI har också genomfört ett antal seminarier på temat "lönebildning och jämställdhet". Dessa seminarier har riktat sig till parterna och täckt in praktiskt taget hela arbetsmarknaden.

Löneskillnader som beror på strukturer i samhället

133. För att minska de strukturella löneskillnaderna mellan kvinnor och män bör kvinnors arbete inom den offentliga sektorn uppvärderas. Regeringen har därför föreslagit i budgetpropositionen år 2006 att tillföra kommunsektorn ytterligare resurser de närmaste åren. Överläggningar kommer att ske med Sveriges Kommuner och Landsting i god tid inför kommande avtalsförhandlingar för att klargöra förutsättningarna för att bland annat minska lönegapet mellan kvinnor och män.

Regeringens lönehandlingsplan

134. Regeringen kommer att tillsammans med Vänsterpartiet och Miljöpartiet under våren 2006 presentera en nationell handlingsplan mot könsdiskriminerande löneskillnader.

135. Planen kommer att vara bred och omfatta de områden som direkt eller indirekt påverkar individens lön. Det innebär att utöver jämställdhetslagen kommer den bl.a. att omfatta områden såsom anställningsformer, kompetensutveckling och fördelningen av betalt och obetalt arbete. Den långsiktiga ambitionen är att all könsdiskriminering på arbetsmarknaden ska upphöra.

d) Tabell 7:2 Månadslöner för några tidigare år

	Män	Kvinnor
2001		
Privat	23 578	19 785
Off	22 574	18 602
2002		
Pr	24 265	20 605
Off	23 520	19 404
2003		
Pr	24 980	21 319
Off	24 404	20 234

Källa är SCB, Strukturlönestatistik

Riktlinje 3

136. Arbetsmiljölagstiftningen består framförallt av arbetsmiljölagen (1977:1160), arbetsmiljöförordningen (1977:1166) samt ca 120 föreskrifter utfärdade av Arbetsmiljöverket.

137. Arbetsmiljöverket är tillsynsmyndighet. Verket har rätt att erhålla de upplysningar, handlingar, prov samt påkalla de undersökningar som behövs för att utöva tillsynen. För tillsynen har myndigheten rätt till tillträde. Gentemot den skyddsansvarige får Arbetsmiljöverket meddela de förelägganden eller förbud som behövs för att lagen eller föreskrifter som meddelats med stöd av lagen skall efterlevas. Förbud och föreläggande kan förenas med vite. Regeringen kan föreskriva att särskilda avgifter får tas ut i ärenden enligt arbetsmiljölagen.

138. Den som uppsåtligen bryter mot föreläggande eller förbud döms till böter eller fängelse i högst ett år. Det gäller dock inte om förbudet/föreläggandet är förenat med vite. Vissa av bestämmelserna i lagstiftningen är direkt straffsanktionerade. Andra påföljder är förverkande av egendom eller dess värde samt sanktionsavgift.

139. a) Arbetsmiljölagen gäller varje verksamhet i vilken arbetstagare utför arbete för arbetsgivares räkning. Arbetstagare som fyllt 18 år och som utför arbete i arbetsgivarens hushåll omfattas dock inte av lagen. För dem gäller istället lagen (1970:943) om arbetstid m.m. i husligt arbete.

140. Vid tillämpningen av centrala delar av arbetsmiljölagen³ skall med arbetstagare likställas 1) den som genomgår utbildning, 2) den som under vård i anstalt utför anvisat arbete, och 3) den som tjänstgör enligt lagen (1994:1809) om totalförsvarspplikt och annan som fullgör i lag föreskriven tjänstgöring eller som deltar i frivillig utbildning för verksamhet inom totalförsvaret.

141. Sedan föregående rapport har arbetsmiljölagens tillämpningsområde utökats genom att lagen gjorts tillämplig på fartygsarbete. I princip skall samma arbetsmiljöregler tillämpas vid arbete ombord på fartyg som på land, utom när sjöfartens speciella förhållanden gör att det inte är möjligt eller lämpligt. Sjöfartsverket skall i samverkan med Arbetsmiljöverket utöva tillsyn över arbetsmiljön till sjöss.

142. b) Antalet anmälda arbetsolyckor med sjukfrånvaro ökade från andra hälften av 1990-talet till för ett par år sedan. Från år 2003 har dock antalet anmälda olyckor minskat med drygt tio procent. Antalet olyckor är idag i nivå med den som gällde i mitten av 1990-talet.

143. Sedan slutet av 1990-talet har antalet dödsolyckor bland arbetstagare legat relativt konstant kring knappt 50 per år. Sett i ett längre perspektiv har dödsolyckorna minskat mycket kraftigt.

³ Det gäller bestämmelserna i lagen om arbetsmiljöns beskaffenhet (kap. 2), allmänna skyldigheter (kap. 3), bemyndiganden (kap. 4), tillsyn (kap. 7), påföljder (kap. 8) samt överklagande (kap. 9). Därtill skall elever och vårdtagare (punkt 1 och 2) likställas med arbetstagare vid tillämpning av vissa av lagens bestämmelser om minderåriga i kap. 5.

144. Antalet anmälda arbetssjukdomar ökade kraftigt från andra hälften av 1990-talet till för ett par år sedan. Från år 2003 visar dock statistiken en kraftig nedgång. Antalet anmälda arbetssjukdomar har år 2005 minskat med ca en tredjedel jämfört med år 2003. Fortfarande ligger dock nivån högre än vid mitten av 1990-talet.

145. De högsta relativa frekvenserna för arbetsolyckor förekommer bland män i näringsgrenarna Stål- och metallframställning och Livsmedels-, dryckesvaru- och tobakstillverkning. För kvinnor är den relativa frekvensen högst inom Trävarutillverkning, följt av Stål- och metallframställning. Bland arbetssjukdomarna har Tillverkning av mineraliska produkter flest anmälningar per 1000 sysselsatta män medan Transportmedelstillverkning ligger klart högst bland kvinnorna. (Uppgifterna avser år 2004.)

146. Fr.o.m. 2002 hanteras arbetsskadeanmälningarna enligt nya rutiner, utifrån nya definitioner och koder efter nya EU-anpassade klassifikationer. Det innebär att jämförelse med tidigare år i vissa fall är svårt att göra.

147. Vad gäller antalet anmälda arbetsolyckor år 1996 hänvisas till föregående rapport. För åren 2001-2004 ser siffrorna ut som följer (uppgifterna avser alla arbetstagare samt egenföretagare):

	2001	2002	2003	2004
Arbetsolyckor	37461	37688	34592	32705
varav dödsfall	56	61	56	57
Arbetssjukdomar	26440	22339	25565	20787
Antal arbetstagare och egenföretagare	4101867	4147174	4169566	4173085

148. Vad slutligen gäller år 2005 inträffade 53 dödsolyckor bland arbetstagare. Därtill kom 14 dödsolyckor bland egenföretagare. Det totala antalet arbetsolyckor och arbetssjukdomar (arbetstagare och egenföretagare), inrapporterade t.o.m. första kvartalet 2006, är 46 654.

Riktlinje 4

149. a) Se rapporteringen i paragraf 3 i riktlinjerna för artikel 6 i Sveriges förra rapport samt i denna. Av särskild aktualitet är rapporteringen från november 2004 rörande ILO-konvention 111.

150. Enligt Arbetsmiljölagen (1977:1160) skall arbetsgivaren ansvara för att arbetsplatsen anpassas till människors olika förutsättningar i fysiskt och psykiskt hänseende. Arbetsmiljöverket har ett samlat ansvar för handikappfrågor inom arbetsmiljöområdet och skall vara samlande, stödjande och pådrivande i förhållande till övriga parter på området. Verket har bla tagit fram checklistor för tillsynen av handikappfrågor enligt arbetsmiljölagen, t ex i fråga om tillgänglighet och anpassningskrav.

151. För övrigt kan tilläggas att ett stort antal myndigheter deltar i ett regionalt utvecklingsprojekt om mångfald och anti-disriminering. Verket

för förvaltningsutveckling har fått i uppdrag att leda och samordna projektet, svara för metodstöd och spridning av erfarenheter samt att följa upp projektet. Statskontoret skall utvärdera det.

Riktlinje 5

152. Vad avser vila och skälig begränsning av arbetstiden har vissa förändringar gjorts i arbetstidslagen (1982:673), syftande till att tydligare genomföra EG:s arbetstidsdirektiv (Europaparlamentets och rådets direktiv 2003/88/EG om arbetstidens förläggning i vissa avseenden) i nationell svensk rätt.

153. Ändringarna i arbetstidslagen (1982:673) trädde i kraft den 1 juli 2005 (med en förlängd övergångsperiod till den 1 januari 2007 avseende redan gällande kollektivavtal). Ändringarna omfattar

- ett förtydligat genomförande av direktivets krav på ett absolut maximalt veckoarbetstidstak på 48 timmar genomsnittsberäknat över en period om fyra veckor (varvid normen om 40 timmar finns kvar oförändrat i den svenska lagen),
- ett förtydligat genomförande av regeln i direktivet om maximalt åtta timmars nattarbete, med genomsnittsberäkning möjlig när det gäller arbete som inte är särskilt fysiskt eller mentalt tyngande,
- ett förtydligat genomförande av regeln om att varje arbetstagare skall tillförsäkras 11 timmars dygnsvila, med viss möjlighet till tillfällig avvikelse för det fall det beror på omständigheter vilka arbetsgivaren inte kunnat förutse och om arbetstagarna ges motsvarande kompensationsledighet
- det tidigare undantaget från lagens tillämpningsområde vad avser arbete som utförs i arbetstagarens hem slopas. Lagen gäller numera således avseende arbete som utförs i arbetstagarens hem.

154. De nya reglerna om åtta timmars nattarbete och 11 timmars dygnsvila kan avvika från genom kollektivavtal i den mån detta inte innebär att arbetstagarna behandlas mindre förmånligt än vad som skulle följa av direktivet.

I övrigt hänvisas till tidigare rapporter.

Riktlinje 6

155. Inga substantiellt viktiga förändringar har gjorts under den aktuella perioden vid sidan av de ovan refererade och vid sidan av de som refereras till i rapporten från november 2004 rörande ILO-konvention 111.

156. Hänvisning görs till rapporteringen i november 2004 rörande ILO-konvention 111.

157. Vad avser frågor om vila för personer som arbetar i arbetsgivares hem kan det konstateras att dessa enligt lagen (1970:943) om husligt arbete m.m. skall ges minst 36 timmars sammanhängande ledighet varje vecka. Ledigheten skall såvitt det är möjligt förläggas till helger. Vad avser dessa personers arbetstid skall den i normalfallet uppgå till högst 40 timmar i

veckan med möjlighet till genomsnittsbereäkning över fyra veckor. Vad avser dygnsvilan skall denna vara av behövlig omfattning och såvitt möjligt förläggas så att den omfattar perioden mellan kl 24 och 05. (Se p.20 och p. 31, *Concluding Observations*)

158. Enligt lagen är arbetsgivare vidare skyldiga att förebygga att arbetstagare utsätts för ohälsa eller olycksfall i arbetet. Arbetstagare skall också iaktta tillbörlig försiktighet och i övrigt medverka till att förebygga ohälsa och olycksfall.

159. Vad avser arbetstagare som utför arbete i sitt eget hem gäller sedan den 1 juli 2005 arbetstidslagen (1982:673) fullt ut. Tidigare fanns härvid ett undantag innebärande att lagen inte omfattade denna kategori av arbetstagare.

160. Reservationen i artikel 7 (d) gällande rätten till lön på allmänna helgdagar baserar sig på att konventionsbestämmelsen reglerar frågor som i Sverige inte fastställs i lag. Det är istället arbetsmarknadens parter som avgör dessa frågor i kollektivavtal. Lösningar kan därför i enskilda fall komma att stå i strid med artikel 7 (d). (Se p.21 och p.32 *Concluding Observations*).

Artikel 8

Riktlinje 1

161. Sverige har ratificerat de i sammanhanget nämnda

FN:s konvention om medborgerliga och politiska rättigheter samt

ILO:s konventioner:

- (no 87) från 1948 om Föreningsfrihet och skydd för organisationsrätten
- (no 98) från 1949 om Organisationsrätten och den kollektiva förhandlingsrätten
- (no 151) från 1978 om Offentligt anställda

Sverige har även ratificerat bl a (no 154) från 1981 om Främjande av kollektiva förhandlingar.

162. Relevant lagstiftning har inte förändrats särskilt mycket under rapporteringsperioden 2000-2006, hänvisning görs i de delar där så har skett, samt avseende viss relevant domstolspraxis, till Sveriges rapportering avseende ILO-konventionerna ovan. Hänvisning görs även till tidigare rapporteringar avseende denna artikel. Härutöver kan särskilt omnämnas följande:

Riktlinje 2

163. Den negativa föreningsfriheten regleras i Sverige genom att den Europeiska konventionen angående skydd för de mänskliga rättigheterna

och de grundläggande friheterna gäller som lag i svensk rätt (lagen 1994:1219)

164. Genom en i januari 2006 i Europadomstolen för mänskliga rättigheter i Strassbourg mot Danmark avkunnad dom (Sørensen v Danmark och Rasmussen v Danmark, Judgement 11 januari 2006) har omfattningen av den negativa föreningsfriheten även i Sverige tydliggjorts.

165. d) Det kan noteras att arbetstagarorganisationernas ställning stärkts genom att lagen (1976:580) om medbestämmande i arbetslivet har ändras för att anpassas till Europaparlamentets och rådets direktiv 2002/14/EG om inrättande av en allmän ram för information till och samråd med arbetstagare i Europeiska gemenskapen. De nya reglerna trädde ikraft den 1 juli 2005.

166. En ny tvingande bestämmelse har införts i medbestämmandelagen som innebär att en arbetsgivare som inte är bunden av något kollektivavtal alls fortlöpande skall hålla arbetstagarorganisationer som har medlemmar som är arbetstagare hos arbetsgivaren underrättade om hur verksamheten utvecklas produktionsmässigt och ekonomiskt liksom om riktlinjerna för personalpolitiken.

167. Informationsskyldigheten skall fullgöras mot lokal arbetstagarorganisation om sådan finns och gälla alla arbetsgivare som omfattas av medbestämmandelagen oavsett antalet sysselsatta arbetstagare.

168. Arbetstagarrepresentanter som får information enligt den nya bestämmelsen skall ha rätt till skälig ledighet för att ta emot informationen.

169. De nya lagreglerna återfinns i medbestämmandelagens 19, 19 a samt 20 §§.

Riktlinje 3

170. Av 2 kap 17 § regeringsformen följer att förening av arbetstagare och förening av arbetsgivare har rätt att vidta fackliga stridsåtgärder om annat ej följer av lag eller avtal.

171. a) Enligt 41 § medbestämmandelagen följer att fredsplikt gäller för den som ingått ett kollektivavtal. Fredsplikten innebär (framför allt) ett ”strejkförbud” för både arbetsgivare och arbetstagare som vill ta till konflikt för att

1. utöva påtryckning i en tvist om ett kollektivavtals giltighet, bestånd eller innebörd, eller i en tvist (rättstvister)
2. ändra ett ingånget kollektivavtal
3. genomföra bestämmelse som är avsedd att tillämpas sedan avtalet upphört att gälla, eller
4. stödja någon annan, när denne inte själv får vidta stridsåtgärd

172. Enligt 42 § 1 st medbestämmandelagen får arbetsgivar- eller arbetstagarorganisation inte anordna eller på annat sätt föranleda en olovlig stridsåtgärd. Enligt 42 § 3 st MBL: gäller fredsplikt dock bara om det gäller ett arbetsförhållande som MBL är direkt tillämplig på.

173. Av 25 a § medbestämmandelagen följer att kollektivavtal som är ogiltigt enligt utländsk rätt för att det tillkommit efter en stridsåtgärd är ändå giltigt i Sverige om stridsåtgärden var lovlig enligt medbestämmandelagen.

174. Av 31 a § medbestämmandelagen följer att ett senare kollektivavtal har företräde framför ett tidigare träffat som MBL inte är direkt tillämplig på.

175. Om MBL är direkt tillämplig eller inte beror enligt förarbetena på om arbetsförhållandet har dominerande anknytning till Sverige, t.ex. om

- arbetet är stadigvarande förlagt i Sverige
- vid arbete utomlands, arbetsgivare och arbetstagare är svenska

176. Rätten att vidta fackliga stridsåtgärder innebär inte att arbetsgivare eller arbetstagare har en rätt att utföra handlingar som strider mot straffrättsliga eller andra regler. Kriminella handlingar som t ex skadegörelse eller misshandel är olagliga även om de begås som ett led i en strejk eller en lockout.

177. Strejk eller andra stridsåtgärder får således inte vidtas i sådana fall då det föreligger fredsplikt. Det föreligger även skyldighet att enligt särskild ordning varsla om tilltänkta stridsåtgärder.

178. Regeringen föreslog i proposition 1999/2000:32 Lönebildning för full sysselsättning inrättandet av den nya myndigheten Medlingsinstitutet och ett antal förändringar i regelverket på lönebildningsområdet. Förslagen i propositionen genomfördes och sammanfattas nedan.

179. Medlingsinstitutet inrättades den 1 juni 2000 och gavs ett vidare uppdrag än föregångaren Statens förlikningsmannarexpedition. Medlingsinstitutets uppgift är att medla i arbetstvister och verka för en väl fungerande lönebildning. Målet för verksamheten är en lönebildning i samhällsekonomisk balans samt arbetsfred. Verksamheten regleras i förordning (2000:258) med instruktion för Medlingsinstitutet samt i 46–49, 51–53 och 62 a §§ lagen (1976:580) om medbestämmande i arbetslivet. I uppgiften att verka för en väl fungerande lönebildning ingår att agera tidigt. Medlingsinstitutet skall bland annat kalla parter till överläggningar eller på annat sätt informera sig om kommande eller pågående avtalsförhandlingar samt samråda med parterna om de samhällsekonomiska förutsättningarna för förhandlingarna. Medlingsinstitutets analys- och informationsarbete syftar också till att ge riksdagen och regeringen ett underlag om utvecklingen på lönebildningsområdet samt att informera allmänheten. Medlingsinstitutet ansvarar för en årlig rapport om lönebildningen medan Konjunkturinstitutet ansvarar för en årlig rapport om de samhällsekonomiska förutsättningarna för lönebildningen.

180. Statistikansvaret för den officiella lönestatistiken fördes över till Medlingsinstitutet från Statistiska centralbyrån den 1 januari 2001. När det gäller regelverket vid avtalsförhandling och konflikt genomfördes den 1 juni 2000 vissa ändringar i lagen (1976:580) om medbestämmande i arbetslivet

och sekretesslagen (1980:100). Medlingsinstitutet gavs följande befogenheter. Efter samtycke från parter som förhandlar om kollektivavtal kan Medlingsinstitutet utse en eller flera förhandlingsledare eller medlare. Om det finns risk för stridsåtgärder eller om stridsåtgärder redan har påbörjats har institutet rätt att utse medlare även utan parternas samtycke. Detta gäller dock inte om parterna är bundna av ett avtal om förhandlingsordning med regler om bl.a. medling som är registrerat hos Medlingsinstitutet.

181. Varseltiden inför en förestående konflikt förlängdes från sju dagar till sju arbetsdagar. Den part som underlåter att varsla Medlingsinstitutet kan bli skyldig att betala en varselavgift till staten om minst 30 000 kronor och högst 100 000 kronor. Om det främjar en god lösning av tvisten får Medlingsinstitutet på medlarens begäran besluta om att en part skall skjuta upp varslade stridsåtgärder i högst 14 dagar. Beslut om uppskjutande får meddelas en gång för varje medlingsuppdrag. Den som vidtar en stridsåtgärd i strid mot institutets beslut kan bli skyldig att betala en förhöjd varselavgift till staten om minst 300 000 kronor och högst 1 000 000 kronor. Syftet med förändringarna var att främja en lönebildning i samhällsekonomisk balans som gör det möjligt att kombinera höjda reallöner med låg arbetslöshet och stabila priser utan att begränsa parternas möjligheter och ansvar för hur avtalslösningar utformas. Utvecklingen av arbetskraftskostnaderna och dess konsekvenser för den samhällsekonomiska utvecklingen lyftes fram tydligare genom förbättrad lönestatistik och mer regelbundet genomförda analyser av hur lönebildningen fungerar. Genom att informationen förbättrades på detta sätt motverkas risken för att olika grupper på arbetsmarknaden i konkurrens med varandra driver upp löneökningarna på ett sätt som i slutändan skapar ett sämre utfall för alla.

182. Ansvarsfördelningen mellan arbetsmarknadens parter och staten tydliggjordes. Arbetsmarknadens parter har huvudansvaret för lönebildningen medan staten har ett övergripande samhällsekonomiskt ansvar som går utöver det ansvar som parterna har för lönebildningen. I detta övergripande samhällsekonomiska ansvar ingår bland annat att tillvarata alla samhällsmedborgares legitima intresse av en väl fungerande lönebildning. Inga principiella förändringar i ansvarsfördelningen mellan arbetsmarknadens parter och staten genomfördes. Fördelen med avtal för reglering av förhandlingsordningar och vidtagande av stridsåtgärder framhölls. För de fall där avtalslösningar inte kan nås förstärktes lagstiftningen genom att vägen till konflikt gjordes trögare och genom att tillhandahålla ett kraftfullare konfliktlösningssystem.

183. Härutöver infördes en regel att en arbetstagare inte får vidta eller delta i en stridsåtgärd som har till ändamål att kollektivavtal skall träffas med ett företag som inte har några arbetstagare eller där bara företagaren eller företagarens familjemedlemmar är arbetstagare och ensamma ägare. Detsamma gäller när en stridsåtgärd har till ändamål att stödja någon som vill träffa kollektivavtal med ett sådant företag. Vad som nu sagts hindrar inte en arbetstagare från att delta i en anställningsblockad som riktar sig mot ett sådant företag och som har beslutats i behövrig ordning av en arbetstagarorganisation.

184. Av 4 § Medbestämmandelagen framgår vidare att det i ett kollektivavtal får det också föreskrivas längre gående fredsplikt än som anges i 41, 41 a, 41 b och 44 §§ eller ett längre gående skadeståndsansvar än som följer av denna lag.

Statistik

Antalet tvister där medlare förordnats framgår av tabell 8.1.

185. Av tabell 8.2 framgår antalet tvister där medlare förordnats utan parternas samtycke. Det kan konstateras att medlare endast undantagsvis har förordnats utan att parterna har samtyckt till förordnandet. Medlingsinstitutet har inte vid något tillfälle under utvärderingsperioden utsett förhandlingsledare. Från Medlingsinstitutets sida har detta förklarats med att parterna inte har efterfrågat förhandlingsledare, utan enbart medlare. Ett skäl härför kan naturligtvis vara att förhandlingsledare är ett i praktiken oprövat instrument samt att Medlingsinstitutet inte heller i någon nämnvärd utsträckning har verkat för att sådan utses. Medlingsinstitutet har endast vid två tillfällen, varav ett under utvärderingsperioden, beslutat om att skjuta upp en varslad stridsåtgärd.

Tabell 8.1 Antalet tvister där medlare förordnats och antalet lagda varsel i dessa tvister

År	Tvister där medlare förordnats	Lagda varsel i tvister där medlare utsells	Verkställda varslade åtgärder i tvister där medlare utsells	Antalet förklarade arbetsdagar ¹⁵
2001	20	14	5	11 098
2002	6	6	2	838
2003	6	3	1	627 541 ¹⁶
2004	24	15	4	15 282

Källa: Medlingsinstitutet.

Tabell 8:2

År	Tvister där medlare förordnats	Tvister där medlare förordnats utan samtycke
2000	12	0
2001	20	2
2002	6	1
2003	6	0
2004	24	0

186. b) I 23-29 §§ Lagen (1994:260) om offentlig anställning regleras arbetskonflikter inom offentlig sektor. I 23-24 §§ finns särskilda regler med vissa inskränkningar i *rätten att genomföra stridsåtgärder*. Lagreglerna har i dessa delar inte ändrats under rapporteringsperioden, se dock nedan om det sk Huvudavtalet och undatagskretsen.

187. Ca 240 000 personer är anställda i staten (Källa: Arbetsgivarverket)

188. I kommunerna är ca 827 000 anställda samt i Landstingen ca 250 000 (Uppgifter per den 1 november 2005, källa: Sveriges Kommuner och Landsting)

Pågående mål i Arbetsdomstolen – fråga till EG-domstolen

189. I Arbetsdomstolen pågår ett mål angående stridsåtgärder som en svensk arbetstagarorganisation har vidtagit mot ett lettiskt bolag för att få till stånd ett svenskt kollektivavtal. En annan svensk arbetstagarorganisation har vidtagit sympatiåtgärder mot det lettiska bolaget. Bolaget hyr ut arbetskraft från Lettland till företag som bedriver verksamhet i Sverige och har kollektivavtal med en lettisk arbetstagarorganisation. Arbetsdomstolen har nu frågat EG-domstolen bl.a. om de svenska reglerna om stridsåtgärder är förenliga med bestämmelserna om fri rörlighet för tjänster i EG-fördraget (EG-domstolens mål C-341/05).

Riktlinje 4

190. Beträffande *föreningsrätten* finns det inte några särskilda restriktioner för anställda inom försvaret, polisen eller den statliga administrationen.

191. Beträffande *strejkrätten* gäller den ovan nämnda Lagen om offentlig anställning även för de angivna kategorierna.

192. Det kan i sammanhanget nämnas att på den statliga sidan den 13 juni 2000 slöts ett så kallat Huvudavtal mellan å ena sidan Arbetsgivarverket (företrädare för staten som arbetsgivare) och OFR (Offentliganställdas Förhandlings Råd)s förbundsområden inom det statliga förhandlingsområdet sammantagna och SACO-S (Sveriges Akademikers Centralorganisation) och till SACO-S hörande förbundsammantagna om ändringar i huvudavtalet av den 24 juni 1993. Arbetsgivarverket slöt samma dag med Facket för Service och Kommunikation (SEKO) ett nytt huvudavtal.

193. Avtalen är identiska. Regeringen godkände den 31 augusti 2001 avtalen med tillhörande förhandlingsprotokoll.

194. Avtal slöts den 22 februari 2001 om ny lydelse av bilaga 2 till huvudavtalen (dvs undantagskretsen). Avtalet godkändes den 29 mars 2001 av regeringen.

195. Huvudavtalet innehåller bl a ett särskilt avsnitt C avseende stridsåtgärder mm. I avtalet anges bl a att det redan i förväg kan anges områden och funktioner inom vilka rätten till stridsåtgärder bör användas med särskild försiktighet. Parterna är ense om att rikets säkerhet, upprätthållandet av lag och ordning, vården av sjuka, omhändertagna och andra behövande samt utbetalningar som behövs för enskildas ekonomiska trygghet utgör sådana exempel. Parterna är också ense om att undvika stridsåtgärder som kan befaras medföra allvarliga rubbningar av samhällsekonomin eller folkförsörjningen. Parterna är vidare ense om att

undvika stridsåtgärder som skulle vara stötande av humanitära skäl, t ex stridsåtgärd vid skola för handikappade.

I 3 kap regler om att i syfte att förhindra samhällsfarliga arbetskonflikter, parterna för prövning av sådana frågor får hänskjuta dessa till en särskild nämnd, Statstjänstenämnden.

196. Anser part, att konflikten är ägnad att otillbörligt störa viktiga samhällsfunktioner, skall på hans begäran förhandlig äga rum mellan parterna i syfte att undvika, begränsa eller häva konflikten. Vägrar part att ingå i förhandling eller kan enighet inte uppnås vid förhandling, får part hänskjuta till Statstjänstenämnden att pröva om konflikten är av beskaffenhet som sägs här ovan.

197. Avsnittet innehåller även i 4 kap regler om den så kallade undantagskretsen. (enligt uppgift rör det sig om ca 10 000 anställningar). Stridsåtgärd får inte omfatta arbetstagare med anställning som avses i en särskild bilaga, den så kallade undantagskretsen. (Detta gäller dock inte den som är tjänstledig och som under tjänstledigheten innehar annan anställning än som avses i bilagan). Stridsåtgärd får inte heller omfatta sådan personal som behövs för att arbetstagare som omfattas av undantagskretsen skall kunna utföra sina arbetsuppgifter.

198. I undantagskretsen ingår bl a anställda vid regeringskansliet, vissa höga domare, vissa högre militära befattningshavare, anställda vid vissa statens räddningsverk, chefer för centrala myndigheter med flera.

Artikel 9

Riktlinje 1

199. Sverige har ratificerat de ILO-konventioner som anges i riktlinjerna för artikel 9 punkt 1.

Riktlinje 2

200. Samtliga försäkringsgrenar som räknas upp i punkt 2 till artikel 9 i riktlinjerna finns i Sverige.

Riktlinje 3 och 7

201. Alla personer, oavsett medborgarskap, som bor eller arbetar i Sverige tillhör det svenska socialförsäkringssystemet. Försäkringen är allmän och obligatorisk och har bosättnings- och arbetsbaserade förmåner. De som anses vara bosatta i Sverige är försäkrade för de bosättningsbaserade förmånerna. För att uppfylla bosättningskravet skall personen ha sin egentliga hemvist i Sverige och antas vistas i landet under längre tid än ett år. Personer som arbetar i Sverige är också försäkrade för arbetsbaserade socialförsäkringsförmåner. Lagstiftningen som styr socialförsäkringstillhörigheten finns i socialförsäkringslagen (1999:799) som trädde i kraft 2001.

202. Socialförsäkringen administreras sedan den 1 januari 2005 av en statlig myndighet, Försäkringskassan. För att bidra till en mer rättssäker och effektiv handläggning ersatte den statliga myndigheten Riksförsäkringsverket och 21 allmänna försäkringskassor.

203. Socialförsäkringssystemet finansieras genom allmänna skatter samt arbetsgivar- och egenavgifter. Arbetslöshetsförsäkringen är till övervägande del finansierad genom arbetsgivaravgifter.

Hälso- och sjukvård

204. Hänvisning görs till Sveriges senaste rapport om ILO-konvention nr 102 (högekostnadsskydd för läkemedel och sjukvård).

205. Sedan år 1997 finns en traditionell besöksgaranti som innebär att primärvården skall erbjuda hjälp, antingen per telefon eller genom besök, samma dag som vården kontaktas. Om kontakt med läkare erfordras skall väntetiden vara högst 7 dagar och den som fått remiss till den specialiserade vården skall erbjudas detta inom 90 dagar. Staten och Sveriges Kommuner och Landsting (SKL) enades om att utöka denna garanti och från och med 1 november år 2005 började den utökade vårdgarantin gälla. Denna omfattar även all planerad vård. Garantin innebär ett åtagande för landstingen att erbjuda behandling inom 90 dagar från det att beslut om behandling fattats. Om landstinget inte klarar tidsgränsen skall patienterna få hjälp till vård i annat landsting inom garanterad tid. Om behandlingen sker i ett annat landsting enligt vårdgarantin så ska det ske utan extra kostnader för patienten.

Kontanta sjukförmåner

206. Hänvisning görs till Sveriges senaste rapport om ILO-konvention nr 102 och fjärde periodiska rapport.

207. I januari 2005 höjdes sjukpenningnivån från 77,6 procent till 80 procent av den sjukpenninggrundande inkomsten. Samtidigt ändrades tiden för då arbetsgivaren betalar sjuklön från 21 dagar till 14 dagar. För den som inte har någon arbetsgivare betalar Försäkringskassan sjukpenningen.

208. För att skapa starkare ekonomiska drivkrafter och minskad sjukfrånvaro betalar även arbetsgivaren, genom en sjukförsäkringsavgift (15 procent av sjukpenningen), delar av kostnaden för de anställda som efter sjuklöneperioden får hel sjukpenning från Försäkringskassan. Åtgärden skall bl.a. stimulera förebyggande insatser och rehabilitering. Regler om högekostnadsskydd för vissa grupper finns.

209. För arbetslösa anpassades ersättningsnivån i sjukpenningen, så att den motsvarar arbetslöshetsersättningen. Innan juli 2003 kunde den försäkrade få en högre ersättning från sjukförsäkringen än från arbetslöshetsförsäkringen.

210. Från den 1 juli 2006 kommer det s.k. inkomsttaket i sjukförsäkringen att höjas från 7,5 till 10 prisbasbelopp. Det är fastställt till 39 700 kronor för 2006.

Föräldraförmåner

211. Hänvisning görs till Sveriges senaste rapport om ILO-konvention nr 102 och fjärde periodiska rapport.

212. För barn födda från och med den 1 januari 2002 gäller att föräldrapenningen förlängts med 30 dagar till totalt 480 dagar. 60 av dessa dagar är förbehållna var och en av föräldrarna vid gemensam vårdnad. Föräldrapenning kan även tas ut som åttondels dag. Tidigare kunde endast en hel, tre fjärdedels, halv och fjärdedels föräldrapenning tas ut vid vård av barn. Grundnivån (tidigare kallad garantinivå) i föräldraförsäkringen uppgår numera till 180 kronor per ersättningsdag. Utöver dessa dagar finns ytterligare 90 dagar som ersätts med 60 kronor per dag, den s.k. lägstanivån. Från den 1 juli 2006 kommer lägstanivån att höjas till 180 kronor per dag.

213. Rätten till tillfällig föräldrapenning har utvidgats för föräldrar till svårt sjuka barn under 18 år. Ersättning kan utgå under obegränsat antal dagar.

214. Tillfällig föräldrapenning som kan betalas ut under tio dagar per barn till nyblivna fäder, kan numera i vissa fall betalas ut till en annan person.

215. Föräldrar till vissa funktionshindrade barn har rätt till tio kontaktdagar per barn och år till dess att barnet fyller 16 år.

216. Från den 1 juli 2006 kommer det s.k. inkomsttaket i föräldraförsäkringen att höjas från 7,5 till 10 prisbasbelopp.

Förmåner vid ålderdom och invaliditet samt till efterlevande

217. Systemen för ålders- och efterlevandepension och för förtidspension ändrades från och med 1 januari 2003. Förmånerna förtidspension och sjukbidrag upphörde och ersattes av aktivitets- och sjukersättning. Förmånerna tillhör numera sjukförsäkringen och inte längre pensionssystemet. För närmare beskrivning av systemen hänvisas till Sveriges senaste rapport om ILO-konvention nr 128.

218. 16-årsgränsen för intjänande av pension har tagits bort för personer födda 1938 eller senare. Därmed är inkomster för vilka pensionsrätt tjänats in under hela livet pensionsgrundande.

219. Reglerna för att adoptivföräldrar skall kunna tillgodoräkna sig pensionsgrundande belopp för barnår har förbättrats.

220. Omställningspension och garantipension vid dödsfall efter 2005 betalas ut i tolv månader, mot tidigare tio månader. Liksom tidigare kan dessa förmåner betalas ut längre om den efterlevande bor tillsammans med barn under tolv år.

221. Reglerna om bostadstillägg för pensionärer m.fl. har reformerats. Bostadstillägg kan betalas ut till försäkrade som är bosatta i Sverige och som har en förmån i form av hel ålderspension, aktivitets- eller sjukersättning, änkepension, särskild efterlevandepension eller hustrutillägg. Den sökandes boendekostnad och inkomst påverkar bostadstilläggets storlek. För personer över 65 år, är bostadstillägget högst 91 procent av bostadskostnaden per månad av den del som inte överstiger 4 850 kronor för den som är ogift och 2 425 kronor för den som är gift. För övriga bidragsberättigade är motsvarande belopp 4 500 kronor respektive 2 250 kronor. Bostadskostnaden för var och en av makarna beräknas till hälften av deras sammanlagda bostadskostnad. Mot bakgrund av den sökandes bostadskostnad fastställs vad som är högsta möjliga bostadstillägg för sökanden. Därifrån dras en viss del av den sökandes inkomst. Återstoden betalas ut som bostadstillägg.

222. Äldreförsörjningsstöd är en ny socialförsäkringsförmån som införts från 2003 för att garantera en skälig levnadsnivå för dem som inte får sina grundläggande försörjningsbehov tillgodosedda genom andra förmåner inom det allmänna pensionssystemet eller på något annat sätt. Det kan beviljas till den som är bosatt i Sverige och som har fyllt 65 år. Äldreförsörjningsstöd är helt inkomstprövat och beräknas utifrån den sökandes inkomster. Stödet ges upp till en skälig levnadsnivå som anses motsvara 1,294 respektive 1,084 prisbasbelopp för den som är ogift respektive gift. Dessutom ges ersättning för skälig bostadskostnad. Som skälig bostadskostnad anses en bostadskostnad om högst 6 050 kronor respektive 3 025 kronor per månad för en ogift respektive gift person. Bostadskostnaden för var och en av makarna beräknas till hälften av deras sammanlagda bostadskostnad. Prisbasbeloppet för 2006 är fastställt till 39 700 kronor.

Andra förmåner för personer med funktionshinder

223. Hänvisning görs till Sveriges senaste rapport om ILO-konvention nr 102 och fjärde periodiska rapport.

224. Handikappersättning kan betalas ut från och med juli månad då den försäkrade fyller 19 år. Tidigare gällde det från och med det år personen fyllde 16 år. Skälen för ändringen är huvudsakligen att unga människor med funktionshinder ska få tillgång till utbildnings- och arbetsinriktade insatser för att inte slås ut i tidig ålder.

Förmåner vid arbetsskada

225. Hänvisning görs till Sveriges senaste rapport om ILO-konvention nr 121 och fjärde periodiska rapport.

226. Bevisregeln i arbetsskadeförsäkringen ändrades 2002 och skall tillämpas för skador som visat sig efter 1 juli 2002. Nu görs prövningen med ett enhetligt beviskrav. En arbetsskada skall anses ha uppkommit till följd av olycksfall eller annan skadlig inverkan om övervägande skäl talar för det. Vid prövningen av arbetsskada skall det göras en sammanfattande bedömning av olika av varandra oberoende förhållanden. Tidigare gjordes prövningen i två led; skadlighets- och sambandsbedömning.

227. En särskild arbetsskadeersättning som syftar till att kompensera för karensdagar i sjukförsäkringen har införts. Den betalas till den som har beviljats ersättning för inkomstbortfall till följd av arbetsskada och skall kompensera för inkomstförlust som avser två karensdagar. Har den försäkrade haft fler än två karensdagar kan särskild arbetsskadeersättning betalas även för dessa dagar. Den särskilda arbetsskadeersättningen betalas med 80 procent av det livränteunderlag som gäller vid tiden för beslutet delat med 365. Reglerna för omräkning av arbetsskadelivränta har ändrats. Numera indexeras den så att både den allmänna inkomstutvecklingen beaktas.

Arbetslöshetsförmåner

228. Försäkringen administreras av 37 arbetslöshetskassor, 36 av dessa är kopplade till en viss sektor av arbetsmarknaden och är öppen för alla som arbetar i den sektorn. En arbetslöshetskassa, startad 1 januari 1998, är bredare och är öppen för personer inom alla sektorer av arbetsmarknaden. Denna nya arbetslöshetskassa administrerar också grundbeloppet för den som inte är medlem i någon kassa. Arbetslöshetsförsäkringen omfattar inkomstrelaterad ersättning samt grundbelopp.

229. För att få inkomstrelaterad ersättning måste man varit ansluten till en arbetslöshetsklassa i minst tolv månader samt uppfylla de allmänna villkoren (t.ex. vara anmäld som arbetsökande vid arbetsförmedlingen, vara arbetslös, aktivt söka arbete och vara beredd att ta ett lämpligt arbete som erbjuds) samt uppfylla ett arbetsvillkor. Arbetsvillkoret uppfylles genom att under de senaste tolv månaderna ha förvärvsarbetet minst sex månader med vardera minst 70 timmar eller att ha arbetat minst 450 timmar under en sammanhängande period av sex månader vardera månad minst 45 timmar. Graden av kompensation i den inkomstrelaterade ersättningen är 80 procent av den försäkrades normala inkomst före arbetslösheten. Maximum är 730 kronor under de första 100 ersättningsdagarna och maximalt 680 kronor under resten av perioden (dag 101–300).

230. Grundbeloppet är inte baserat på tidigare inkomst och utbetalas till den som uppfyller de allmänna villkoren, ett arbetsvillkor eller till den som avslutat studier av viss omfattning men som inte uppfyller ett medlemsvillkor, dvs inte är medlem eller inte varit medlem i en arbetslöshetskassa tillräckligt länge. Grundbeloppet uppgår till 320 kronor per dag, proportionellt lägre om arbetet, som ligger till grund för ersättningen, varit på deltid.

231. Fr.o.m. den 1 augusti 2000 finns Aktivitetsgarantin i hela landet. Aktivitetsgarantin är ett arbetsmarknadspolitiskt program för den som är eller riskerar att bli långtidsarbetslös. Den arbetslöse deltar i organiserade heltidsaktiviteter med aktivitetsstöd mellan kortare eller längre anställningar och andra arbetsmarknadspolitiska program. Aktivitetsgarantin erbjuds till dess personen åter blivit etablerad på arbetsmarknaden. Ersättningen, som är på samma nivå som arbetslöshetsersättningen, utgör ett ekonomiskt skydd vid utförsäkring från arbetslöshetsförsäkringen.

232. Fr.o.m. februari 2001 har följande större ändringar gjorts i arbetslöshetsförsäkringen:

- Återkvalificeringsvillkoret har slopats. Deltagande i arbetsmarknadspolitiskt program ger inte längre rätt till ny period med arbetslöshetsersättning, se ovan om Aktivitetsgarantin.
- Ersättningsperioden är längst 300 ersättningsdagar för alla oavsett ålder.
- Möjlighet till förlängd ersättningsperiod om längst 300 ersättningsdagar utan att ha uppfyllt ett nytt arbetsvillkor införs. Förlängning lämnas om sökanden inte anvisas till Aktivitetsgarantin.
- Högre maxbelopp under de första 100 dagarna.
- Avvisande av erbjudande lämpligt arbete eller arbetsmarknadspolitiskt program leder till nedsättning av ersättningen 25 procent första gången, 50 procent andra gången. Tredje gången dras ersättningen in.

Familjeförmåner

233. Hänvisning görs till Sveriges senaste rapport om ILO-konvention nr 102 och fjärde periodiska rapport. Se också bifogat faktablad om svensk familjepolitik.

234. Det allmänna barnbidraget uppgår numera till 12 600 kronor per barn och år. Därutöver utgår flerbarnstillägg: 1 200 kronor per år för det andra barnet, 4 248 kronor per år för det tredje barnet, 10 320 kronor per år för det fjärde barnet och 12 600 kronor per år för det femte barnet och varje ytterligare barn.

235. Underhållsstödet uppgår till 1 273 kronor per månad. Om barnet går i skola efter 18 år, ges rätt till underhållsstöd för barn mellan 18 och 21 år, efter ändring i föräldrabalken.

236. En förälder har i vissa fall rätt till vårdbidrag för barn med funktionshinder till och med juni månad det år då barnet fyller 19 år. Tidigare gällde 16 år. Ändringen gjordes samtidigt med ändringen av handikappersättningen.

237. En ny form av bostadsbidrag, kallat umgängesbidrag, har införts för föräldrar som pga. vårdnad eller umgänge tidvis har sitt barn boende i sitt hem. Bidraget betalas ut varje månad med 300 kronor för ett barn, 375 kronor för två barn och 450 kronor för tre eller flera barn. Det särskilda

bidraget för hemmavarande barn är numera per månad 950 kronor för ett barn, 1 325 kronor för två barn och 1 750 kronor för tre eller flera barn.

Riktlinje 4

238. Sverige redovisar här statistik från ESSPROS. Enligt denna statistik uppgick Sveriges kostnader för socialt skydd under 2004 till 815,7 miljarder kronor. Det motsvarar 32 procent av BNP. För 1994 uppgick kostnaderna till 597,4 miljarder kronor, 36 procent av BNP. Vid Sveriges senaste rapporteringstillfälle var motsvarande siffror (för 1996) 606,7 miljarder kronor och 33 procent av BNP.

239. Utgiftsnivån för området socialt skydd, uttryckt i 2004 års priser, har ökat med 146 miljarder kronor mellan åren 1994 och 2004. Det motsvarar en real ökning om 22 procent. Eftersom BNP har växt i en än högre takt har andelen för utgifterna för socialt skydd därmed minskat.

240. Den ökade kostnaden kan huvudsakligen förklaras av ett större antal personer med sjuk- och aktivitetsersättning (tidigare kallat förtidspension) år 2004 i jämförelse med 1994. Likaså har kostnaderna för sjukpenning växt. Därutöver har utgifterna för ålderspension ökat då antalet personer med pension utöver grundnivån (dvs. med inkomstgrundad pension) stigit i antal under dessa tio år. Det utökade stödet till funktionshindrade har också inneburit större kostnader. Ökande läkemedels- och teknikkostnader men även en allt äldre befolkning kan ses som faktorer som bidragit till ökade kostnaderna för hälso- och sjukvården. Sjunkande arbetslöshet har dock inneburit att kostnaderna för deltagande i arbetsmarknadspolitiska program samt för arbetslöshetsersättning har minskat.

Riktlinje 5

241. Hänvisning görs till Sveriges fjärde periodiska rapport.

Riktlinje 6

242. För att en person skall anses bosatt i socialförsäkringshänseende, krävs i regel uppehållstillstånd. För personer som väntar på uppehållstillstånd finns särskild ersättning enligt lagen (1994:137) om mottagande av asylsökande m.fl. I övrigt görs hänvisning Sveriges fjärde periodiska rapport.

Ekonomiskt bistånd

243. Ekonomiskt bistånd är välfärdssystemets yttersta skyddsnet och fyller en viktig funktion för att minska en individs eller familjs ekonomiska utsatthet. Det skall vara ett komplement till socialförsäkringarna och ge hjälp när generella stödformer är otillräckliga eller inte kan lämnas. Syftet är att det ekonomiska biståndet skall träda in tillfälligtvis vid korta perioder när den enskilde inte kan försörja sig på annat sätt, t.ex. genom arbete eller genom det generella socialpolitiska systemet. Det ekonomiska bidraget är den enda del av systemet som är helt relaterat till det enskilda hushållets försörjningsbehov. Reglerna kring ekonomiskt bistånd finns i Socialtjänstlagen (2001:453) och kommunernas socialtjänst ansvarar för att

administrera och finansiera biståndet. Socialstyrelsen utarbetar stöd och riktlinjer för handläggningen. Det ekonomiska biståndet grundar sig på en för hela riket gällande riksnorm som regeringen beslutar om. Utöver detta kan kommunen efter en individuell bedömning ge bistånd till den enskilde för övriga skäligena kostnader samt livsföring i övrigt.

244. a) Varje landsting skall enligt hälso- och sjukvårdslagen (1982:763) erbjuda en god hälso- och sjukvård åt dem som är bosatta inom landstinget. Landstinget skall även erbjuda omedelbar, men inte planerad, hälso- och sjukvård åt den som vistas inom landstinget utan att vara bosatt där. Denna skyldighet omfattar såväl asylsökande som andra utlänningar som av olika skäl vistas i landet utan uppehållstillstånd. Hälso- och sjukvård för asylsökande m.fl. regleras i en särskild överenskommelse mellan staten och Sveriges kommuner och landsting. Denna överenskommelse går utöver landstingens skyldigheter enligt hälso- och sjukvårdslagen. Staten lämnar ersättning till landstingen.

245. b) Asylsökande barn och barn som hålls gömda inför verkställigheten av ett avvisnings- eller utvisningsbeslut (s.k. gömda barn) erbjuds enligt nyss nämnda överenskommelse samma hälso- och sjukvård samt tandvård som barn som är bosatta i Sverige.

246. Det finns en nära koppling mellan behovet av ekonomiskt bistånd och sysselsättningsutvecklingen. I februari 2005 tillsatte regeringen Utredningen från bidrag till arbete (S 2005:10) (formell engelsk titel: "The Committee From Social Assistance to Work"). Utredaren ska lämna förslag på åtgärder som underlättar övergången från bidragsberoende till försörjning genom eget arbete. Övergripande utgångspunkter för utredningen är att samhällets resurser ska utnyttjas effektivt med tydliga incitament för både individ och samhälle så att etableringen på arbetsmarknaden sker utan dröjsmål. Utredaren skall redovisa sitt uppdrag senast den 1 november 2006 (dir. 2005:10).

247. I oktober 2005 presenterade Utredningen om vräkning och hemlöshet bland barnfamiljer sitt betänkande (SOU 2005:88). Utredaren gör bedömningen att sammanlagt minst 1000 barn vräktes under 2004 och konstaterar att problematiken är mångfacetterade varför det krävs insatser både inom socialtjänsten samt en förbättrad bostadspolitik. Betänkandet bereds för närvarande inom Regeringskansliet.

Riktlinje 8

248. För personer som arbetar och/eller bor i andra länder är bilateral eller multilateral lagstiftning på socialförsäkringsområdet av betydelse. För svensk del är EG-lagstiftningen på området den som har betydelse för störst antal människor. Sverige har också konventioner om social trygghet med ett tjugotal länder. Konventionerna med Chile, Kanada, de nordiska länderna, Turkiet och USA har sedan den fjärde svenska periodiska rapporten omförhandlats pga. ändrad nationell lagstiftning. Vidare har Sverige och Serbien och Montenegro kommit överens att den tidigare ingångna konventionen om social trygghet mellan Sverige och Jugoslavien skall gälla mellan länderna.

Artikel 10Riktlinje 1

249. Hänvisar till tidigare rapporter. Sverige har inte ratificerat ILO-konventionen nr 103 om skydd vid havandeskap och barnsbörd. Sveriges fjärde rapport till FN:s barnrättskommitté kommer att lämnas i början av år 2007.

Riktlinje 2

250. Hänvisar till fjärde rapporten p 152.

Riktlinje 3

251. Hänvisar till fjärde rapporten p. 153.

Riktlinje 4

252. a) Hänvisar till fjärde rapporten 154–158.

253. b) Se Sveriges fjärde rapport och ovan under riktlinjerna för artikel 9.

Riktlinje 5

254. Se Sveriges fjärde periodiska rapport och ovan under riktlinjerna för artikel 9.

Riktlinje 6

255. Hänvisar till tidigare rapporter samt till Sveriges rapporter till FN:s barnrättskommitté för samtliga punkter under p.6. Sverige arbetar kontinuerligt för att stärka skyddet för barn som lever i utsatta situationer. Det har skett dels inom socialtjänsten, dels inom rättsväsendet. Här redovisas i korta drag de förändringar som skett sedan förra rapporten.

Barn med funktionshinder

256. Utgångspunkten i den svenska handikappolitiken är att barn med funktionshinder i första hand skall ha rätt att få vara barn,. Till detta kommer att barn med funktionshinder dessutom har särskilda behov för att kompensera sina funktionsnedsättningar. Barn och ungdomar med funktionshinder skall ges möjligheter att växa upp i sitt föräldrahem. Föräldrarna och barnet/ungdomen kan erhålla stöd i form av t ex avlösarservice, ledsagarservice, personlig assistans och korttidsvistelse utanför det egna hemmet. Insatserna ger avlastning för föräldrarna och ökad möjlighet för det funktionshindrade barnet att frigöra sig från föräldrarna. Stödet ges enligt socialtjänstlagen eller, om barnet tillhör LSS personkrets kan stöd sökas enligt denna lag. För ytterligare information hänvisas till Sveriges rapport till barnrättskommittén.

Socialtjänsten

257. Den 1 juli 2003 trädde nya bestämmelser i kraft som syftar till att stärka skyddet för utsatta barn. Skyldigheten för myndigheter och personer anställda vid myndigheter vars verksamhet rör barn utvidgades till att

omfatta också myndigheter inom kriminalvården och rättspsykiatriska avdelningar inom Rättsmedicinalverket. I syfte att öka kunskaperna om anmälningsskyldigheten och skapa ökad uppmärksamhet kring den bland samtliga som omfattas infördes hänvisningar till anmälningsskyldigheten i de lagar som reglerar verksamheter som regelbundet kommer i kontakt med barn.

258. Samtidigt infördes en bestämmelse i respektive lagar om en gemensam skyldighet för polisen, hälso- och sjukvården, förskolan, skolan och skolbarnsomsorgen att på socialtjänstens initiativ samverka kring barn och ungdomar som far illa eller riskerar att fara illa.

259. I lagen (1990:52) med särskilda bestämmelser om vård av unga infördes från den 1 juli 2003 ändringar för att stärka barnperspektivet i lagen. Det infördes en bestämmelse om att vad som är bäst för den unge skall vara avgörande vid alla beslut enligt lagen och att den unges inställning skall klarläggas samt att hänsyn skall tas till den unges vilja med beaktande av hans eller hennes ålder och mognad. Det tydliggjordes också att såväl fysisk som psykisk misshandel kan utgöra risk för att barnets hälsa och utveckling skadas.

260. En parlamentarisk kommitté har haft regeringens uppdrag att ta fram ett förslag till en nationell handlingsplan för den sociala barn- och ungdomsvården. Kommittén överlämnade sitt förslag till regeringen i oktober 2005 (SOU 2005:81). Regeringen avser att överlämna en proposition till Riksdagen före utgången av år 2006.

Rättsväsendet

Barnmisshandel

261. Den 1 juli 2003 infördes en särskild straffskärpningsgrund enligt vilken det skall ses som en försvårande omständighet vid straffvärdebedömningen om ett brott varit ägnat att skada tryggheten och tilliten hos ett barn i dess förhållande till en närstående person.

262. Den nya lagstiftningen om grov fridskränkning har nu varit i kraft en tid. Regeringen planerar att under år 2006 inleda en översyn av denna lagstiftning. De närmare formerna för en sådan översyn övervägs för närvarande inom Justitiedepartementet.

Sexualbrottsreformen

263. Innehållet i den nya sexualbrottslagstiftning som trädde i kraft den 1 april 2005 redovisas ovan under art. 3. Här kan följande särskilt nämnas.

264. Syftet med reformen var bl.a. att ytterligare förstärka skyddet för barn och ungdomar mot att utnyttjas i sexuella sammanhang och för att särskilt markera allvaret i sexualbrott som riktar sig mot barn infördes särskilda straffbestämmelser om bland annat våldtäkt mot barn och sexuellt

övergrepp mot barn. Tillämpningsområdet för sådana brott utvidgades genom att kravet på tvång togs bort.

265. Förbudet mot köp av sexuella handlingar av barn skärptes bl.a. genom att tillämpningsområdet utvidgas till att omfatta köp av sexuella handlingar av barn som sker under andra förhållanden än sådana som utgör rena prostitutionsförhållanden. Det infördes en särskild straffbestämmelse med avseende på utnyttjande av barn för sexuell posering, vilken innebär att skyddet för barn och ungdomar mot att utnyttjas för sådant ändamål förstärktes ytterligare. Straffet är i normalfallet böter eller fängelse i högst två år. För grova brott är straffet fängelse i lägst sex månader och högst sex år.

266. För att ytterligare stärka barns möjligheter till upprättelse har preskriptionstiden för vissa sexualbrott mot barn förlängts genom att den börjar löpa först den dag då barnet fyller eller skulle ha fyllt 18 år.

Människohandel

267. Den 1 juli 2002 infördes bestämmelser om människohandel för sexuella ändamål och redogörelse för detta lämnas ovan under art. 3 (en redogörelse för lagstiftningen lämnades också i Sveriges tredje rapport till FN:s kommitté för barnets rättigheter, år 2002, p. 9.3.3-4).

268. Regeringen har även gett en utredare i uppdrag att göra en översyn av människohandelsbrottet, utvärdera tillämpningen av brottet, analysera vilka lagändringar som kan krävas för att Sverige skall kunna tilltråda Europarådets konvention mot människohandel samt analysera om den straffrättsliga lagstiftningen erbjuder ett tillfredsställande skydd mot barn- och tvångsäktenskap.

Barnpornografi

269. Genom den nya sexualbrottslagstiftningen som trädde i kraft den 1 april 2005 höjdes längsta straff för grovt barnpornografibrott från 4 till 6 år. Regeringen har i augusti 2005 beslutat om en översyn av bestämmelserna om skildring av barn i pornografisk bild och av anknytande lagstiftning. Översynen skall syfta till att möjliggöra en mer effektiv bekämpning av barnpornografi och att förstärka barnens ställning vid barnpornografi-brott, bl.a. i följande avseenden. I översynen ingår att överväga en bestämd 18-årsgräns i definitionen av barn. Vidare skall övervägas om brottet behöver anpassas i fråga om straffbelagda gärningsformer och om kriminaliseringen bör utsträckas till ytterligare former av befattning med barnpornografi. Med utgångspunkt i praxis rörande brottsrubricering och påföljder vid barnpornografibrott skall behovet av förändringar övervägas. Frågan om barn som är avbildade i barnpornografiskt material kan betraktas som målsägande vid barnpornografibrottet och därmed ha rätt till ekonomisk ersättning skall också klargöras.

Kontaktsökande med barn i sexuellt syfte (grooming)

270. Den tekniska utvecklingen innebär också en ökad utsatthet för barn och unga. Det förekommer att vuxna eller andra straffmyndiga personer söker kontakt, ofta via Internet, med barn i sexuellt syfte. Regeringen har därför nyligen beslutat om ett uppdrag dels till Brottsförebyggande rådet (Brå), dels till riksåklagaren. Brå skall ta fram ett kunskapsunderlag som beskriver företeelsens närmare karaktär och dess omfattning samt vilka åtgärder som redan har vidtagits eller vidtas mot företeelsen. Brå skall vidare överväga andra åtgärder för att förebygga och förhindra den. Riksåklagaren skall utifrån Brå:s kunskapsunderlag och överväganden analysera strafflagstiftningens tillämplighet på företeelsen och vilka verktyg de brottsbekämpande myndigheterna har för att möta den. Riksåklagaren skall vidare överväga om lagstiftningen är tillräcklig för att skydda barn mot företeelsen och, om så inte bedöms vara fallet, föreslå nödvändiga lagändringar och lämna författningsförslag.

271. a) Hänvisning görs till den första och andra rapporten styckena 585-592 om FN:s konvention för barnets rättigheter.

272. b) Statistik finns för barn i åldersgruppen 16–19 år. Förra året arbetade ungefär 22 000 barn i den åldersgruppen. En övervägande majoritet av dem arbetade under sommarlovet. För barn under 16 år saknas statistik. I den mån barn mellan 13–16 arbetar är det uteslutande under skolloven eftersom barn i dessa åldersgrupper omfattas av skolplikt.

273. c) Statistik saknas.

274. d) Asylsökande barn och ungdomar har rätt till utbildning, förskola och skolbarnsomsorg på samma villkor som barn bosatta i Sverige.

275. FN:s kommitté för barnets rättigheter har i sina kommenterande slutsatser av Sveriges tredje rapport från år 2002, artikel 38, rekommenderat Sverige att försäkra alla barn rätt till utbildning, även de som inte har uppehållstillstånd, innefattande gömda barn och ungdomar, dvs. barn och ungdomar som undanhåller sig verkställighet av ett avvisnings- eller utvisningsbeslut.

276. Enligt nuvarande reglering får kommunerna i Sverige ta emot barn i grundskolan och gymnasieskolan som har fått avslag på sin asylansökan och som hålls undan en verkställighet av ett avvisnings- eller utvisningsbeslut. Kommunerna har dock ingen skyldighet att erbjuda utbildning till dessa barn. Regeringen har i början av 2006 tillsatt en utredning som skall utreda förutsättningarna för att reglera rätt till utbildning, förskoleverksamhet och skolbarnsomsorg för barn och ungdomar som hålls undan en verkställighet av ett avvisnings- eller utvisningsbeslut. I väntan på utredningens resultat har kommunerna tilldelats extra medel för att kunna ta emot dessa barn i skolorna

Spridningen av kunskap om mänskliga rättigheter bland statlig anställda och personalen inom rättsväsendet

(se p.35, *Concluding Observations*)

Barnpolitiken förverkligar barnets rättigheter

277. När det gäller barn är Sveriges arbete med att genomföra den internationella konventionen om ekonomiska, sociala och kulturella rättigheterna organiskt förknippat med arbetet med att förverkliga barnets rättigheter enligt konventionen om barnets rättigheter (barnkonventionen). Arbetet styrs av den nationella strategin för att förverkliga barnkonventionen som regeringen föreslog riksdagen 1998, och som en enig riksdag antog i mars 1999.

278. Insatser inom ramen för den generella välfärdspolitiken är basen för att kunna förverkliga barnets rättigheter. De välfärdspolitiska insatserna för att garantera flickor och pojkar jämlika uppväxtvillkor innefattar tillgång till en förskoleverksamhet, skola, skolbarnsomsorg och mödra- och barnhälsovård av god kvalitet på lika villkor. Föräldrarna har ett gemensamt huvudansvar för barnets uppfostran och utveckling. Samhällets uppgift är att stödja och komplettera föräldrarna så att goda och trygga uppväxtvillkor kan garanteras varje barn, vilket bl.a. innefattar olika insatser som möjliggör för båda föräldrarna att kunna vara delaktiga i och ta ansvar för barnets uppväxt.

279. Utöver den generella välfärdspolitiken har också insatser inom områden såsom till exempel samhälls- och trafikplanering, livsmedels- och konsumentpolitik, miljöpolitik, folkhälsopolitik, kultur- och mediapolitik betydelse för utvecklingen av barns och ungas livsvillkor. Barnpolitikens sektorsövergripande karaktär innebär att insatser för barn och unga utförs inom en mängd olika politikområden. Samtliga dessa insatser bidrar till att uppfylla målet för barnpolitiken. För att skapa en struktur och överblick över de insatser som görs i Sverige för att förverkliga barnets rättigheter och förbättra barns och ungas livsvillkor i olika avseenden har sex olika målområden identifierats, nämligen:

- barnets rätt till en god levnadsstandard
- barnets rätt till en trygg uppväxt
- barnets rätt till hälsa
- barnets rätt till utbildning
- barnets rätt till delaktighet och inflytande
- barnets rätt till samhällets stöd och skydd

Barnrättskompetens inom Regeringskansliet

280. Inom Regeringskansliet finns en samordningsfunktion med uppgiften bl.a. att samordna, bevaka och driva på arbetet med att integrera ett barnperspektiv i samtliga av regeringens beslut som rör barns och ungas rättigheter och intressen. Som ett led i att förbättra och utveckla barnkonventionsarbetet inom Regeringskansliet har det inom samtliga departement utsetts kontaktpersoner för barnkonventionsfrågor.

Barnombudsmannens uppdrag att sprida kunskap om barnets rättigheter

281. I ombudsmannens roll ingår bl.a. att bilda opinion om barns rättigheter och delta i samhällsdebatten. Barnombudsmannen har aktivt verkat för att aktivt driva på barnkonventionsarbetet i kommuner, landsting och myndigheter och i det arbetet ge metodstöd, visa på goda exempel, stimulera erfarenhetsutbyte och kontinuerligt följa upp, analysera och utvärdera genomförandet av barnkonventionen.

Uppdraget om barnahus

282. Regeringen har i beslut den 3 februari 2005 uppdragit åt Åklagarmyndigheten att tillsammans med Rikspolisstyrelsen, Socialstyrelsen och Rättsmedicinalverket medverka till etablering av s.k. Barnahus. Barnahus är samlingsnamnet på verksamhet där olika myndigheter samverkar under ett gemensamt tak vid utredningar kring barn som misstänks vara utsatta för allvarliga brott, t.ex. sexuella övergrepp och misshandel.

283. Syftet är att de utredningar som görs i samband med sådana brottsmisstankar ska vara anpassade till barnen. Barnen ska inte behöva gå till flera platser och utsättas för upprepade förhör och intervjuer av olika personer och för olika syften. Ett annat syfte är att höja kvaliteten i utredningarna.

284. Sedan 2006 pågår försöksverksamheter med Barnahus i Stockholm, Göteborg, Malmö, Linköping, Umeå och Sundsvall. Uppdraget skall slutredovisas den 1 mars 2008 och en delredovisning av verksamhetens arbete skall ske senast den 15 juni 2006.

285. Rättssociologiska enheten vid Lunds universitet skall, under ledning av professor Karsten Åström, genomföra en utvärdering av verksamheten.

Ett centrum för barnets rättigheter

286. I mars 2006 gav regeringen Örebro universitet i uppdrag att presentera ett konkret förslag för inrättandet av och arbetet inom ett centrum för metod- och kompetensutveckling samt erfarenhetsutbyte i arbetet med att förverkliga barnets rättigheter. Verksamheten planeras att starta under hösten 2006.

Handbok för genomförande av barnkonventionen

287. Regeringen beslutade i december 2005 att utbetala 1 miljon kronor till UNICEF Sverige för arbetet med att ta fram en svensk handbok om genomförande av barnkonventionen.

Kunskap om barnets rättigheter för bland andra de lokala myndigheterna.

288. I syfte att uppmärksamma arbetet med att genomföra barnkonventionen och för att stödja det lokala utvecklingsarbetet har regeringen initierat satsningen "Ett Sverige för barn" som har pågått under våren 2006 och som riktade sig mot bland andra kommunala beslutsfattare och tjänstemän inom kommunerna i syfte att öka kännedomen och kunskapen om barnkonventionen samt sprida framgångsrika arbetssätt med barnets rättigheter inom den kommunala verksamheten.

Barnets rättigheter inom den högre utbildningen

289. Samtliga lärosäten fick 2004 i uppdrag att redogöra för hur man har arbetat med att införliva kunskap om barnkonventionen i utbildningar där sådan kunskap bedöms betydelsefull. Regeringen avser att genomföra ett antal regionala konferenser under 2006 för att stödja lärosätenas barnkonventionsarbete och bidra till erfarenhetsutbyte mellan olika universitet och högskolor.

Barnets rättigheter och budgetprocessen

290. En viktig del i att synliggöra konsekvenserna för flickor och pojkar av politiska beslut är att med olika insatser och instrument verka för en integrering av barnperspektivet i den statliga budgetprocessen. Regeringen har synliggjort de insatser för barn och unga som redovisas i statsbudgeten i form av två skrivelser som har lämnats till och har behandlats i riksdagen.

Svensk ungdomspolitik

291. Den svenska ungdomspolitiken utgår bland annat ifrån ett rättighetsperspektiv, dvs. ifrån att ungdomar har samma rätt till goda levnadsvillkor som övriga medborgare. Med goda levnadsvillkor avses att ungdomars mänskliga rättigheter skall skyddas och främjas samt att de skall tillförsäkras social och ekonomisk trygghet, god hälsa och möjlighet till utveckling. Inte minst handlar det om rätten att vara med och påverka sitt eget liv, sin närmiljö och samhällsutvecklingen i stort. FN:s konvention om barnets rättigheter utgör en viktig utgångspunkt för all offentlig verksamhet som påverkar barn och unga under 18 år och därmed även för den nationella ungdomspolitiken. Vårpropositionen 2006 innehåller en stor satsning på ungdomar. 6 570 miljoner kronor avsätts för denna satsning under åren 2006-2008. Satsningen innehåller insatser för att förbättra ungas situation vad gäller arbete, utbildning, bostäder, hälsa och trygghet, inflytande och delaktighet samt kultur och fritid.

Artikel 11Riktlinje 1

292. Den djupa lågkonjunkturen under 1990-talets första hälft medförde ekonomiska svårigheter för flera befolkningsgrupper i Sverige. Efter år 1997 har privatekonomin dock förbättrats för de allra flesta. Andelen fattiga (i relation till ett absolut fattigdomsstreck) i Sverige steg efter den ekonomiska krisen från 5 procent 1991 till 11 procent under perioden 1996-97 men har därefter sjunkit till 6 procent år 2003. Andelen mycket fattiga är låg, cirka 2 procent, och i stort sett stabil över tid. Inkomstspridningen, som visar på hur stora skillnaderna är mellan hushåll med låga och höga inkomster, ökade under 1990-talet. Den största inkomstspridningen uppmättes år 2000 och har sedan dess minskat fram till och med 2003.

293. Skillnaderna i inkomst mellan kvinnor och män minskade mellan 1991 och 2002. Anledningarna till detta är bland annat att kvinnor arbetar mer avlönat i dag än i början av 1990-talet, sysselsättningsmönstret är mer lika mellan kvinnor och män och att andelen familjer där både kvinnan och mannen arbetar heltid har ökat. Kvinnors medianinkomst av lön steg mellan 1991 och 2002 från 64 till 68 procent av männens medianinkomst. Sett enbart till de heltidsanställda steg kvinnornas medianinkomst från knappt 81 till drygt 84 procent av männens medianinkomst av lön.

294. Spridningen av hushållens inkomster under 1990-talet och början av 2000-talet har i hög grad påverkats av utvecklingen av kapitalvinster, främst försäljningen av aktier och aktiefonder. Utvecklingen sedan början av 1990-talet visar att när kapitalvinsterna stiger så ökar inkomstspridningen. Förklaringen är att finansiella tillgångar är mycket ojämnt fördelade bland hushållen och påverkar främst hushållen med de högsta inkomsterna.

295. Den moderna svenska fattigdomen är snarast mindre än dess motsvarighet i många andra länder. Den kännetecknas av att den på individnivå är knuten till personens etablering i arbetslivet. Personer i yrkesaktiva åldrar utan nämnvärda arbetsinkomster och som dessutom i stort saknar inkomster från pensionssystem, arbetslöshetskassa eller sjukförsäkring löper stor risk att vara varaktigt fattiga. Uppgifter från EU:s statistikkontor Eurostat visar i en jämförelse mellan de 15 medlemsländerna som EU hade år 2001, att Sveriges inkomstnivå ligger under genomsnittet i EU. Grekland hade den lägsta inkomstnivån medan Luxemburg hade den klart högsta. Inkomstspridningen i Sverige var däremot en av de lägsta. Slovenien hade lägst inkomstspridning och därefter kommer Sverige och Ungern tillsammans med Danmark och Tjeckien. Högst inkomstspridning hade Portugal.

a)

Levnadsstandard och levnadsvillkor för befolkningen i helhet

296. Hushållens ekonomiska standard ökade med 26 procent mellan 1995 och 2004. Mellan 1991 och 2004 ökade den med 15 procent. Mest gynnsam har utvecklingen varit för sammanboende med barn, vars disponibla inkomst justerad för försörjningsbörda har ökat med 30 procent. Högst standard har sammanboende hushåll i åldern 45-64 år utan barn. Lägst standard har äldre pensionärshushåll och ensamstående kvinnor med barn. Andel hushåll med svag ekonomi, lägre än 60 procent av medianen, uppgår till cirka 9 procent. Trenden mot ökade inkomstklyftor har brutits och inkomstspridningen är nu något lägre än 2000 då den var som högst.

297. Den s.k. Gini-koefficienten har ökat med 13 procent mellan 1991 och 2004. Spridningen ökade framför allt under den andra halvan av 1990-talet. Därefter har inkomstspridningen varit relativt stabil. Den ökade inkomstspridningen beror framför allt på att höginkomsttagarna dragit ifrån. Inkomstandelen för de med högst ekonomisk standard har ökat något sedan

1991. Den tiondel av befolkningen med de högsta inkomsterna ökade sin andel av de totala inkomsterna från 20 procent 1991 till 22 procent 2004.

298. Tabellerna nedan visar disponibel inkomst för svenska hushåll under perioden 1991-2003 samt Gini-koefficienten. Den första tabellen visar utvecklingen inklusive kapitalvinst och den andra exklusive kapitalvinst.

Tabell 11:1 Disponibel inkomst inklusive kapitalvinst per konsumtionsenhet 1991, 1996-2003 samtliga personer. Medelvärden i tkr per konsumtionsenhet i 2003 års priser.

År	Medelvärde	Gini-koefficient	Topp 5 %
1991	143,9	0,230	355,4
1996	132,9	0,238	334,5
1997	139,4	0,254	400,1
1998	140,8	0,242	366,5
1999	149,9	0,261	431,2
2000	165,3	0,295	586,1
2001	162,4	0,263	475,3
2002	165,5	0,258	460,3
2003	165,5	0,254	450,7

Källa: Statistiska centralbyrån, Sverige.

Tabell 11:2 Disponibel inkomst exklusive kapitalvinst per konsumtionsenhet 1991, 1996-2003 samtliga personer. Medelvärden i tkr per konsumtionsenhet i 2003 års priser.

År	Medelvärde	Gini-koefficient	Topp 5 %
1991	139,2	0,213	297,2
1996	127,9	0,221	280,7
1997	131,8	0,225	300,8
1998	135,4	0,227	315,6
1999	140,2	0,230	325,1
2000	149,9	0,244	381,0
2001	154,7	0,239	375,8
2002	158,3	0,239	376,1
2003	158,6	0,234	368,2

Källa: Statistiska centralbyrån, Sverige.

299. Fattigdomen bland barnfamiljer har minskat. År 1997 var drygt 15 procent av alla barnfamiljer fattiga enligt ett absolut fattigdomsstreck (konstant köpkraft) konstruerat av Socialstyrelsen. (se nedan stycke *Statistik över fattigdom i Sverige* s.58). Därefter har det skett en halvering, dvs. år 2003 lever högst något mer än 7 procent av alla barn i fattiga familjer. Barnen och barnfamiljerna drabbades hårdare än andra grupper av den ekonomiska krisen under 1990-talet. Sedan ekonomin återhämtade sig har en rad reformer genomförts för att förbättra villkoren för barnen och deras familjer. Barn till ensamstående föräldrar, barn i hushåll med många

barn, barn till utrikesfödda föräldrar och barn vars föräldrar har endast grundskoleutbildning löper särskilt stor risk att leva i resurssvaga familjer.

300. År 2002 infördes en maxtaxa i barnomsorgen som, när den infördes, i snitt sänkte avgifterna i förskolan med 12 000 kronor per år för en tvåbarnsfamilj.

301. Barnbidraget har höjts i etapper, från 750 kronor 1994 till 1 050 kronor. Dagens barnbidrag har den högsta nominella och reala nivån sedan barnbidraget infördes. Även flerbarnstilläggen har höjts. Den 1 oktober 2005 infördes ett flerbarnstillägg för det andra barnet. Från och med 2006 höjdes även underhållsstödet.

302. År 2002 utökades föräldraförsäkringen till 480 dagar. Av dessa är 60 dagar reserverade för vardera föräldern och kan inte överlåtas. Den 1 juli 2006 höjs taket i föräldrapenningen till 10 prisbasbelopp, cirka 33 000 kronor i månaden. Denna höjning kommer även att gälla den tillfälliga föräldrapenningen och havandeskapspenningen. Samtidigt höjs även lägstanivån inom föräldrapenningen från 60 till 180 kronor per dag. Vidare utvidgas möjligheterna för när tillfällig föräldrapenning ska kunna ges ut under ett obegränsat antal dagar vid vård av sjukt barn.

303. Reformerna har gjort att barnfamiljernas ekonomi har stärkts. Sedan 1995 har sammanboende vuxna med hemmavarande barn som nämnts fått en förbättring av sin ekonomiska standard med 30 procent.

Levnadsstandard och levnadsvillkor för äldre

304. Fattigdomen var mindre utbredd bland de äldre år 2003 än i början av 1990-talet, även om många av dem har mycket begränsad ekonomi. Emellertid tillhör personer som är 65 år och äldre den åldersgrupp som, till skillnad från många unga, oftare har ekonomiska tillgångar att förfoga över när pensionen inte räcker till. Man bör dock tänka på att äldres nettotillgångar i stor utsträckning består av det egna hemmet.

305. Statistiska centralbyråns statistik för 2002 (hushållens ekonomi) visar att medianen för den disponibla inkomsten för kvinnor 65 år och äldre ligger på cirka 104 000 kronor för ensamstående och 78 000 kronor för sammanboende. Ensamstående kvinnors högre inkomster återfinns i alla åldersgrupper. En förklaring till sammanboende kvinnors lägre disponibla inkomst jämfört med ensamstående kvinnors är att ensamstående kvinnor har högre inkomstgrundad pension. Inkomsterna från transfereringar till sammanboende kvinnor är också i många fall mindre. Bland männen har däremot ensamstående lägre disponibel inkomst än sammanboende. Medianen ligger på 114 000 kronor i månaden för ensamstående män och 125 000 kronor för sammanboende män. Skillnaden är mellan kvinnors och mäns inkomster är således större när de är sammanboende/gifta än när de är ensamstående.

306. Ett flertal åtgärder har genomförts för att Sverige ska bli ett bättre land för de äldre. Den inkomstrelaterade pensionen

följsamhetsindexeras sedan 2002. Sedan dess har de inkomstrelaterade pensionerna höjts med 3,5 procent, utöver inflationen. Bostadstillägget för pensionärer har höjts i flera omgångar. Ersättningsnivån har ökat från 85 procent av bostadskostnaden 1995 till 93 procent 2005. Ett äldreförsörjningsstöd för pensionärer som helt saknar pension eller som har en pension som inte ger tillräcklig försörjning infördes 2003. Inkomstprövningen av änkepensionerna avskaffades 2003.

307. Ett högkostnadsskydd för tandvård för äldre infördes 2002. Stödet inträder det kalenderår patienten fyller 65 år. Patienten ska under en behandlingsomgång inte betala mer än 7 700 kr för behandlingar såsom kronor, broar, implantat och avtagbara proteser.

308. För att sänka avgifterna i äldreomsorgen infördes en maxtaxa i äldre- och handkappomsorgen 2002.

309. Sedan 1995 har ålderspensionärens ekonomiska standard ökat med 18 procent.

Personer med funktionshinder

310. Antal personer med beslut om insats enligt LSS (lagen (1993:387) om stöd och service till vissa funktionshindrade), med individuell plan eller personligt ombud, 1999-2004 framgår av tabellen nedan.

Tabell 11:3 Insatser enligt lagen om stöd och service till vissa funktionshindrade. Antal personer.

Insats	1999	2002	2003	2004	Förändring 1999-2004
Daglig verksamhet	19800	21700	23200	24100	+ 22 %
Boende, vuxna	16500	18000	19000	19800	+ 20 %
Kontaktperson	13400	14500	15200	16100	+ 20 %
Korttidsvistelse	9400	9900	10400	10500	+ 12 %
Råd och stöd	18600	11900	11700	10400	- 44 %
Ledsagarservice	7400	8500	9200	9400	+ 27 %
Personlig assistans	4500	4300	4300	3900	- 13 %
Avlösarservice	3600	3500	3600	3700	+ 3 %
Korttidstillsyn	2800	3400	4000	4400	+ 57 %
Boende, barn	1200	1200	1300	1300	+ 9 %
Individuell plan	----	----	3200	----	----
Personligt ombud	----	1200	2600	3200	+ 167 %

311. År 2004 hade ca 52 900 personer insatser enligt LSS, exklusive insatsen rådgivning och annat personligt stöd. Det är en ökning med ca 20 procent sedan år 1999. Insatsen råd och stöd tillhör som regel landstingens ansvarsområde och den redovisas därför separat i statistiken. År 2004 hade 10 400 personer beviljats råd och stöd enligt LSS, vilket innebär en fortsatt minskning. I övrigt är det endast den personliga assistansen som minskar räknat i antal personer som får insatser enligt LSS sedan 1999. Sedan 1999 har antalet personer med insatser enligt LSS ökat i 80 procent av landets kommuner.

312. Utöver dessa personer var omkring 12 700 personer beviljade statlig assistansersättning enligt LASS (Lag (1993:389) om assistansersättning), eftersom deras grundläggande behov omfattade 20 timmar eller mer per vecka. Antalet assistansberättigade med assistansersättning har ökat kontinuerligt från 7600 år 1998. Även antalet timmar per person och vecka har ökat.

313. Kvinnor representeras med en högre andel om man ser till personer som enbart beviljas personlig assistans som kommunen står för 2004, medan män var i majoritet bland personer som beviljas assistansersättning.

Åtgärder under socialtjänstlagen

314. Statistiken ovan visar endast åtgärder för personer med svåra funktionshinder. I socialtjänstsstatistiken är personer med funktionshinder bara en av flera grupper, inkluderande personer som behöver stöd enligt socialtjänstlagen (2001:453) av sociala skäl, eller pga. psykiskt funktionshinder eller ålderdom.

315. År 2004 var 16 400 personer i åldrarna 0-64 år beviljade hemtjänst enligt socialtjänstlagen (SoL) och ytterligare 5 300 personer i samma åldersintervall var beviljade särskilt boende enligt SoL. I drygt hälften av landets kommuner har insatser enligt SoL till personer under 65 år ökat sedan 1999. I ungefär var tionde kommun har sammanlagda antalet personer med insatser enligt LSS eller Sol (0-65 år) minskat sedan 1999.

316. Regeringen utsåg i oktober 2003 en nationell psykiatrisamordnare med uppgift att se över frågor som rör arbetsformer, samverkan, resurser, personal och kompetens inom vård, social omsorg och rehabilitering av personer med allvarlig psykisk sjukdom och/eller psykiska funktionshinder (dir. 2003:133). I uppdraget ingår att gemensamt med samtliga berörda aktörer verka för att förbättringar ska komma till stånd avseende vården och omsorgen för denna målgrupp. Samordningen ska fortlöpande lämna förslag avseende olika frågeställningar som presenterats i direktiven men också som uppkommer under arbetets gång. Uppdraget löper till den 1 november 2006.

Statistik över fattigdom i Sverige

317. Fastän det i Sverige inte produceras någon officiell statistik över fattigdom i Sverige, har ett antal studier där fattigdom mäts producerats. Något officiellt fattigdomsstreck existerar inte i Sverige.

318. Trots att fattigdomsriskerna för unga vuxna har minskat från 1997 till 2003, är den avsevärt högre än 1991. Ungas allt längre etableringsperiod för att ta sig in på arbetsmarknaden och för att bilda familj, innebär att unga vuxna numera står inför fler svårigheter än deras föregångare. Långa studietider och högre arbetslöshet har ökat risken för fattigdom.

319. Tabellen nedan visar att 1990-talets realinkomstsänkningar förde ner allt fler personer under fattigdomsstreckens nivåer, definierat som procent (40, 50, 60 eller 70) av median disponibel inkomst under mätåret.

Tabell11:4 Andelen fattiga i hela befolkningen 1991 och 1995-2003.

Det relativa fattigdomsstreckets nivå, procent av median disponibel inkomst under mätåret.

År	< 40%	<50%	<60%	<70%
1991	2,1	4,1	8,3	16,0
1995	2,0	3,4	6,5	13,8
1996	2,1	3,5	7,5	15,3
1997	1,8	3,5	7,4	15,4
1998	2,1	3,8	7,9	16,0
1999	2,1	4,1	8,3	16,0
2000	2,2	4,6	9,4	17,3
2001	2,1	4,4	10,0	18,3
2002	2,4	4,7	10,2	19,1
2003	2,3	4,4	9,1	18,1

Källa: Bearbetningar av HEK (hushållens ekonomi), Statistiska centralbyrån.

320. 2 procent av befolkningen år 2003 levde således i hushåll med en inkomst lägre än 40 procent av medianen och 9 procent i hushåll med en inkomst lägre än 60 procent av medianen. Ett hushåll med en inkomst som är lägre än 60 % av medianen kan betecknas som ett hushåll med svag ekonomi. Om ett fattigdomsstreck konstrueras som anger en konstant köpkraft (absolut fattigdomsstreck) finner Socialstyrelsen att 6 procent 2003

levde i hushåll under det fattigdomsstrecket. Motsvarande siffra för 1991 är 5 procent och som högst är andelen 1996/97 då den är 11 procent. Socialstyrelsen finner även att andelen mycket fattiga är låg, ca 2 procent, och relativt stabil över tiden.

321. Regeringen har satt upp målet att antalet socialbidragstagare, mätt i sk helårsekvivalenter ska halveras mellan 1999 och 2004. Målet har ännu inte uppnåtts men kvarstår. Antalet helårsekvivalenter minskade med 26 procent mellan 1999 och 2004.

322. Uppgifter över antal biståndsmottagare finns ännu bara fram till 2004. Under 2004 ökade antalet personer med långvarigt ekonomiskt bistånd med 10 procent. Biståndsmottagarna är ofta unga. Under 2004 var nästan 40 procent av dessa i åldern 18-29 år, en liten ökning jämfört med 2003. Även utrikes födda är överrepresenterade. Drygt 42 procent av det ekonomiska biståndet betalades ut till hushåll med minst en utrikes född.

323. När fattigdom mäts utifrån långvarigt bistånd framkommer i stort sett samma bild som när fattigdom mäts med hjälp av inkomstdata, dvs. att det finns fler personer med långvarigt ekonomiskt bistånd år 2003 än 1991. Även om det långvariga biståndstagandet minskat sedan lågkonjunkturen har det skett en ökning med 58 procent sedan 1991.

324. Lägst ekonomisk standard har äldre pensionärshushåll och ensamstående kvinnor med barn.

325. Tabellen nedan visar andel kvinnor och män med en disponibel inkomst som är lägre än 60 procent av medianen 1997 och 2004. Det relativt stora antalet ensamstående personer med en inkomst som är lägre än 60 procent av medianen beror på att en stor del av dessa personer utgörs av studenter. Andelen med inkomst understigande 60 procent av medianinkomsten ökade mest för ensamstående pensionärer, i synnerhet 75+, och för ensamstående kvinnor i alla åldrar. Minst har ökningen varit för sammanboende, i synnerhet för de med barn. Orsaken till den svaga utvecklingen för pensionärer och andra utsatta grupper har bl.a. att göra med utvecklingen av vissa behovsprövade transfereringar.

Tabell 11:5 Andel individer med ekonomisk standard understigande 60 procent av medianinkomsten 1997 och 2004.

Procent	1997	2004	Förändring
Kvinna ensam med barn	15,0	20,7	+ 5,7
Kvinna ensam 20-44 år	15,0	19,6	+ 4,6
Kvinna ensam 45-64 år	3,1	6,8	+ 3,8
Kvinna ensam 65-74 år	6,4	9,9	+ 3,6
Kvinna ensam 75+ år	15,4	21,6	+ 6,1
Man ensam med barn	8,8	11,1	+ 2,3
Man ensam 20-44 år	13,2	16,3	+ 3,2
Man ensam 45-64 år	8,6	9,9	+ 1,3
Man ensam 65-74 år	7,6	14,2	+ 6,6

Man ensam 75+ år	10,6	18,2	+ 7,5
Sammanboende med barn	6,7	6,6	- 0,1
Sammanboende 20-44 år	4,2	5,1	+ 0,9
Sammanboende 45-64 år	2,6	2,5	- 0,1
Sammanboende 65-74 år	2,4	3,3	+ 0,9
Sammanboende 75+ år	4,6	6,0	+ 1,4
Samtliga	7,8	9,1	+ 1,3

Källa: Hushållens ekonomi, Statistiska centralbyrån, Finansdepartementets beräkningar

326. Ett viktigt mål som nämns i Sveriges handlingsplan 2003 mot fattigdom och social utestängning är målet att, till 2010, väsentligt reducera antalet personer som riskerar fattigdom och social utestängning. Detta mål ska nås genom att reducera andelen kvinnor och män vars inkomst är lägre än socialbidragsnormen och andelen av dem vars inkomster är under 60 procent av medianinkomsten. Andelen personer i familjer med barn vars inkomst är under 60 procent av medianinkomsten ska även reduceras.

Tabellerna nedan visar statistik över dessa mål för 2000, 2001 och 2003.

Tabell 11:6 Antal kvinnor och män med en inkomst under socialbidragsnormen.

Kvinnor	2000	2003
Ensamstående med barn	46311	38826
Ensamstående utan barn	58682	56373
Män		
Ensamstående med barn	5322	5240
Ensamstående utan barn	96519	86954
Gifta/sammanboende		
Med barn	37469	27283
Utan barn	13910	13399

Tabell 11:7 Procentuella andelen kvinnor och män med en disponibel inkomst under 60 procent av median disponibel inkomst.

	2001	2003
Kvinnor	11,2	11
Män	9,0	10

Tabell 11:8 Procentuella andelen personer i familjer med barn som har en disponibel inkomst under 60 procent av median disponibel inkomst.

	2001	2003
Ensamstående, minst ett barn 13,5		
Två vuxna med ett barn	4,4	
Två vuxna med två barn	4,8	
Två vuxna, minst tre barn	10,6	

Övriga hushåll med barn	8,0	
Hushåll med barn		10

327. Det finns relativt sett fler studerande idag än det fanns tidigare. Nästan var tredje bland 20-24-åringar studerade år 2003 jämfört med var åttonde 1991. Andelen fattiga bland studerande 20-24-åringar var 46 procent år 2003, vilket är dubbelt så många som 1991. För de flesta fattiga studerande rör det sig oftast om ett övergående problem.

328. De invandrare som kom till Sverige under 1990-talet har haft mycket svårt att skaffa sig egen försörjning. Av de fattiga vuxna år 2003 är cirka en tredjedel födda utomlands eller har utländsk bakgrund.

329. Antalet personer med missbruksproblem som fått bistånd till vård har i stort sett legat på samma nivå under de senaste fem åren. Fler får insatser inom öppenvården och färre får dygnsvård, i familjehem eller på institution.

330. b) I Sverige garanteras alla människor rätt till tillfredställande levnadsvillkor genom socialförsäkringssystemet och socialtjänsten som ger en inkomstrelaterad ersättning eller bidrag för dem som inte kan arbeta eller klara sin försörjning. Socialförsäkrings-systemet omfattar alla medborgare och bygger på inkomst-bortfallsprincipen och ger en inkomstrelaterad ersättning vid inkomstbortfall. Exempel på detta är föräldrapenning, sjukpenning, arbetsskadeersättning och ålderspension. Det yttersta skyddsnätet i Sverige är socialtjänsten. Den tillförsäkrar den enskilde rätt till stöd och hjälp från samhällets sida när han eller hon på grund av olika omständigheter befinner sig i en social situation som gör sådana insatser nödvändiga. Som grund för beräkning av skäliga levnadskostnader ligger en norm som gäller för hela Sverige.

331. Sverige rapporterade i mars-april 2006 till FN:s livsmedels- och jordbruksorganisation FAO när det gäller de åtaganden som antogs vid Världslivsmedelstoppmötet (WFS) 1996 (som anordnades av FAO). Vid Världslivsmedelstoppmötet enades länderna om att verka för en halvering av hungern före år 2015, ett mål som sedan bekräftades i FN:s första millenniemål. Man enades samtidigt om **en aktionsplan med sju åtaganden**. För att följa upp dessa åtaganden har FAO beslutat om nationell **rapportering** vartannat år till FAO. Vid rapporteringstillfället år 2004 lämnade Kommissionen en gemensam rapport för samtliga EU-medlemsländer.

332. I år hade FAO i sitt utskick bifogat en sammanställd statistik för resp. land, hämtad från olika officiella statistiska databaser. Sverige kompletterade den sammanställningen på några punkter.

333. När det gäller övrig återrapportering lämnade EU-kommissionen, efter inhämtande av synpunkter från medlemsländerna, även år 2006 en gemensam rapport från EU:s medlemsstater. Rapporteringen till FAO lämnades in april 2006. Som framgår av bilagan är det en omfattande

rapportering. EU valde i år att återrapportera för tre av de sju åtagandena, nämligen:

334. *Åtagande III* - Hållbar livsmedelsproduktion, det vill säga hållbar utveckling av livsmedelsproduktion, jordbruk, fiske och skogsbruk för att kunna öka produktionen utan men för resursbasen.

335. Kommissionen tar i sitt svar upp bl.a. vad som gjorts inom EU:s gemensamma jordbrukspolitik (CAP), den gemensamma fiskeripolitiken (CFP), landsbygdsutveckling, biologisk mångfald, genetiska resurser, hållbar utveckling, forskning inom jordbrukssektor mm.

336. *Åtagande IV* - Rättvis handel, särskilt med livsmedel och jordbruksprodukter.

337. Kommissionen tar i sitt svar upp främst WTO och Doharundan, Everything-but-arms-initiativet, preferenssystemet, mm.

338. *Åtagande VI* - Offentliga och privata investeringar i mänskliga resurser, hållbara system för livsmedelsproduktion, jordbruk, fiske och i skogsbruk samt i landsbygdsutveckling.

339. Kommissionen tar upp biståndet/ODA, Paris-deklarationen, skuldlättnader mm.

Livsmedelsverket

340. För övrigt kan noteras att Livsmedelsverket, som sorterar under Jordbruksdepartementet, är tillsynsmyndighet för frågor som gäller livsmedel inklusive dricksvatten.

341. Livsmedelsverket arbetar för säkra livsmedel av hög kvalitet, redlighet i livsmedelshanteringen och bra matvanor. Redlighet i livsmedelshanteringen innebär att konsumenterna ska kunna lita på märkningen vad gäller matens sammansättning, vikt, hållbarhet och ursprung.

342. Livsmedelsverket har ett överordnat ansvar för att leda och samordna kontrollen av livsmedel, inklusive dricksvatten, i landet. Vidare ska verket:

- Verkställa utredningar och praktiskt vetenskapliga undersökningar om livsmedel och matvanor samt utveckla metoder för livsmedelskontrollen.
- Aktivt medverka till att riksdagens och regeringens riktlinjer i fråga om kost och hälsa fullföljs.
- Informera om viktiga förhållanden på livsmedelsområdet.
- Utarbeta regler inom livsmedelsområdet.
- Utöva tillsyn enligt livsmedelslagen samt leda och samordna livsmedelskontrollen.

343. Livsmedelsverket har en livsmedelsdatabas som regelbundet uppdateras med nya livsmedel.

344. På många områden pågår ett nordiskt samarbete. Detta sker inom Nordiska ministerrådet och omfattar lagstiftning, livsmedelstillsyn, toxikologi (bedömning av hälsorisker), livsmedelshygien, kost- och näringsfrågor m m.

345. Livsmedelsverkets arbete ska i så stor utsträckning som möjligt grundas på internationellt samarbete, särskilt inom EU. De flesta livsmedelsbestämmelser i Sverige är desamma som i övriga EU. Ny kunskap och produktutvecklingen inom industrin gör det nödvändigt att utarbeta nya bestämmelser. Detta sker i de allra flesta fall tillsammans med övriga EU-länder. Livsmedelsverket deltar aktivt i detta arbete och har därigenom möjlighet att påverka nya bestämmelser så att de blir bra för svenska konsumenter.

346. De gemensamma bestämmelserna inom EU påverkas ofta av Codex Alimentarius. Detta är det internationella regelverk som ska underlätta världshandeln med livsmedel. Även i Codexarbetet medverkar Livsmedelsverket aktivt.

Riktlinje 2

a)

Jordbruksverket

347. Jordbruksverket, som sorterar under Jordbruksdepartementet, är regeringens expertmyndighet på det jordbruks- och livsmedelspolitiska området och har ett samlat sektorsansvar för jordbruk, trädgård och rennäring. Det innebär bland annat att verket följer, analyserar och håller regeringen informerad om utvecklingen inom näringarna samt verkställer de politiska besluten inom verksamhetsområdet. Regeringen har slagit fast att svenskt jordbruk ska vara både ekologiskt och ekonomiskt hållbart. Ekologiskt hållbart innebär att jordbruket ska vara resursbevarande, miljöanpassat och etiskt godtagbart. Jordbruksverket arbetar för en god djurhälsa. Jordbruksverket arbetar för ett rikt och varierat odlingslandskap med biologisk mångfald och verkar för att jordbrukets belastning på miljön blir så liten som möjligt. Verket ansvarar även för att bekämpa växtskadegörare.

348. Administrationen av EU:s jordbrukspolitik är en av verkets huvuduppgifter. Verket ska arbeta för förenklingar av EU:s regleringar inom den gemensamma jordbrukspolitiken och för en effektiv och miljöanpassad jordbrukspolitik i EU och arbetar med minskade växtnäringsförluster, minskade risker vid användning av bekämpningsmedel, bevarande av biologisk mångfald, en ökad ekologisk produktion och är miljömålsansvarig myndighet för Miljökvalitetsmålet Ett rikt odlingslandskap.

349. Jordbruksverket arbetar också med EU:s rådsstrategi för integrering av miljöpolitiken och hållbar utveckling i EU:s gemensamma jordbrukspolitik, CAP. Bakgrunden är att man behöver ta miljömässig hänsyn bl.a. för att kunna nyttja resurserna i framtiden. Hänsyn måste tas till mark, vatten, luft, landskap, naturliga lokaler för växter och djur, biologisk mångfald samt genetiska resurser för livsmedel och jordbruk.

b)

Rätten till mat

350. På "Världslivsmedelstoppmötet - fem år senare" år 2002 (som anordnades av FAO) beslutade man att under två år utarbeta frivilliga riktlinjer för det progressiva genomförandet av rätten till adekvat föda. Beslut om riktlinjerna fattades vid FAO:s råd den 23 november 2004.

351. Tanken med de frivilliga riktlinjerna är att operationalisera rätten till adekvat föda genom att erbjuda behövande länder en meny av åtgärder som är av betydelse för genomförandet och som skapar bättre förutsättningar för att kunna tillgodose medborgarnas rätt till mat. Initiativet är unikt såtillvida att man söker kombinera två traditionellt skilda områden inom FN i ett instrument, mänskliga rättigheter och tryggad livsmedelsförsörjning.

352. Sverige har deltagit aktivt i processen och svenska prioriteringar har framförallt varit att de frivilliga riktlinjerna ska vara konkreta och tillämpliga, att det nationella ansvaret för genomförande av tryggad livsmedelsförsörjning och genomförande av rätten till föda ska vara tydligt, att riktlinjerna inte ska antyda bindande åtaganden eller omtolka existerande lagstiftning och att vikten av gott styrelseskick ska framhållas.

c)

Åtgärder inom bostadspolitiken

353. Möjligheten att få en bostad är kopplad till den privata ekonomin.

354. Generellt kan sägas att bostadsföretagens krav på inkomst kan drabba ekonomiskt utsatta grupper.

355. Åtgärder som syftar till att öka utbudet av bostäder till rimliga kostnader har som mål att underlätta för låginkomsttagare att få tillgång till ett bra boende till rimlig kostnad. Även åtgärder för en ökad transparens när det gäller bostadsföretags förmedlingsprinciper och exempelvis inrättande

av bostadsförmedlingar kan underlätta för ekonomiskt utsatta grupper att få bostad.

Insatser för att minska boendekostnaderna och öka utbudet av bostäder

356. *Räntebidrag* ges till ny- och ombyggnad av bostäder upplåtna med hyres- eller bostadsrätt. Ärenden om räntebidrag handläggs av länsstyrelserna och Boverket.

357. *Investeringsbidrag* (2001-2006). 2001 infördes ett investeringsbidrag för byggande av bostäder. För investeringsbidraget gäller att bostäderna ska vara avsedda för permanent bruk och avser hyresrätt eller kooperativ hyresrätt. I vårpropositionen 2006 finns förslag om att förlänga bidraget till 2008.

358. *Investeringsstimulans* till mindre hyresbostäder och studentbostäder (2003-2006). 2003 infördes investeringsstimulansen som motsvarar en sänkning av momsen för byggkostnaderna från 25 till 6 procent. Syftet med den nya investeringsstimulansen är att sänka kostnaderna vid byggandet av mindre hyreslägenheter och studentbostäder. Stödet ges för de första 60 kvm till studentbostäder samt hyresbostäder med lägenhetsarea på högst 70 kvm. I vårpropositionen 2006 finns förslag om att förlänga stimulansen till 2008.

359. *Byggkostnadsforum*. Regeringen gav i februari 2001 Boverket i uppdrag att inrätta ett Byggkostnadsforum. Syftet är att bland annat att genom information, upplysning och även utveckling på sikt få ner byggkostnaderna och framför allt, boendekostnaderna.

360. *Pilotprojekt*. Sedan den 1 januari 2002 får Boverkets Byggkostnadsforum använda 20 miljoner kronor årligen för att stödja lämpliga pilotprojekt som på ett nytt sätt söker få ner boendekostnaderna vid nybyggnad av hyresbostäder samtidigt som projekten främjar ekologisk hållbarhet.

Insatser inom bostadsförsörjning

361. *Översyn av bostadsförsörjningslagen*. I maj 2005 tillsatte regeringen en arbetsgrupp med uppgift att se över lagstiftningen för kommunernas bostadsförsörjning och förutsättningarna för rättvisa och jämlika villkor på bostadsmarknaden. Förslagen från arbetsgruppen presenteras i departementspromemorian *Rättvisa och jämlika villkor på bostadsmarknaden*. Förslagen på förändringar i lagen (SFS 2000:1383) om kommunernas bostadsförsörjningsansvar omfattar bland annat: förtydligande av målet med bostadsförsörjningen, behovet av förmedlingsservice för bostadssökande och fastighetsägare, och behovet av kunskapsunderlag för att ta fram kommunernas riktlinjer. Promemorian remitteras ut i maj 2006.

362. Arbetsgruppen föreslår bland annat att varje kommun eller bostadsmarkandsregion ska inrätta en bostadsservice som informerar bostadssökande, anordnar bostadskö, arbetar för att motverka diskriminering, samlar in information om fastighetsägares förmedlingsprinciper och stödjer dem som har svårt att få bostad på egen hand. Vidare föreslår även arbetsgruppen att fastighetsägare ska fastställa principer för förmedling av sina bostäder och även informera kommunen om dessa principer.

363. *Bostadssamordnare.* Regeringen tillsatte i mars 2005 en Nationell bostadssamordnare med uppgift att kartlägga hinder för ungdomar att skaffa sig ett eget boende samt kartlägga och sprida kunskap om framgångsrika initiativ, såväl privata som kommunala (dir.2005:37). I uppdraget ingår också att se över vilka insatser som behövs för att stimulera omflyttning och därmed få igång flyttkedjor. Målgruppen för samordnarens uppdrag är främst ungdomar men förslag till åtgärder kan även komma andra grupper till del. Uppdraget skall slutredovisas senast den 18 december 2007. I december 2005 lämnade bostadssamordnaren en delrapport *Bortskämda ungdomar och sura fastighetsägare* (Boutredningen M 2005:1 Delrapport 1). I rapporten konstateras bland annat att fastighetsägares formella krav på hyresgästerna utestänger många unga som genom inkomst och anställningsförhållanden inte får tillgång till förstahandsmarkanden. Det framkommer också att bristen på bostäder har skapat en grogrund för en växande svarthandel framförallt i storstadsregionerna. Olaglig försäljning av svartkontrakt, svart andrahandsuthyrning och höga överhyror på andrahandsmarknaden förekommer men det är juridiskt sett svårt att komma problematiken genom svårigheten att bevisa svarthandel brist på incitament för inblandade parter att anmäla svarthandel.

364. *Hyresgaranti.* Som ett stöd särskilt riktat till personer som har svårt att etablera sig på bostadsmarkanden, till exempel ungdomar, har regeringen i april 2006 aviserat ett förslag om att införa ett statligt bidrag till kommuner som vill använda sig av hyresgarantier.

365. *Uppdrag om trångboddhet.* Boverket fick i regleringsbrevet för 2006 i uppdrag att redovisa hur trångboddheten utvecklats över tiden och hur trångboddheten varierar mellan olika grupper. I redovisningen av följderna av trångboddhet för olika grupper ska särskilt barn- och jämställdhetsperspektivet uppmärksammas. Uppdraget ska redovisas senast den 1 september 2006.

Allmänt om trångboddhet

366. Att barn i skolåldern ska kunna ha tillgång till ett eget rum är viktigt för möjligheten till lugn och ro för exempelvis sömn och läsläsning. Enligt statistik från Levnadsnivåundersökningarna hade år 2003 88 procent av barnen i årskurs 3-6 eget rum och av dem i årskurs 7-9 hade 93 procent eget rum. Bland de barn i urvalet vars föräldrar var födda i Sverige hade 94 procent eget rum medan motsvarande andel bland barnen med utländska föräldrar var 66 procent.

Inomhusmiljö

367. De tekniska egenskapskrav som samhället ställer på byggnader skall göra det grundläggande för att byggnaden är avpassad för avsedd användning/verksamhet (Lag (1994:847) om tekniska egenskapskrav på byggnadsverk, m.m.). Detta kommer till uttryck bl.a. i krav på tillgänglighet och barnsäkerhet.

368. Byggnader m.m. skall underhållas så att deras egenskaper i huvudsak bevaras.
Det visade sig i slutet av 1980-talet att så inte är fallet och att till exempel ventilationssystemen inte underhålls.

369. Regeringen begärde därför och fick riksdagens bemyndigande att utfärda bestämmelser om obligatorisk kontroll av ventilationssystem i praktiskt taget alla byggnader. (Förordning (1991:1273, ändrad 1999:373) om funktionskontroll av ventilationssystem). Bakgrunden till bestämmelserna var de konstaterade ökande allergierna och överkänslighet. Barns och ungdomars miljö uppmärksammades särskilt i bestämmelserna. Enligt bestämmelserna ska ventilationssystemen kontrolleras med två års mellanrum i förskolor och skolor.

370. Betydelsen av en god inomhusmiljö för har också kommit till uttryck i det av riksdagen beslutade delmålet för inomhusmiljö till det nationella miljö kvalitetsmålet God bebyggd miljö. Delmålet formuleras enligt följande (prop 2001/02:128): År 2020 skall byggnader och deras egenskaper inte påverka hälsan negativt. Därför skall det säkerställas att

- samtliga byggnader där människor vistas ofta eller under längre tid senast år 2015 har en dokumenterat fungerande ventilation,
- radonhalten i alla skolor och förskolor år 2010 är lägre än 200 Bq/m³ luft och att
- radonhalten i alla bostäder år 2020 är lägre än 200 Bq/m³ luft.

371. På regeringens initiativ tillsattes år 2002 en kommitté för att se över plan- och bygglagen. I översynen ingår frågan om tillgänglighet för personer med funktionshinder. Kommittén har presenterat ett betänkande som har remissbehandlats och nu bereds inom Regeringskansliet.

372. Under år 2004 avsatte regeringen 30 miljoner kronor till ett så kallat hissbidrag för att stimulera till hissinstallation i befintliga flerfamiljshus och därmed öka tillgängligheten för alla, inklusive äldre och funktionshindrade. En förutsättning för att bidraget skulle utbetalas är att även andra nödvändiga åtgärder för att förbättra tillgängligheten genomfördes.

Säkerhetshöjande åtgärder i hissar

373. Regeringsbeslut om att förordningen om tekniska egenskapskrav på byggnadsverk m.m. ändras enligt följande har tagits i februari 2006;

- Hissar avsedda för persontransport och som saknar skydd mot schaktväggen skall senast den 1 april 2007 förses med varningsskylt.

- I byggnader som huvudsakligen innehåller arbetslokaler skall hissar avsedda för persontransport och som saknar skydd mot schaktväggen senast den 31 december 2012 förses med korgdörr eller annat skydd.
- I samband med att en hiss ändras i ett väsentligt avseende skall i skälig utsträckning nödvändiga åtgärder vidtas för att höja säkerheten på hissen.

Åtgärder inom ekonomisk familjepolitik

374. *Bostadsbidrag* kan sökas av hushåll med barn som bor hemma och hushåll med umgängesrättsbarn samt ungdomar utan barn som fyllt 18 men inte 29 år.

Åtgärder inom socialtjänstpolitiken

375. *Hemlöshet* Den senaste nationella kartläggningen av hemlöshet i Sverige genomfördes år 2005. Den visar att antalet personer utan egen bostad har ökat i Sverige under de senaste åren. Vid det aktuella mättilfället var minst 17 800 personer hemlösa. Tre fjärdedelar av personerna är män. En stor del av de hemlösa har missbruksproblem och psykiska problem. Insatser för att förbättra missbrukarvården och den psykiatriska vården har därför stor betydelse för att komma tillrätta med hemlösheten.

376. I vårpropositionen för år 2006 (prop. 2005/06:100) föreslår regeringen en rad åtgärder för att motverka hemlösheten. Åtgärderna syftar bl.a. till att förtydliga socialtjänstens ansvar för att motverka vräkning och hemlöshet bland barnfamiljer. Regeringen föreslår vidare att Socialstyrelsen får ökade resurser för att stödja lokala insatser mot hemlöshet.

377. Regeringen påbörjade år 2005 en treårig satsning på missbrukarvården som går under benämningen Ett kontrakt för livet. Satsningen innebär ett riktat statsbidrag till missbrukarvården för att stimulera kommuner och andra aktörer att utveckla och stärka missbrukarvården. Syftet är att underlätta för personer med missbruksproblem att få sina vårdbehov tillgodosedda. Statsbidraget omfattar sammanlagt 820 miljoner kronor under åren 2005 till 2007.

378. Regeringen har också genom en särskild psykiatrisatsning avsatt totalt ca 700 miljoner kronor under åren 2005 - 2006 för riktade satsningar på vård, boende och sysselsättning för personer med psykisk sjukdom och/eller psykiskt funktionshinder. Inom ramen för satsningen pågår flera projekt med inriktning på hemlösa med psykiska problem.

Artikel 12

Riktlinje 1

379. Ser man på utvecklingen av medellivslängden och den minskade dödligheten i ett flertal dödsorsaker, i synnerhet den stora nedgången av dödligheten i hjärt-kärlsjukdomar, kan man konstatera att folkhälsan fortsätter att förbättras i Sverige.

380. Det övergripande nationella målet för folkhälsan innebär att fler skall leva länge och med god hälsa. Studerar man utvecklingen med mått där både sjuklighet, dödlighet och självupplevd hälsa vägs ihop blir bilden något mer nyanserad. Sedan slutet av åttiotalet har äldre personer fått en förbättrad funktionsförmåga och de upplever själva att hälsan har förbättrats. Under perioden 1970–2003 ökar också livslängden utan allvarlig aktivitetsnedsättning, men samtidigt kan konstateras att fler människor lever med en långvarig sjukdom i dag jämfört med i början av 1980-talet.

381. Hjärt-kärlsjukdomar är den grupp sjukdomar som orsakar flest förtida dödsfall, samtidigt som de ofta innebär långvariga hälsoproblem och funktionsnedsättningar. Mellan år 1987 och år 2002 minskade risken att insjukna i sjukdomar i kranskärnen, framför allt i hjärtinfarkt, med cirka 23 procent, och risken att dö i sjukdomar i kranskärnen minskade ännu mer. Detta är den viktigaste förklaringen till att den förväntade medellivslängden ökat så mycket på senare år. Dödligheten i hjärt-kärlsjukdomar är betydligt högre bland män än bland kvinnor.

382. De minskade riskerna att insjukna i hjärt-kärlsjukdom beror på bättre levnadsvanor som i sin tur påverkar hälsan, främst minskad rökning och till viss del förbättrade matvanor. Minskade risker att dö för dem som insjuknat kan framför allt tillskrivas sjukvårdens insatser.

383. Omkring 300 000 personer uppskattas ha diabetes i Sverige, varav drygt en tiondel har barn- och ungdomsdiabetes (typ 1-diabetes). Andelen diabetiker ökar svagt bland vuxna, men trots att kroppsvikten ökar i befolkningen har insjuknandet inte ökat. Dödligheten i diabetes har sedan år 1980 minskat med 28 procent bland kvinnor, medan den har legat på en konstant nivå bland män. Aktivt förebyggande behandling av högt kolesterol och blodtryck samt bättre behandling av diabetes förklarar sannolikt att dödligheten minskar och att allt fler personer lever med diabetes. Insjuknandefrekvensen i barn- och ungdomsdiabetes (typ 1) har ökat sedan 1980-talets början, särskilt i de yngsta åldersgrupperna, men den ser däremot ut att minska bland yngre vuxna.

384. Mer än hälften av männen och drygt en tredjedel av kvinnorna 16–74 år i Sverige är överviktiga eller har fetma. Knappt tio procent av såväl männen som kvinnorna är feta. I alla åldrar, även bland barn i skolåldern, ökar andelen överviktiga. Andelen feta personer ökade kraftigt under 1990-talet men denna ökning ser ut att ha avstannat mellan åren 2002 och 2004.

385. Andelen med övervikt har ökat i alla socioekonomiska grupper och i grupper med olika utbildningsnivå sedan början av 1980-talet. I fråga om fetma har de sociala skillnaderna ökat något bland både män och kvinnor, genom att andelen med fetma ökat mer bland lågutbildade än bland högutbildade.

386. Andelen i befolkningen som uppger att de känner ångslan, oro eller ångest har ökat sedan början på 1990-talet efter en nedgång på 1980-talet. Ökningen gäller generellt i befolkningen utom bland äldre kvinnor, där

andelen har varit konstant hög sedan 1980. 25 procent av kvinnorna och 15 procent av männen rapporterade sådana problem under åren 2002 och 2003. De senaste uppgifterna från år 2004 pekar emellertid på att en mindre andel av befolkningen anger svåra besvär av ängslan, oro eller ångest jämfört med perioden 2002–2003. I vad mån detta är ett trendbrott eller inte är för tidigt att uttala sig om.

387. Skillnaderna i psykisk ohälsa mellan olika socioekonomiska grupper är stora. Arbetslösa och personer med sjuk- och aktivitetsersättning, ensamstående med barn och utrikesfödda lider av psykisk ohälsa i större utsträckning än genomsnittet.

388. Psykisk ohälsa är en betydande riskfaktor för självmord. Självmords-frekvensen har minskat betydligt sedan början av 1970-talet. Mellan åren 1987 och 2002 har antalet döda i självmord minskat med en tredjedel både för män och för kvinnor. Bland yngre män 15–24 år finns dock en liten tendens till ökning sedan år 1998. Självmord är vanligare bland män. År 1998 begick tre gånger så många män som kvinnor självmord. Däremot är självmordsförsök vanligare bland kvinnor än bland män.

389. Under åren 2002 och 2003 uppgav, enligt SCB:s undersökningar av levnadsförhållanden, åtta procent av kvinnor och män i åldrarna 16–84 år att de utsatts för våld eller hot vid minst ett tillfälle. För första gången utsattes en lika stor andel av kvinnor som män för våld eller hot.

390. Varje år dör ca 100 personer till följd av våld – 66 män och 37 kvinnor år 2002. Det dödliga våldet har legat på i stort sett samma nivå de senaste 30 åren. Barn som utsatts för dödligt våld har minskat. I dag utgör de ungefär sju procent av det dödliga våldet.

391. Infektionssjukdomar var förr en dominerande dödsorsak, men har minskat drastiskt. Resistent bakterier och antibiotikaresistens har emellertid gjort det svårare att behandla infektionssjukdomar. Genom människors resande sker en kontinuerlig import av resistent bakterier från omvärlden. Ett speciellt problem utgör resistent tuberkulos, som det i vissa fall saknas behandling mot. I slutet av 1990-talet noterades en minskad vaccinationstäckning bland små barn. Denna trend har nu brutits.

392. Antalet sexuellt överförbara sjukdomar ökar igen. Klamydia är numera den största sexuellt överförda sjukdomen i Sverige. I Sverige är hiv och syfilis ett relativt begränsat problem i dag, men ökande frekvenser kan vara en signal om ett ökat behov av förebyggande arbete.

393. Andelen kariesfria barn och ungdomar ökade kontinuerligt under perioden 1985–2000, men under perioden 2001–2002 noterades för första gången ingen fortsatt förbättring och bland 12 åringarna syntes t.o.m. en marginell försämring. I den vuxna befolkningen har andelen med enbart egna tänder kontinuerligt ökat men de sociala skillnaderna i tandhälsa är dock fortfarande stora och visar ingen tendens att minska.

394. Den reproduktiva hälsan i Sverige är mycket god. I Sverige föds nu fler barn igen efter de låga födelsetalen under det sena 1990-talet. Trots svängande födelsetal har det genomsnittliga antalet barn som kvinnor föder under sin livstid legat kring två barn under hela 1900-talet.

Ungdomar skyddar sig bättre mot oönskade graviditeter än mot könsjukdomar. Den vanligaste orsaken till infertilitet är sexuellt överförda infektioner. Utgången av graviditeter och förlossningar är gynnsam i Sverige.

395. Sett i ett internationellt perspektiv har barn och ungdomar i Sverige mycket god hälsa. Svenska barn och ungdomar framstår i intervjuundersökningar i europeiska länder som friskast och mest nöjda med livet. Trots det har psykosomatiska symtom ökat. Exempel på sådana symtom är ont i magen, ont i huvudet och sömnbesvär. Den miljörelaterade hälsan hos barn i Sverige är generellt god, även om t.ex. allergisjukdomar är ett betydande problem. Barn och ungdomar utsätts idag för hörselskadande buller i en omfattning som inte skett tidigare.

396. De flesta i den äldre delen av befolkningen är förhållandevis friska. Äldre upplever också själva att hälsan har förbättrats från slutet av åttiotalet till i dag.

397. Tobaksrökningen har minskat bland både män och kvinnor och i alla socioekonomiska grupper sedan 1980-talets början. Bland männen har minskningen varit snabbare än bland kvinnorna. Utrikesfödda män röker dock i betydligt större omfattning än män som är födda i Sverige. De sociala skillnaderna har blivit tydligare de senaste åren. Högst andel rökare återfinns bland personer med sjuk- och aktivitetsersättning och långvarigt arbetslösa.

398. Sedan början av 1970-talet har snusningen ökat, och under 1990-talet ökade andelen snusare bland både kvinnor och män. En tredjedel av dagligsnusarna har uppgivit att de också röker då och då.

399. Alkoholkonsumtionen ökade med nära 30 procent under perioden 1996–2004. Den senaste statistiken visar på att ökningen av alkoholkonsumtionen kan ha avstannat. Under den senaste tioårsperioden har andelen med riskkonsumtion ökat, och berusningsdrickandet har ökat bland ungdomar.

400. Den alkoholrelaterade dödligheten har minskat bland män sedan 1980-talets början. Däremot har den ökat bland kvinnor, främst i åldrarna 45–65 år. De flesta riskkonsumenter av alkohol är unga män och kvinnor men dödsfall på grund av alkoholmissbruk sker vanligtvis först i 60-årsåldern och effekten av den ökade alkoholkonsumtionen bland ungdomarna kommer alltså att bli synlig först om tre eller fyra decennier.

Riktlinje 2

Hänvisning görs till punkt 26 och 28 i Health for All-rapporten.

401. Våren 2003 fattade riksdagen beslut om elva målområden som skall gälla inom folkhälsopolitiken, regeringens proposition Mål för

folkhälsan (prop. 2002/03:35, bet. 2002/03:SoU07, rskr. 2002/03:145). I enlighet med den propositionen beslutade också regeringen att det övergripande målet för folkhälsoarbetet skall vara att skapa samhälleliga förutsättningar för en god hälsa på lika villkor för hela befolkningen. Under 2006 kommer regeringen att överlämna en skrivelse till riksdagen för att följa upp genomförandet av det nationella folkhälsomålet och den sektorsövergripande målstruktur som antogs.

402. Med den nationella handlingsplanen för utveckling av hälso- och sjukvården (prop. 1999/2000:149, bet. 2000/01:SoU5, rskr. 2000/01:53), påbörjades en omfattande satsning för att stärka primärvård, äldreomsorg och psykiatri. (Se p.34, *Concluding Observations*)

403. Det utvecklingsavtal som legat till grund för handlingsplanen löpte ut vid årsskiftet 2004/2005. Staten och Sveriges Kommuner och Landsting har enats om att det är viktigt att det positiva utvecklingsarbete som påbörjats med handlingsplanen får fortsätta även kommande år. Därför har Riksdagen beslutat om att förnya överenskommelsen mellan parterna.

404. Socialstyrelsen har fått i uppdrag att genomföra en uppföljning av fortsättningen på nationella handlingsplanen under hösten 2006.

Äldreomsorg

405. Lagarna (1999:1175) och (1999:1176) om rätt att använda samiska respektive finska och meänkieli hos förvaltningsmyndigheter och domstolar ger enskilda personer rätt att använda dessa språk i samband med myndighetsutövning i de geografiska områden (s.k. språkliga förvaltningsområden) där språken har använts av hävd och fortfarande används i tillräcklig omfattning. Lagarna innebär bl.a. att det är en rättighet för enskilda att få förskoleverksamhet och äldreomsorg helt eller delvis på de nämnda språken i vissa geografiska områden. Även utanför de språkliga förvaltningsområdena finns emellertid behov av äldreomsorg anpassad efter samtliga nationella minoriteters språk och kultur. Inom all hälso- och sjukvård såväl som inom vård och omsorg om äldre, bör kunskap finnas och hänsyn tas till de särskilda behov som personer från de nationella minoriteterna kan ha.

406. Flera kommuner har således ökat, eller planerar att öka, servicen för sina invånare på andra språk och har inrättat särskilda äldreboenden eller särskilda avdelningar på äldreboenden för exempelvis finsktalande äldre. År 2004 fanns totalt i hela landet 30 särskilda äldreboenden med etnisk inriktning varav 19 för finsktalande. Svårigheter med att nå personer med annan språklig bakgrund kan bero på bristande kunskaper eller på bristande information till grupperna om samhällets insatser. Från kommunernas sida görs stora insatser för att tillgodose behoven hos personer med utländsk bakgrund eller dem som tillhör de nationella minoriteterna. Det är dock bara 34 procent av de kommuner som uppger sig ha äldre med särskilda behov på grund av etnisk tillhörighet som säger sig kunna tillgodose behoven för alla, eller en majoritet, när det gäller att ha personal som talar brukarnas språk.

Av de berörda kommunerna har 59 procent inga aktiviteter anpassade till någon etnisk grupp.

407. Regeringen anser att det finns behov av att förbättra kvaliteten och mångfalden av alternativ i omsorgen för personer med utländsk bakgrund eller de som tillhör de nationella minoriteterna. Det gäller allt från bättre information och fler anpassade boenden till utökade dagverksamheter till speciella hemtjänstgrupper med personal med adekvat språk- och kulturkompetens. I de kommuner som ingår i förvaltningsområdena för samiska, finska och meänkieli är det särskilt viktigt att dels informera om rättigheten för enskilda att få äldreomsorg helt eller delvis på de nämnda språken, dels att erbjuda anpassade insatser för dessa grupper. I regeringens vårproposition föreslås därför att 50 miljoner skall avsättas både under 2007 och under 2008 för att stimulera utvecklingen av äldreomsorg anpassad för ett mångkulturellt samhälle.

Riktlinje 3

408. Hälso- och sjukvårdslagen föreskriver att god vård ska erbjudas till alla och på lika villkor. År 2004 uppgick hälso- och sjukvårdskostnaderna till cirka 232 miljarder kronor (inklusive kommunernas kostnader för äldreomsorg), vilket motsvarade 9,0 % av BNP. Jämfört med 1994, då kostnaderna uppgick till 137 miljarder kronor, har hälso- och sjukvårdskostnaderna stigit som andel av BNP. År 1994 var kostnadernas andel av BNP 8,2 %. År 1999 hade kostnadsandelen ökat till 8,4 %. De senaste fem åren har alltså hälso- och sjukvårdskostnadernas andel av BNP ökat med en snabbare takt än de fem åren dessförinnan.

409. Av huvudmännens totala nettokostnader för hälso- och sjukvården utgörs 19 % av nettokostnader för primärvården, vilket motsvarar 26 miljarder kronor.

Riktlinje 4

410. a) Sedan år 1984 har dessutom spädbarnsdödligheten halverats – år 2004 var den 3,1 döda under första levnadsåret av 1 000 levande födda barn.

411. b) 100 procent

412. c) 100 procent

413. d) 100 procent avseende alla utom tb som endast erbjuds vissa grupper.

414. e) Livslängden fortsätter att öka
Som nämnts ovan visar utvecklingen av medellivslängden och den minskade dödligheten i ett flertal dödsorsaker att folkhälsan fortsätter att förbättras i Sverige. År 2004 kunde en nyfödd pojke förväntas leva 78,4 år och en nyfödd flicka 82,7 år. Sedan år 1990 har mäns medellivslängd ökat med nästan 4 år och kvinnors med drygt 2 år. Männen medellivslängd har alltså ökat snabbare än kvinnornas, och skillnaden mellan mäns och

kvinnors genomsnittliga livslängd har sedan år 1990 minskat från 5,6 till 4,3 år.

415. f) 100 procent

416. g) 100 procent

417. h) 100 procent

Riktlinje 5 a-d

418. Alla barn som vistas i Sverige har möjlighet till vård, även barn till asylsökande och personer som vistas i landet utan tillstånd.

419. Skolhälsovård skall anordnas för elever i förskoleklassen, grundskolan, gymnasieskolan, särskolan, specialskolan och sameskolan enligt skollagen. Skolhälsovården omfattar hälsokontroller och enklare sjukvårdsinsatser och för verksamheten skall finnas skolläkare och skolsköterska. I propositionen Hälsa, lärande och trygghet (prop. 2001/02:14) har regeringen aviserat att man avser att införa en elevhälsa. Elevhälsan skall omfatta medicinska, psykologiska, psykosociala och specialpedagogiska insatser.

420. e) För att främja barns hälsa erbjuds alla blivande förstagångsföräldrar en utbildning. Utbildningen ger kunskap i omhändertagande av barnet och på vilket sätt barn och föräldrar lever som mest hälsosamt. Alla föräldrar erbjuds även vård på mödravårdscentral och, efter förlossningen, på barnavårdscentral. Till denna vård är det inga väntetider och den är gratis för alla föräldrar och barn.

421. g) I juni 2004 trädde en ny smittskyddslag (prop. 2003/04:30) i kraft. Syftet med den nya lagstiftningen är att skapa bättre balans mellan befolkningens behov av skydd mot smittsamma sjukdomar och den smittades integritet och rättssäkerhet.

422. Regeringen har även tagit initiativ till en översyn av behovet av extraordinära smittskyddsåtgärder till följd av naturlig eller avsiktlig spridning av smittämnen, riksdagen har beslutat i enlighet med regeringens förslag. Lagändringarna trädde i kraft den 1 januari 2005. Arbetet med krisberedskap har också skärpts under perioden, bl.a. inom det här aktuella smittskyddsområdet. I mars 2005 har också ansvarig tillsynsmyndighet presenterat en nationell handlingsplan för beredskap för pandemisk spridning av influensa. Regeringen har vidtagit en rad åtgärder för att handlingsplanen skall kunna förverkligas.

423. h) Se artikel 9 rubrik *Hälso- och sjukvård*.

Artikel 13

Barn- och ungdomsutbildningen

Främja kunskap om nationella minoriteter

424. Det är viktigt att alla barn och elever i skolan, oavsett om de tillhör en minoritet eller majoriteten, får kunskap om de nationella minoriteternas historia i Sverige och deras kultur, språk och religion. Av läroplanerna och kursplanerna för grundskolan och gymnasieskolan framgår att kunskap skall ges om de nationella minoriteterna och minoritetsspråken. (Se p.38, *Concluding Observations*)

425. Regeringen har i maj 2005 gett Skolverket i uppdrag att se över ett urval av läroböcker som används i grund- och gymnasieskolans undervisning. Läroböckerna skall analyseras med avseende på i vilken omfattning och på vilket sätt de avviker från läroplanens värdegrund. Eventuella uttryck för diskriminering eller andra former av kränkningar skall särskilt uppmärksammas. Uppdraget skall redovisas senast den 1 december 2006.

426. Statens skolverk framställde 2002 informationsrapporten *Sveriges nationella minoriteter – Att gestalta ett ursprung i barnomsorg och skola*. I denna skrift presenterades samtliga fem nationella minoriteter i vad avser både historia, språk och kultur. Syftet med rapporten var att synliggöra de nationella minoriteterna och att inspirera andra verksamheter inom barnomsorg och skola att göra det samma. Rapporten gav också en kort bakgrund till den nya minoritetspolitiken och vad den innebär för barnomsorgens och skolans del.

427. Inom ramen för den omfattande informationssatsning om samerna som Sveriges urbefolkning, som initierades av regeringen under 2000 och till vilket regeringen under 2001-2004 anslagit sammanlagt 20 miljoner kronor, bedrevs ett särskilt skolprojekt. Projektet var en informations- och kunskapsinsats som riktades mot högstadiungdomar och lärare i hela landet. Syftet var ett led i arbetet att öka kunskapen om Sveriges ursprungsfolk, ge högstadielärare underlag för lektioner och inspirera till diskussioner kring samernas situation i dag samt om den samiska kulturen och historien. Projektet var uppdelat i två steg. En informationsbroschyr producerades, *Same, same but different*, som distribuerades till ett stort antal skolor. Dessutom inbjöds högstadielärare till Stockholm för att delta i seminarium och studiebesök om samer och samiska miljöer i syfte att fördjupa sig ännu mer i ämnet samerna.

428. Regeringen gav i november 2004 Statens skolverk i uppdrag göra en förnyad kartläggning av utbildningssituationen för de nationella minoriteterna *De nationella minoriteternas utbildningssituation*. Syftet var att få en tydlig och aktuell bild av hur den samlade situationen för minoriteterna såg ut och vilka ytterligare insatser som skulle kunna behövas på området. Skolverket redovisade uppdraget i oktober 2005. Skolverket

konstaterade brister i dagens utbildningssituation för de nationella minoriteterna och lämnade förslag till åtgärder för att förbättra situationen.

429. Skolverkets förslag innebär i huvudsak ändringar i regelverket för undervisningen i modersmål samt behov av informationsinsatser. Förslagen förutsätter också en ökad medvetenhet hos kommunerna om deras ansvar för de nationella minoriteternas undervisningssituation och för anordnande av undervisning i modersmålet.

430. Skolverket föreslår ändringar i de statliga bestämmelserna för undervisning i modersmål så att

- alla fem nationella minoriteterna erbjuds undervisning i språket även om språket inte utgör dagligt umgängesspråk eller om eleverna inte har grundläggande kunskaper i språket, och att
- samtliga fem nationella minoriteter erbjuds undervisning i minoritetsspråken även om antalet elever är mindre än fem.

431. Skolverket föreslog vidare att regeringen borde överväga en särskild bestämmelse för de nationella minoritetsspråken i grundskole- och gymnasieförordningen, vilket skulle vara ett sätt att positivt markera just minoritetsspråken. Regeringen har härefter uppdragit åt Skolverket att beräkna de ekonomiska konsekvenserna av förslagen. Skolverket redovisade uppdraget i maj 2006 och underlaget bereds förnärvande inom Regeringskansliet. Regeringen avser därefter återkomma med förslag till åtgärder. Skolverket har också lämnat förslag till hur kommunerna kan förbättra villkoren för undervisningssituationen på de nationella minoritetsspråken, vilket kommunicerats till kommunerna genom att Skolverkets rapport har tryckts upp och skickats till landets samtliga kommuner i syfte att dels informera om resultatet av Skolverkets kartläggning, dels informera om de nationella minoriteterna i landet.

432. Den värdegrund som gäller för förskoleverksamheten, skolbarnsomsorgen, grund- och gymnasieskolan samt kommunernas vuxenutbildning uttrycker de demokratiska värden och den princip om alla människors lika värde och rättigheter som FN:s konventioner om mänskliga rättigheter grundas på. För att stärka skyddet mot diskriminering och annan kränkande behandling och för att främja likabehandling föreslog regeringen i propositionen Trygghet, respekt och ansvar - om förbud mot diskriminering och annan kränkande behandling (prop. 2005/06:38) en lag med förbud mot alla former av kränkande behandling av barn och elever. Riksdagen antog regeringens lagförslag den 8 februari 2006. Lagen (2006:67) om förbud mot diskriminering och annan kränkande behandling av barn och elever omfattar förskoleverksamhet, skolbarnsomsorg, förskoleklass, grund- och gymnasieskolan, särskolan, specialskolan, sameskolan samt kommunernas vuxenutbildning. Den trädde i kraft den 1 april 2006. Lagen gäller förbud mot diskriminering på grund av kön, etnisk tillhörighet, religion eller annan trosuppfattning, sexuell läggning och funktionshinder. Även annan kränkande behandling, utan dessa diskrimineringsgrunder, såsom mobbning omfattas. Lagen innebär att kravet på aktiva åtgärder mot diskriminering och annan kränkande behandling stärks samtidigt som alla verksamheter, som omfattas av lagen, får regler om förbud mot dessa former av kränkande behandling. Genom lagen

förstärks och förtydligas verksamheternas värdegrundsuppdrag. Regeringen utsåg i mars 2006 ett Barn- och elevombud för likabehandling inom Statens skolverk, som har fått ett särskilt ansvar att från den 1 april 2006 se till att lagen följs.

Förskoleverksamhet och skolbarnsomsorg

433. Den rättsliga regleringen om förskoleverksamhet och skolbarnsomsorg flyttades från socialtjänstlagen till skollagen den 1 januari 1998. Samma datum flyttades tillsynsansvaret för verksamheten från Socialstyrelsen till Statens skolverk. Den 1 augusti 1998 fick förskolan sin första läroplan som förstärkte verksamhetens pedagogiska uppdrag. Vid samma tidpunkt anpassades Läroplanen för det obligatoriska skolväsendet för att omfatta fritidshemmet.

434. Sedan den 1 januari 1995 är kommunerna enligt lag skyldiga att tillhandahålla förskoleverksamhet och skolbarnsomsorg för barn från 1 till och med 12 år utan oskäligt dröjsmål och i den omfattning som behövs med hänsyn till föräldrarnas förvärvsarbete eller studier eller barnets egna behov. Barn till arbetslösa och föräldralediga fick från och med år 2001 respektive år 2002 rätt till förskoleverksamhet under minst tre timmar per dag eller 15 timmar i veckan. Maxtaxa i förskoleverksamhet och skolbarnsomsorg infördes år 2002. Avgiftsfri allmän förskola för fyra- och femåringar, minst 252 timmar om året, infördes år 2003. Reformerna om maxtaxa och allmän förskola m.m. infördes bl.a. för att öka tillgängligheten till förskoleverksamheten.

435. Förskoleverksamhetens uppgift är att erbjuda barnen en god pedagogisk verksamhet där omsorg, utveckling och lärande bildar en helhet. Skolbarnsomsorgen skall stimulera barnets utveckling och lärande genom pedagogisk gruppverksamhet och samt komplettera skolan och erbjuda barn en meningsfull fritid. Barn som behöver särskilt stöd för sin utveckling skall erbjudas detta. Verksamheten skall underlätta för föräldrar att kunna kombinera förvärvsarbete och föräldraskap.

436. Sedan augusti 2005 gäller kravet på årlig kvalitetsredovisning för kommunernas förskoleverksamhet och skolbarnsomsorg. Detta ska bidra till den kontinuerliga uppföljningen och utvärderingen. Syftet med kvalitetsredovisningen är att främja det lokala kvalitetsarbetet och därigenom bidra till att förverkliga de nationella målen.

437. I propositionen *Kvalitet i förskolan (prop. 2004/05:11)* lyfte regeringen fram den mångkulturella förskolan. Regeringen har förändrat förskolans läroplan (Lpfö 98), på så sätt att förskolan skall sträva efter att varje barn som har ett annat modersmål än svenska utvecklar sin kulturella identitet samt sin förmåga att kommunicera såväl på svenska som på sitt modersmål.

438. Vidare har regeringen tydliggjort att förordningen (1991:978) om statsbidrag till produktion av vissa läromedel också skall användas till läromedel för modersmålsstöd i förskolan.

Förskoleklass

439. Denna frivilliga skolform skapades den 1 januari 1998 och innebär att kommunerna är skyldiga att kostnadsfritt erbjuda barn plats i förskoleklass som skall omfatta minst 525 timmar om året från och med höstterminen det år då barnet fyller sex år till dess barnet skall börja fullgöra sin skolplikt. Utbildningen i förskoleklassen skall stimulera varje barns utveckling och lärande samt ligga till grund för fortsatt skolgång. I princip alla sexåringar deltar i denna verksamhet. Den 1 augusti 1998 anpassades Läroplanen för det obligatoriska skolväsendet för att gälla även förskoleklassen. Förskoleklassen är det första steget i att genomföra och uppfylla läroplanens mål.

Grundskolan

Läroplan och betygssystem

440. Läroplanen för det obligatoriska skolväsendet (Lpo 94) är gemensam för förskoleklassen, fritidshemmet, grundskolan, sameskolan, obligatoriska särskolan och specialskolan. Läroplanen anger skolans värdegrund och grundläggande mål och riktlinjer. Förutom detta finns för varje enskilt ämne en nationellt fastställd kursplan. I den nationella handlingsplan för mänskliga rättigheter som antogs i mars 2006 aviserar regeringen sin avsikt att i en kommande proposition om ny skollag tydliggöra att utbildningen skall främja de mänskliga rättigheterna. Regeringen avser även att, i samband med en översyn av skolans styrdokument, klargöra att de mänskliga rättigheterna utgör en central del av skolans demokratiuppdrag och att kunskap om de mänskliga rättigheterna skall förmedlas inom skolan.

441. Regeringen har aviserat att den vill ta bort kravet på lokal skolplan och arbetsplan i samband med att skollagen ses över. Fokus skall i stället läggas på den kvalitetsredovisning som varje skola och varje skolhuvudman skall upprätta varje år som ett led i den kontinuerliga uppföljningen och utvärderingen av verksamheten. Syftet med kvalitetsredovisningen är att främja det lokala kvalitetsarbetet och därigenom bidra till att förverkliga utbildningarnas nationella mål.

442. En timplan anger den minsta garanterade tid som eleverna har rätt att få lärarledd undervisning i olika ämnen. En viss mängd timmar i timplanen är avsatta för elevens val, vilket innebär att den enskilda eleven kan fördjupa studierna i ett eller flera ämnen. Dessutom kan en skola, inom givna ramar, använda timmar till att ge vissa ämnen mer tid än den som är angiven i timplanen. Nästan 20 procent av de kommunala grundskolorna ingår sedan hösten 2000 i en försöksverksamhet med utbildning utan en nationellt fastställd timplan. I sitt arbete styrs skolorna i stället helt av målen i läroplanen och i kursplanerna. En delegation som bl.a. haft i uppgift att följa och utvärdera försöket har föreslagit att timplanen skall tas bort för samtliga grundskolor. Förslaget bereds för närvarande.

443. Betyg delas ut terminsvis i en tregradig betygsskala, från höstterminen i årskurs åtta. En elev som inte når kursplanens mål för årskurs nio, dvs. inte blir godkänd, får inget betyg i det aktuella ämnet, men skall

då få ett skriftligt omdöme. Genom hela grundskolan får elever och deras föräldrar regelbunden information om studieresultat och prestationer, bland annat vid återkommande utvecklingssamtal där elev, lärare och föräldrar deltar. Om det har framkommit att en elev har behov av särskilda stödåtgärder skall rektorn se till att ett åtgärdsprogram utarbetas. Eleven och elevens vårdnadshavare skall ges möjlighet att delta vid utarbetandet av programmet. Regeringen beslöt den 23 mars 2006 om förordningsändringar i bestämmelserna om åtgärdsprogram som innebär att rektorn ska se till att en utredning inleds, om det framkommer uppgifter om att en elev kan ha behov av särskilda stödåtgärder. Av åtgärdsprogrammet skall framgå vilka behoven är, hur de skall tillgodoses samt hur åtgärderna skall följas upp och utvärderas. Regeringen har bedömt att skyldigheten för skolan att informera föräldrar och elever om elevens studieutveckling kontinuerligt under hela grundskoletiden behöver göras tydligare. Regeringen har därför beslutat att alla elever i grundskolan och motsvarande skolformer från och med vårterminen 2006 skall ha en framåtsyftande individuell utvecklingsplan. Vid utvecklingssamtalet skall läraren i den framåtsyftande individuella utvecklingsplanen sammanfatta vilka insatser som behövs för att eleven skall nå målen och i övrigt utvecklas så långt som möjligt inom ramen för läroplanen och kursplanerna.

444. Nationella prov i svenska, engelska och matematik i årskurs fem (frivilligt) och i årskurs nio (obligatoriskt) sammanställs av Statens skolverk som stöd för skolor att bedöma elevernas kunskapsutveckling och utvärdera undervisningsresultat. Nästan alla skolor genomför de nationella proven i årskurs fem. Det nationella provsystemet är ett stöd för lärarna då det även innehåller diagnostiska instrument. En provdatabas är under uppbyggnad med prov i olika ämnen.

Modersmålsundervisning

445. Om en eller båda av elevens vårdnadshavare har ett annat språk än svenska som modersmål och detta språk utgör dagligt umgängesspråk för eleven, skall eleven få undervisning i detta språk som ett eget ämne (modersmålsundervisning). (Se p.38 CO) 2004/05 hade nära 14 procent av skoleleverna ett annat modersmål än svenska, och ca 55 procent av dessa fick undervisning i detta språk. De vanligaste språken var finska, bosniska/kroatiska/serbiska och arabiska.

446. Regeringen gav i november 2004 Skolverket i uppdrag att kartlägga utbildningssituationen för de nationella minoriteterna i Sverige. Uppdraget redovisades till regeringen i oktober 2005. Skolverket lämnar bland annat förslag som innebär utökad rätt till modersmålsundervisning för samtliga nationella minoriteter, nämligen för finnar, tornedalsfinnar, judar, samer och romer. Förslagen bereds för närvarande i Regeringskansliet.

Undervisning i segregerade områden

447. Regeringen har under flera år genomfört särskilda satsningar för att förbättra förskole- och skolsituationen i segregerade områden. I dessa områden finns en överrepresentation av elever som har svårt att nå målen för utbildningen, varav många elever med utländsk bakgrund. Satsningarna intensifieras under 2006 med 70 miljoner kronor och under 2007 med 155 miljoner kronor, sammanlagt 225 miljoner kronor. Elever som kommer till

Sverige sent under sin studietid kommer att uppmärksammas särskilt. Syftet är att nå en bättre målpuppfyllelse och att allt fler elever lämnar grundskolan och gymnasieskolan med godkända betyg. Det handlar om insatser för läsutveckling, undervisning i och på modersmål, svenska och svenska som andraspråk samt kompetensutveckling för lärare och rektorer. Satsningen kommer att riktas mot 100 skolor i 38 kommuner där behoven är störst.

Insatser för nyanlända elever

448. I Regeringens proposition *2006 års ekonomiska vårproposition (2005/06:100)* anger regeringen att en nationell strategi för utbildning av nyanlända barn och ungdomar skall tas fram. Regeringen avser därför att ge berörda skolmyndigheter i uppdrag att genomföra en nationell utvärdering av situationen för nyanlända barn och ungdomar. I uppdraget bör ingå att föreslå åtgärder, såväl regelförändringar som andra åtgärder som behövs för att förbättra likvärdigheten och höja kvaliteten i utbildningen för nyanlända elever.

Fristående skolor

449. 2004/05 fanns 565 fristående grundskolor i Sverige. Ungefär 6,8 procent av landets elever gick i dessa fristående grundskolor

450. På fristående skolor ställs samma krav som på kommunala skolor, dvs. de är skyldiga att anordna undervisning i enlighet med skollagens och läroplanens bestämmelser. De omfattas av samma tillsyn och inspektion som kommunala skolor. Det skall råda lika och rättvisa villkor mellan kommunala och fristående skolor och de fristående skolorna skall vara öppna för alla elever, oavsett bakgrund, kultur eller religiös övertygelse. Bidragsreglerna för fristående skolor innebär en i lag reglerad skyldighet för kommunerna att fastställa det bidrag som skall lämnas för varje elev, med hänsyn tagen till skolans åtagande och elevens behov. Bidraget skall bestämmas efter samma grunder som kommunen tillämpar vid fördelning av resurser till de egna skolorna.

Allmänt

451. Under skolåret 2004/05 slutade 1 procent av eleverna grundskolan utan ett slutbetyg.

Gymnasieskolan

452. Gymnasieskolan är en frivillig skolform och omfattar 17 nationella program samt specialutformade och individuella program. Alla ungdomar skall ha lika tillgång till utbildning, som skall vara likvärdig varhelst den anordnas i landet. I utbildningen skall hänsyn tas till elever med behov av särskilt stöd. Utbildningen är avgiftsfri för eleverna. Kommunen får dock besluta att eleven skall hålla sig med enstaka egna hjälpmedel. Dessutom får i verksamheten förekomma enstaka inslag som kan medföra en obetydlig kostnad för eleverna.

453. För att få tillträde till gymnasieskolans nationella program skall eleven ha slutfört sista årskursen i grundskolan eller motsvarande och ha godkända betyg i svenska alternativt svenska som andraspråk, engelska och matematik.

454. För elever som inte antagits på ett nationellt eller specialutformat program är kommunen skyldig att erbjuda utbildning på individuella program. Ett mål för det individuella programmet är att förbereda för vidare studier på ett nationellt program. Fr.o.m. den 1 juli 2006 får alla kommuner ett tydligt ansvar för att erbjuda utbildning på individuella program som omfattar heltidsstudier.

455. 98 procent av eleverna i grundskolan fortsätter i gymnasieskolan. Av dessa gick hösten 2004 80 procent på något nationellt eller specialutformat program. 7 procent gick på ett individuellt program och 12 procent gick på annan gymnasial utbildning än program. Ca 30 procent av eleverna på individuella program går efter ett år över till ett nationellt eller specialutformat program.

456. Läsåret 2003/04 lämnade totalt 82,5 procent av eleverna i årskurs 3 gymnasieskolan med slutbetyg. För kvinnor var andelen 85 procent och för män 80 procent. 36 procent av alla elever som gick i gymnasieskolan år 3 hösten 2000 gick över till högskolan inom tre år.

457. För att ytterligare utveckla gymnasieskolan och höja kvaliteten, så att fler elever når målen för utbildningen, har riksdagen beslutat om en rad åtgärder, vilka i huvudsak kommer att gälla fr.o.m. läsåret 2007/08. Det gäller bl.a. att ämnesbetyg ersätter kursbetyg, att en gymnasieexamen införs, att kvaliteten på individuella program ökar, att frisökning införs för att bidra till ökad valfrihet för eleverna, att historia blir nytt kärnämne och att stärkt kvalitet på yrkesinriktade program och modern lärlingsutbildning blir ett alternativ.

Vuxenutbildningen

458. Kommunerna i Sverige skall enligt skollagen erbjuda kommunal vuxenutbildning, vuxenutbildning för utvecklingsstörda och svenskundervisning för invandrare. Utbildningarna är kostnadsfria.

459. *Den kommunala vuxenutbildningen (komvux)* består av grundläggande och gymnasial vuxenutbildning samt påbyggnadsutbildning. Läsåret 2003/04 studerade 4,1 procent av befolkningen i åldrarna 20–64 år i kommunal vuxenutbildning, 65 procent av dem var kvinnor och 35 procent män. Utbildningen ger rätt till studiestöd för de studerande.

460. *Grundläggande vuxenutbildning* syftar till att ge vuxna kunskaper och färdigheter, motsvarande grundskolenivå. Kommunerna är enligt skollagen (1985:1100) skyldiga att bedriva uppsökande verksamhet gentemot personer som saknar sådana kunskaper. Dessa personer har rätt till grundläggande vuxenutbildning.

461. *Gymnasial vuxenutbildning* syftar till att erbjuda vuxna personer kunskaper och färdigheter motsvarande gymnasial nivå. Påbyggnadsutbildningar syftar till att ge vuxna personer utbildning som

avser att leda till fortbildning inom det nuvarande yrket eller till ett nytt yrke.

462. Sedan 2003 finns ett riktat statsbidrag till komvux och sÄrvux till kommuner som infrastruktur, pedagogik och metodik i syfte att frÄmja vuxnas lÄrande. FÖr 2006 Är anslaget ca 1,8 miljarder kr vilket skall motsvara drygt 43 000 Årsstudieplatser.

463. *Vuxenutbildning fÖr utvecklingsstörda* (sÄrvux) syftar till att erbjuda vuxna med utvecklingsstörning kunskaper och fÄrdigheter motsvarande dem som ungdomar kan fÄ i den obligatoriska sÄrskolan och pÅ de nationella eller specialutformade programmen i gymnasiesÄrskolan. Antalet studerande 2004/05 inom sÄrvux var 4 794 personer varav 49 procent var kvinnor och 51 procent var mÄn.

464. NÄra 50 miljoner kronor har avsatts Årligen sedan 1997 till fackliga organisationer fÖr att sÖka upp och motivera kortutbildade vuxna att sÖka sig till vuxenutbildning.

465. *Svenskundervisning fÖr invandrare* (sfi) skall enligt skollagen ge vuxna invandrare grundläggande kunskaper i svenska sprÅket och om det svenska samhället. Under 2003/04 deltog 47 604 personer i utbildningen. 40 procent var mÄn och 60 procent kvinnor.

466. *Kvalificerad yrkesutbildning* (KY) Är sedan 2001 en eftergymnasial utbildningsform inom det reguljÄra utbildningssystemet och som utformas och genomfÖrs i samarbete mellan kommuner, utbildningsfÖretag, hÖgskolor och branscher. KY syftar till att mÖta behovet av kvalificerad, yrkesutbildad arbetskraft. Utbildningarna Är mellan ett och tre År lÅnga. Cirka en tredjedel av utbildningstiden Är fÖrlagd i arbetslivet. Utbildningarna ger rÄtt till studiestöd och stÅr under statlig tillsyn. Under 2004 deltog 13 800 personer i utbildning och kÖnsfördelningen Är jÄmn. KY-verksamheten fortsÄtter att utvecklas och År 2006 tillfÖrdes 1000 nya Årsstudieplatser.

467. *Folkhögskolor och studieförbund* erhåller bidrag från staten fÖr att anordna studie- och bildningsverksamhet. Utbildning vid en folkhögskola kan ge behÖrighet till hÖgskolor och universitet. Under År 2006 finns i Sverige 148 folkhögskolor. Vid folkhögskolornas lÅnga kurser deltar i genomsnitt 27 500 personer varje termin. 65 procent Är kvinnor och 35 procent mÄn. Regeringen har ökat statsbidraget till folkbildningen med 400 mkr (från nuvarande drygt 2 600 mkr År 2006) i syfte att bl.a. stödja verksamhet som bidrar till att stÄrka och utveckla demokratin.

Allmänt

468. FÖr att vuxna skall kunna studera utan att begrÄnsas av sina ekonomiska resurser finns olika former av studiestöd. Det Är ett samlat studiestödssystem fÖr vuxenstudier pÅ sÅvÄl grundskole- och gymnasienivÅ som hÖgskole- eller annan eftergymnasial nivÅ.

469. Regeringen har för perioden 2004-2007 tillsatt en delegation som arbetar med att främja utvecklingen av legitimitet, kvalitet och metoder inom valideringsområdet, främst utanför högskolan. Valideringen skall synliggöra människors faktiska kunskaper och kompetens, inte minst vad gäller kunskap och kompetens som förvärvats i andra länder.

470. Skolverket har på uppdrag av regeringen utvecklat en Internetportal för studie- och yrkesvägledning.

Högre utbildning

471. Högskoleutbildning i Sverige är avgiftsfri, både för inhemska och utländska studenter. Universitet eller högskolor finns i varje län, vilket är resultatet av en medveten satsning av regeringen. Regeringens långsiktiga målsättning är att hälften av en årskull skall ha påbörjat högskolestudier vid 25 års ålder. År 2005 hade 44,4 procent av samtliga 25-åringar påbörjat högskolestudier. Drygt hälften, 51,3 procent, av kvinnorna och 37, 8 procent av männen studerade eller hade någon gång studerat på högskolan till och med 25 års ålder. Andelen kvinnor och män i högskolan läsåret 2003/2004 var 60 respektive 40 procent.

Skydd mot diskriminering

472. I syfte att stärka studenternas diskrimineringskydd beslutade riksdagen på regeringens initiativ att anta lagen (2001:1286) om likabehandling av studenter i högskolan, som trädde ikraft 2002. Likabehandlingslagen syftar till att på högskoleområdet främja lika rättigheter för studenter och sökande och att motverka diskriminering på grund av könstillhörighet, etnisk tillhörighet, religion eller annan trosuppfattning, sexuell läggning och funktionshinder. Genom lagen har studenter getts ett kraftfullt diskrimineringskydd och universitet och högskolor har ålagts ett tydligt ansvar att förebygga och förhindra trakasserier.

473. Utöver diskrimineringsförbudet reglerar lagen att en högskola varje år upprättar en plan som skall innehålla en översikt över de åtgärder som behövs för att främja studenters lika rättigheter och för att förebygga och förhindra trakasserier. Planen skall även innehålla en redogörelse för vilka av dessa åtgärder som högskolan tänker vidta eller påbörja under det kommande året.

Breddad rekrytering

474. Regeringen arbetar aktivt för att göra högskolan tillgänglig för nya grupper av studenter och uppnå en jämnare rekrytering. Kunskapssamhället skall stå öppet för alla, oavsett social bakgrund, könstillhörighet, etnisk tillhörighet, funktionshinder, bostadsort eller sexuell läggning.

Likabehandlingslagen

475. För att främja lika möjligheter för tillträde till utbildning arbetar regeringen målmedvetet med att motverka etnisk och social snedrekrytering till högskolor. Sedan den 1 mars 2002 gäller lagen (2001:1286) om likabehandling av studenter i högskolan. Lagen har till ändamål att på högskoleområdet främja lika rättigheter för studenter och sökande och att motverka diskriminering på grund av bl.a. etnisk tillhörighet, religion eller annan trosuppfattning. Lagen gäller högskoleutbildning som bedrivs vid universitet och högskolor med staten, en kommun eller ett landsting som huvudman samt vid enskilda utbildningsanordnare som har tillstånd att utfärda vissa examina (i fortsättningen omnämnda som högskola). Lagen innehåller bestämmelser som förbjuder direkt och indirekt diskriminering, trakasserier och instruktioner att diskriminera. En högskola får inte heller utsätta en student eller sökande för repressalier på grund av att han eller hon har anmält högskolan för diskriminering eller medverkat i en utredning enligt lagen. Enligt lagen skall högskolan inom ramen för sin verksamhet bedriva ett målinriktat arbete för att aktivt främja lika rättigheter. En högskola skall vidta åtgärder för att förebygga och förhindra att någon student eller sökande utsätts för trakasserier. Högskolan skall också årligen upprätta en plan som skall innehålla en översikt över de åtgärder som behövs för att främja studenternas lika rättigheter och för att förebygga och förhindra trakasserier. Högskolan har dessutom en skyldighet att utreda omständigheterna kring angivna trakasserier och i förekommande fall vidta de åtgärder som skäligen kan krävas för att förhindra fortsatta trakasserier. Den rättsliga påföljden som kan bli aktuell vid överträdelse av diskrimineringsförbuden är skadestånd.

476. I propositionen *Den öppna högskolan* (prop. 2001/02:15, bet. 2001/02:UbU4, rskr. 2001/02:98) presenterade regeringen en rad förslag och bedömningar för att förbättra lärosätenas arbete med breddad rekrytering och underlätta övergången från gymnasieskolan och vuxenutbildningen till högskolan. Vidare har en ny bestämmelse införts i 1 kap. 5 § högskolelagen (1992:1434) om att universitet och högskolor aktivt skall främja och bredda rekryteringen till högskolan.

477. Antalet studenter i högskolan har mer än fördubblats sedan början av 1990-talet. Mellan läsåren 1993/94-2003/04 har andelen studenter från arbetarhem, med vilket avses studenter vars föräldrar klassats som antingen facklärd eller ej facklärd arbetare, ökat från 18 till 24 procent av högskolenybörjarna i åldersgruppen 18-34 år.

478. Under perioden 2002–2004 satsade regeringen, via Rekryteringsdelegationen, 120 miljoner kronor i syfte att stimulera rekryteringsaktiviteter vid universitet och högskolor. Regeringen fortsätter att prioritera arbetet med breddad rekrytering och har därför gett Myndigheten för nätverk och samarbete inom högre utbildning i uppgift att stödja lärosätenas arbete med breddad rekrytering.

479. Särskilt stöd ges till studenter med funktionshinder. Mellan 2002 och 2004 ökade antalet studenter som beviljats särskilt pedagogiskt stöd från drygt 2 000 till drygt 3 400 studenter, vilket är en ökning med ca 60

procent. Den procentsats som lärosätena skall avsätta av anslagna medel för grundläggande utbildning för stöd till funktionshindrade studenter höjdes 2004 från 0,15 procent till 0,3 procent.

Läraryrket

480. Skolsystemet har genomgått genomgripande förändringar det senaste decenniet och mot denna bakgrund krävs en ny lärarroll som i sin tur måste utgå från en ny lärarutbildning. Från den 1 juli 2001 finns en ny lärarutbildning. Den nya lärarutbildningen omfattar 120 - 220 poäng (3 - 5,5 år) och består av tre integrerade utbildningsområden: ett allmänt utbildningsområde, en eller flera inriktningar samt ett område med specialisering. För att undervisa i förskolan, fritidshemmet och grundskolans tidiga år krävs 140 poäng. För att bli lärare i grundskolans senare del och gymnasieskolan behövs 180 - 220 poäng. Forskningsanknytningen har förstärkts kraftigt. Examensbeskrivningen för lärarexamen ändrades 2005 så att studenter bl.a. skall kunna förmedla och tillämpa gällande regelverk som syftar till att förebygga och motverka diskriminering och annan kränkande behandling av barn och elever.

Kompetensutveckling av lärare

481. Inför läsåret 2006/2007 erbjuder Myndigheten för skolutveckling möjlighet att söka ett stimulansbidrag (150 000 kr/verksamhet) för kommuner/skolor som anordnar undervisning på modersmål i olika ämnen alternativt låter modersmålstalande kompanjonlärare arbeta parallellt med klasslärare/ämneslärare. Dessa tvåspråkiga pedagoger skall inom ramen för sin anställning även beredas möjlighet till studier på högskola/universitet (minst 20 högskolepoäng). Förhoppningen är att kommunerna vill ta tillvara denna möjlighet och exempelvis anlita romsk personal.

482. Skolverket och Myndigheten för skolutveckling har under 2001–2003 respektive 2005 och 2006 berett möjlighet för personal i förskola och grundskola att delta i högskolekursen *Att undervisa flerspråkiga barn och elever i de lägre åldrarna* (5 respektive 10 poäng). Till den första omgången inbjöds kommuner i norra Sverige att skicka personal som arbetar med finska, meänkieli och samiska.

483. På uppdrag från Skolverket utarbetade Malmö högskola 2002 ett förslag till en pedagogisk utbildning för arbete med främst romska barn och elever (80 högskolepoäng). Efter avslutad utbildning skulle studenten ges behörighet som ”pedagogassistent”. Denna utbildning har tyvärr inte kommit till stånd på grund av att det inte funnits sökanden. Erbjudandet finns dock fortfarande kvar.

484. Lärare som undervisar i minoritetsspråken inbjuds årligen till ett par dagars kompetensutveckling i sina respektive språk. Så har skett i samiska, finska och meänkieli och under 2006 kommer även sådana dagar anordnas för romsk personal.

De mänskliga rättigheterna i utbildningen

485. Mot bakgrund av införandet av en ny utbildnings- och examensstruktur i den högre utbildningen har regeringen beslutat om ändringar i examensordningen i högskoleförordningen (1993:100, bilaga 2) där bl a krav och mål för yrkesexamina regleras. I examensbeskrivningarna för ett antal examina anges att studenten för att få examen skall visa viss värderingsförmåga och förhållningssätt med särskilt beaktande av de mänskliga rättigheterna. De nya bestämmelserna skall börja tillämpas på utbildning fr o m den 1 juli 2007. (Se p.35 CO)

486. I den nya nationella handlingsplanen för de mänskliga rättigheterna har regeringen även aviserat att Högskoleverket under 2007 kommer att få i uppdrag att utreda hur de mänskliga rättigheterna beaktas i utbildningar där sådan utbildning kan antas vara av stor betydelse för den framtida yrkesutövningen.

Utbildningskostnader

487. Utgifterna för utbildning uppgick år 2004 till 40 miljarder kr vilket utgör cirka 5,2 procent av statsbudgeten. Kommunerna är ansvariga för att erbjuda undervisning på grundskole- och gymnasienivå samt för vuxenutbildning. Dessa kostnader uppgick 2004 till cirka 32 procent av kommunens totala utgifter. Kostnaderna för förskoleverksamhet och skolbarnsomsorg uppgick samma år till 13 procent av kommunens totala utgifter. De sammanlagda direkta anslagen för grund- och forskarutbildning är 32,4 miljarder kr.

Artikel 15

488. Staten, landstingen och kommunerna delar på ansvaret för det offentliga stödet till kulturlivet. Staten finansierar de centrala kulturinstitutionerna och ger stöd till lokala och regionala kulturverksamheter. Sedan ett par år tillbaka finns det möjlighet för organisationer som företräder någon nationell minoritetsgrupp att erhålla statligt bidrag. Syftet med bidraget är att främja kultur- och identitetsstärkande insatser samt insatser för att stödja minoritetspolitiken och gruppernas inflytande i samhällslivet. Detta bidrag är fr.o.m. 2006 reglerat genom förordningen (2005:765) om statsbidrag för nationella minoriteter. Anslaget omfattar 4 miljoner kronor per år.

489. Statens kulturråd har sedan 2002 ett särskilt ansvar och särskilda anslagsmedel för att främja de nationella minoriteternas språk och kultur. Därigenom har de statliga stöden till kulturcentrum, bibliotek- och teaterverksamhet m.m. kunnat förstärkas betydligt.

490. Från kulturbudgeten utgår sedan lång tid även stöd till Sametinget för bidrag till ideella samiska organisationer på lokal- och riksnivå, för utbildning och forskning samt för projekt som berör samisk kultur. Bidragen fördelas av Samernas kulturråd enligt fastställda kriterier och metoder för tingets bidragsgivning. Det arbetet med inrättandet av en

samisk teaterinstitution som omnämns i Sveriges första rapport angående efterlevnaden av ramkonventionen om skydd för nationella minoriteter har givit resultat och numera finns en samisk teater i Sverige. Sedan 2001 har den samiska teatern i Sverige, Sámi Theáter, fått statligt stöd. Sámi Teáther finns i Kiruna och Tärnaby. Teaterns huvudsäte är i Kiruna. Den samiska teaterns mål är att verka för förnyelse och utveckling samtidigt som den skall vårda och främja det samiska språket. Den har under 2004–2005 bl.a. i samarbete med den norska samiska teatern, uppfört på samiska två verk av Shakespeare, Hamlet och Macbeth, på Ice Globe Theatre i Jukkasjärvi.

491. Statens kulturråd har även lämnat stöd till bl.a. Tornedalsteatern, Finska kulturföreningen för Uusi Teatteri, Romskt kulturcentrum (RKC) i Stockholm, Romska biblioteket i Malmö, och judiska församlingen. Detta är några exempel på verksamheter som får statligt kulturstöd. Kulturrådet samråder i frågor som rör såväl fördelningen av detta stöd som de nationella minoriteternas kultur och språk med representanter för de nationella minoriteterna genom bl.a. Sveriges nationella kommitté för den Europeiska Byrån för mindre använda språk, The Swedish Bureau for Lesser Used Languages (SWEBLUL). Samrådet sker bl.a. genom att SWEBLUL skickar kopia av bidragsansökningar som inkommit till kulturrådet till organisationer som representerar de nationella minoriteterna och dessa får möjlighet att föreslå vilka de anser skall erhålla statligt stöd. Deras synpunkter vägs sedan in i kulturrådets slutliga bedömning.

492. I 2000 års filmavtal infördes stöd till film och video för syntolkning och textning på svenska. Därmed förbättrades möjligheterna för hörselskadade och synskadade att uppleva ny svensk film på biograf och video. År 2004 uppgick detta stöd till cirka 1,5 miljoner kronor. Ett nytt avtal trädde i kraft i januari 2006. Stödet till syn- och teckentolkning har lyfts ur själva avtalet. I stället är det Stiftelsen Svenska Filminstitutet som ansvarar för och handlägger stödet. Målet är att göra film mer tillgänglig för personer med funktionsnedsättning och personer tillhörande de nationella minoritetsspråkgrupperna. Film för barn och ungdomar skall prioriteras.

493. Talboks- och punktskriftsbiblioteket (TPB) arbetar för att göra litteratur tillgänglig för personer med funktionshinder. Målet är att produktionen av talböcker skall uppgå till 25 procent av den årliga utgivningen. Stödet till taltidningar uppgår år 2006 till 126,4 miljoner kronor. Stiftelsen för lättläst nyhetsinformation och litteratur producerar en lättläst tidning (8 SIDOR) som varje vecka läses av omkring 130 000 personer som bl.a. har vissa lässvårigheter eller andra funktionshinder. På litteratursidan har drygt 750 titlar givits ut. Stiftelsen skall vara ett kompetenscentrum i frågor som rör lättlästhet och begriplighet.

494. Regeringen har lämnat förslag till riksdagen om nya villkor för den Radio- och TV-verksamhet i allmänhetens tjänst som bedrivs av Sveriges Radio AB och Sverige Utbildningsradio AB under kommande tillståndperiod fr.o.m. 1 januari 2007 t.o.m. 31 december 2012 (prop. 2005/06:112). Regeringen föreslår att programföretagens ambitionsnivå avseende möjligheterna för personer med funktionshinder att tillgodogöra sig programföretagens utbud skall höjas och tillgängligheten fortsätta att förbättras.

495. Ambitionsnivån när det gäller textning av program höjs. Kravet på textade program i SVT (förstagångssändningar med svenskt ursprung) ökar från 50 till 65 procent. Målet på lång sikt skall vara att hela utbudet görs tillgängligt för alla medborgare. Utöver den ordinarie medelstillsdelningen tillfördes SVT för år 2002 tio miljoner kronor för insatser för ökad tillgänglighet för funktionshindrade. Public serviceföretagen är ålagda att varje år, i de s.k. public serviceredovisningarna, redovisa hur de lever upp till de krav som ställs i sändningstillstånden.

496. Vid utgången av år 2005 har 260 av 290 huvudbibliotek med stöd från Statens kulturråd genomfört arkitektinventeringar och tagit fram handlingsplaner. Kulturrådet genomför, i samarbete med Stiftelsen för Lättläst nyhetsinformation och litteratur, utbildningar för kulturinstitutionerna i konsten att skriva lättläst. Utbildningarna kommer att fortsätta under år 2006.

497. Regeringen har lämnat förslag till riksdagen om nya villkor för den Radio- och TV-verksamhet i allmänhetens tjänst som bedrivs av Sveriges Radio AB och Sverige Utbildningsradio AB under kommande tillståndsperiod fr.o.m. 1 januari 2007 t.o.m. 31 december 2012 (prop. 2005/06:112). Regeringen föreslår att programföretagens ambitionsnivå avseende möjligheterna för personer med funktionshinder att tillgodogöra sig programföretagens utbud skall höjas och tillgängligheten fortsätta att förbättras.

498. Till statens uppgifter hör också den begränsade lagstiftningen på kulturområdet, såsom inom kulturmiljövården, arkivverksamheten och på biblioteksområdet. Det finns också lagstiftning när det gäller tryckfrihet, copyright och radio- och TV.

499. Sedan mitten av 1970-talet, och enligt de kulturpolitiska målen från 1974, har regionala institutioner utvecklats genom det statliga stödsystemet. I dag finns därför ett nätverk av kulturinstitutioner i hela landet samtidigt som stödformer för lokala arrangörer utvecklats. För att garantera kulturarbetares existens och arbetsmöjligheter har samhället samtidigt byggt upp ett system av olika ersättningar och stöd. Folkbildningsorganisationer och kulturarbetarnas organisationer m.fl. spelar en viktig roll i kulturpolitiken. Staten, kommunerna och landstingen ger därför omfattande stöd till organisationslivets kulturverksamhet.

500. År 1996 beslutade riksdagen om nya kulturpolitiska mål. De nationella målen gäller därefter alla samhällsområden inom stat, kommuner och landsting. För arbete inom områden som förskola, skola, samhällsplanering, regional och lokal utveckling har målen också en genomgripande betydelse och utgör en samlad nationell referensram. Målen har också till syfte att klargöra samhällsorganens roller och ansvar på områden som saknar generell lagstiftning.

501. Målen är att värna yttrandefriheten och skapa reella förutsättningar för alla att använda den; att verka för att alla får möjlighet till

delaktighet i kulturlivet och till kulturupplevelser samt till eget skapande; att främja kulturell mångfald, konstnärlig förnyelse och kvalitet och därigenom motverka kommersialismens negativa verkningar; att ge kulturen förutsättningar att vara en dynamisk, utmanande och obunden kraft i samhället; att bevara och bruka kulturarvet; att främja bildningssträvandena samt att främja internationellt kulturutbyte och möten mellan olika kulturer inom landet.

502. Regeringen har utlyst 2006 till ett Mångkulturår. Syftet är att fördjupa kunskapen om betydelsen av etnisk och kulturell mångfald inom kulturlivet. Målsättningen är att den etniska och kulturella mångfalden inom det offentligt finansierade kulturutbudet skall öka fr.o.m. mångkulturåret 2006. Detta innebär bl.a. att kulturutbudet skall vara mångfacetterat och att andelen konstnärliga upphovsmän, utövare och kulturadministratörer med utomsvensk eller minoritetsbakgrund skall öka permanent och utgöra en större andel av de yrkesmässigt verksamma inom hela det offentligt finansierade kulturlivet.

503. Den bibliotekslag som infördes 1996, och som bl.a. garanterar fria boklån för allmänheten, har sedan 2005 utvecklats för att stärka samverkan och för att kommuner och landsting ska upprätta särskilda biblioteksplaner i syfte att främja en rationella och rättvis fördelning av biblioteksresurserna.

504. Som ett led i att göra kulturarvet tillgängligt för alla medborgare genomfördes 2005 fri entré på flertalet statliga muséer. En prioriterad fråga är samtidigt hur institutioner förmedlar och lär ut den kunskap man förvaltar med ambitionen att locka nya grupper av besökare till muséerna. Under 2005 inleddes därför en fortsättning på en museipedagogisk satsning som regeringen genomförde för ett antal år sedan.

505. Kultur för unga blir kulturellt temaår i Sverige 2007 - Ungkultur 07. Ungkultur 07 följer på Mångkulturåret 2006 som det fjärde av regeringens kulturella temaår. Ungkultur 07 ska långsiktigt stärka kulturen för, av och med barn och ungdomar, främja samverkan och nätverkande för en bättre resursanvändning, förstärka och sprida föredömliga arbetsformer, men också prioritera barns och ungdomars eget skapande och öka ungas inflytande och delaktighet i kulturlivet.

506. I december 2005 beslutade Sveriges riksdag om mål för en nationell språkpolitik: Svenska språket ska vara huvudspråk i Sverige, svenskan ska vara ett komplett och samhällsbärande språk, den offentliga svenskan ska vara vårdad, enkel och begriplig och att alla ska ha rätt till språk; att utveckla och tillägna sig svenska språket, att utveckla och bruka det egna modersmålet och nationella minoritetsspråket och att få möjlighet att lära sig främmande språk. För att nå målen med språkpolitiken kommer den av staten finansierade språkvården att samordnas och förstärkas från och med 1 juli 2006. Den kommer därigenom att inrymmas i myndigheten Språk- och folkminnesinstitutet och möjliggöra nya och utökade insatser för det svenska språket, det svenska teckenspråket, Sveriges erkända minoritetsspråk finska, meänkieli, romani chib och jiddisch. Sametinget skall dock även fortsättningsvis leda det samiska språkvårdsarbetet.

507. Under våren 2006 överlämnade regeringen en skrivelse till riksdagen om kulturlivets internationalisering. I skrivelsen presenteras ett program för ökat internationellt kulturutbyte, att staten stödjer en fortsatt internationalisering i första hand som en integrerad del av den nationella kulturpolitiken. Regeringen redovisar mål för kulturlivets internationalisering i ett långsiktigt perspektiv, hur de statliga insatserna i stort bör utvecklas samt hur uppgifts- och ansvarsfördelningen bland berörda statliga aktörer bör utformas. De svenska insatserna skall kännetecknas av hög kvalitet och konstnärlig integritet samt vara långsiktiga och grunda sig på ömsesidigt utbyte.

508. Regeringen betonar starkt vikten av ett nära samarbete mellan universitet och högskolor och det övriga samhället. Efter att högskolelagen ändrades 1992, regleras samarbetet och skyldigheten att informera allmänheten om universitetens och högskolornas aktiviteter som en tredje uppgift vid sidan av utbildning och forskning. Vetenskapsrådet informerar allmänheten om pågående forskning och forskningsresultat via Internet och publikationer. Alla svenska universitet och högskolor har tillgång till aktuell forskningsinformation via en databas. En icke-statlig organisation "Public and Science" får statligt stöd för att främja kontakt och utbyte mellan allmänheten och forskningssamhället.

509. I den svenska grundlagen anges att författare, konstnärer och fotografer äger rätt till sina verk enligt bestämmelser som meddelas i lag. Bestämmelsen innebär bl.a. att det skall finnas en upphovsrättslig lagstiftning som beslutas av riksdagen. Mer detaljerade bestämmelser om skydd för författare, konstnärer och andra liknande kategorier av rättighetshavare finns i lag (1960:729) om upphovsrätt till litterära och konstnärliga verk. Sedan lagen antogs har den ändrats vid ett antal tillfällen.

510. Den 1 januari 1994 trädde en närmast fullständig omarbetning av upphovsrättslagens andra kapitel, som rör inskränkningar i upphovsrätten, i kraft. Upphovsrättslagen har vidare vid ett antal tillfällen ändrats till följd av genomförande av olika EG-direktiv. Direktivet om rättsligt skydd för datorprogram implementerades i början av år 1993, medan direktiven om uthyrnings- och utlåningsrättigheter, satellitsändningar och vidaresändning via kabel, och rättsligt skydd för databaser implementerades i svensk rätt år 1995, 1996 respektive 1997.

511. Härutöver har ett antal ytterligare ändringar av upphovsrättslagen ägt rum. Den 1 juli 1994 utökades möjligheterna att ingripa mot upphovsrättsintrång, genom att domstolarna gavs möjlighet att meddela vitesförbud för att få stopp på sådana intrång. Den 1 januari 1999 trädde två ytterligare ändringar av upphovsrättslagen i kraft. Genom den ena ändringen infördes den s.k. kassettersättningen, vilket är en ersättning som i någon mån skall ge rättighetshavare kompensation för den lagliga privatkopieringen. Genom den andra ändringen infördes bestämmelser om s.k. intrångsundersökning, som gör det möjligt att säkra bevis i civilrättsliga mål om upphovsrättsintrång.

512. Den 1 juli 2005 trädde omfattande ändringar av upphovsrättslagen i kraft. Ändringarna bygger på direktivet om upphovsrätten i informationssamhället samt på två internationella fördrag. De nya reglerna syftar till att anpassa upphovsrätten till den digitala utvecklingen och rör bl.a. kopiering av musik, böcker och film samt möjligheten för skolor, bibliotek och personer med funktionshinder att använda upphovsrättsligt skyddat material. De nya reglerna innebär också att det nu är förbjudet att tillverka produkter som kringgår tekniska åtgärder som skyddar upphovsrättsligt skyddat material.